

tv-15 naš TOVARIS

Št. 42
21. oktobra 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Krivci iščejo krivce

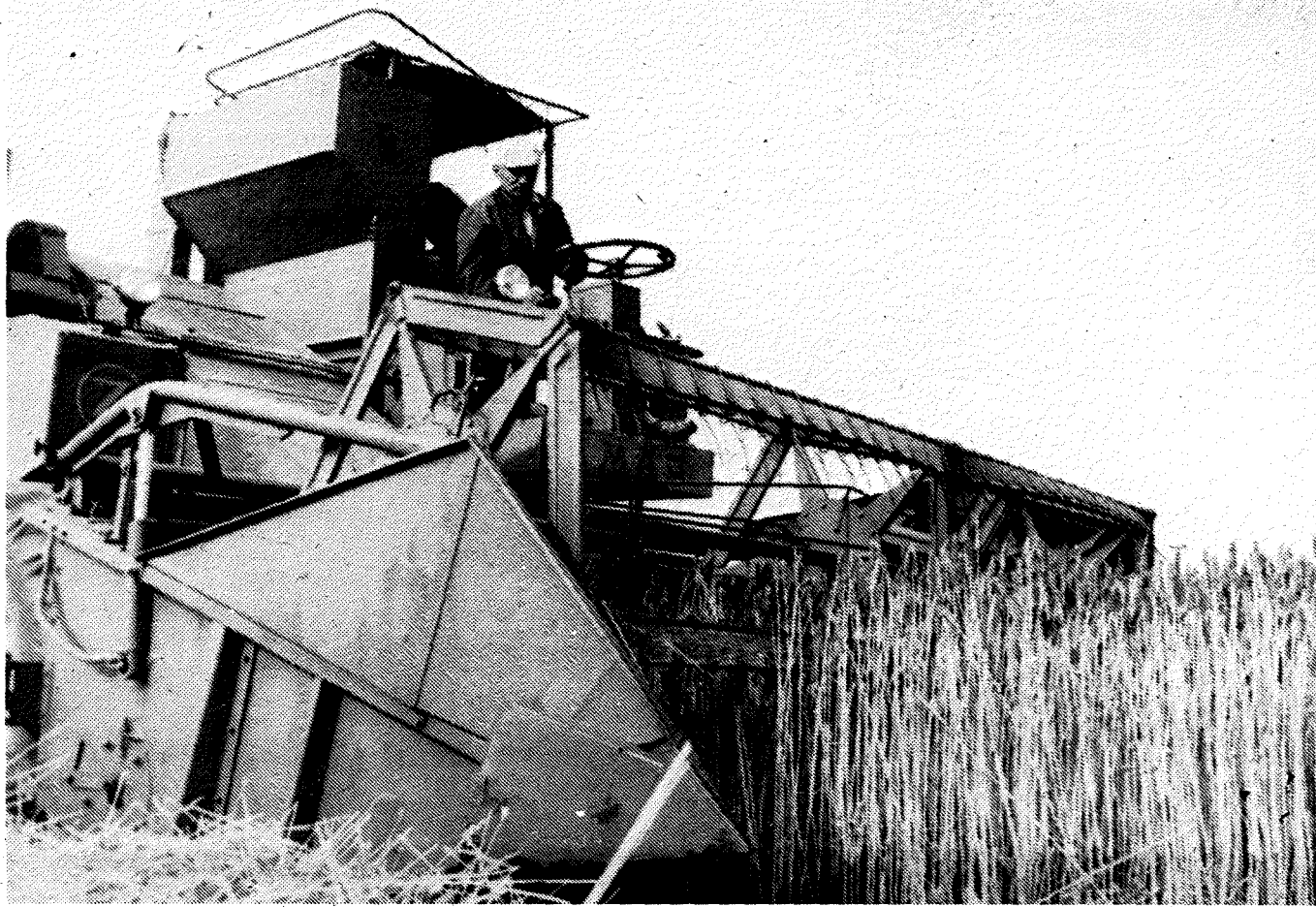
»Naš čas je težak in svet, ki v njem živimo, nič kaj prijazen. Vse kaže, da pričujoča civilizacija, ki kar naprej reproducira ustaljene modele mišljenja, obnašanja in izdelanih ritualov, kjer predvsem prevladuje slepa igra moči, vse bolj tone v blodnjak lastnih protislovij. Ob neverjetnem razvoju znanosti, tehnologije in produkcijskih možnosti se napeta in shrhljiva protislovja sprevračajo v absurd. Kajti absurdno je, da nam danes relativni mir na svetu zagotavlja prav nakopičena sredstva uničenja, ki po svoji razdiralni in uničujoči moči daleč presegajo meje naše predstavnosti. Ob orožjih, ki nam jih popisujejo in predstavljajo javna občila, postaja grozljiva hirošimska bomba prava igrača. V tem, ko oboroževalna vročičnost nenehno golta ogromna sredstva davkoplačevalcev po vsem svetu, pa na tem istem svetu v tem trenutku od glada umira okoli 30 milijonov ljudi. Krize, zagate, nemoči, histerije in še vse drugo so v današnjem svetu mnogoobrazne. Tudi mi smo del tega sveta. In ta svet vpliva tudi na nas.

Ne bom govoril o stvareh, ki jih že poznate. Vse preveč energije nam žal hlapi v besede. Vse preveč jalovosti ostaja v njih. Sicer pa je pravkar minil kongres sindikatov in pravkar se soočamo z ukrepi zveznega izvršnega sveta, s katerimi naj bi začeli premagovati kritično stanje. Dejstva so znana in tudi smernice naše nadaljnje poti nam postajajo vse bolj razvidne. Vendar je treba reči, da smo kljub dokaj mračni podobi stanja v svetu za veliko naših težav krivi tudi sami! Zato je prav, da si vzamemo premislek in čas, da se zazremo vase, da premerimo tudi tisti del poti, ki smo jo prešli po vojni. Da se spomnimo žrtev in naporov, da se spomnimo svoje zavezanosti revoluciji in da ne dopustimo, da bi se kdorkoli poigraval z njenimi pridobitvami! Kakor koli so problemi zapleteni in se še zapletajo, ne bi smeli ob njih prezreti določenih stvari, ki so v svojem bistvu preproste, in nam morajo biti jasne.

Predvsem mislim, da ne bi smeli manipulirati z vrednostjo dela. Dogaja se namreč, da delavci bežijo iz proizvodnje v upravne službe, ker je to delo bolj nagrajevano. Dogaja se tudi, da v kolektivih, ki niso rentabilni, izplačujejo visoke osebne dohodke in celo delijo dobiček. Dogaja se, da delo ogroža nedelo, in da v imenu tega nedela manipulirajo s samoupravnimi pravicami. In ko tako ugotavljamo deformacije in napake, se dogaja, da zanje ni nihče odgovoren. Kdaj pa kdaj se to celo sprevrže v burko, da ob neverjetnem sprenevedanju krivi iščejo krivce.

Opravili smo sicer veliko delo, precej smo tudi grešili. Mimo nas so šle mlade generacije, ki jim nismo dali zadosti priložnosti, da bi uveljavile svoja ustvarjalna hotenja in enako kot mi, izživele svojo energijo. Preveč profesionalcev imamo v političnih strukturah in vse preveč starcev je med njimi. Ne pozabimo, da se revolucija vzdržuje z nezajezljivo energijo mladosti in ne pozabljamo, da je našo revolucijo izvajala mladost.

Še en naš greh bi rad omenil. Premalo smo skrbeli za to, da bi bilo naše življenje prežeto s kulturo. Zato smo tudi postali zaslepljeni potrošniki, enosmerno naravnani tehnokrati, politokrati in birokrati, ki vsak na svoj način hromijo ritem naše vsakdanjosti in siromašijo naše življenje. Zato tudi govorimo o krizi zavesti, o krizi morale in o krizi medčloveških odnosov. Zato je tudi vse manj prijaznih ljudi med nami,« je med drugim dejal akademski slikar Jože Ciuha, nekdanji borec 5. prekomorske brigade Ivan Turšič-Iztok na nedavnem zboru brigade v Domžalah, kjer je brigadi skupščina občine Domžale podelila bronasto plaketo.

Reševalci in mobilizacija

V Ljubljani že petnajst let obstaja posebna enota civilne zaštite, ki je usposobljena, da posreduje v izrednih razmerah na prizadetih območjih naše domovine ali pa, kot je že, tudi v tujini. To je združen odred CZ mesta Ljubljane. Sestavljajo ga ljudje najrazličnejših poklicev. V njem so zdravniki, bolničarji, radioamaterji, ključavničarji, kuharji in drugi. Ta pestrost omogoča enoti, da v izrednih razmerah deluje samostojno in neodvisno od drugih. Sicer pa si podrobnejši zapis o združenem odredu CZ preberite na 5. strani.

Bitka za kruh

Cilj letošnjih in prihodnjih brazd našega kmetijstva so polne kašče. Letošnja letina je bila rekordna. Bodo tudi ostale tako dobre?

V Sloveniji, kot vse kaže, smo se kmetijstva lotili zelo resno. Bomo vztrajali tudi v prihodnje ali bomo klonili težavam, ki nas pestijo.

Odgovor je vzpodbuden. Brez naporov ne bo šlo.

V današnji številki vas, spoštovani bralci, v posebni prilogi seznanjamo z letošnjimi kmetijskimi dosežki, željami in hotenji v prihodnje, da bo bitka za kruh čim prej dobljena.

Tudi pionirji o stabilizaciji

Problemsko konferenco slovenskih pionirjev, ki je bila 15. in 16. oktobra v šolskem centru Rudolfa Maistra v Kamniku, so organizirale Zveza prijateljev mladine Slovenije, Svet zveze pionirjev Slovenije ter občinska zveza prijateljev mladine iz Kamnika. Pokrovitelj konference je bila tovarna usnja Utok v Kamniku, za brezplačen prevoz pionirjev z vlakom pa je poskrbelo Železniško gospodarstvo Ljubljana. Nenazadnje gre zahvala za finančno pomoč pri organiziranju srečanja slovenskih pionirjev v Kamniku še Ljubljanski združeni banki.

Pionirji, in za njimi tudi mentorji na posvetu so spregovorili o načinih in možnostih vključevanja najmlajših članov naše skupnosti v stabilizacijska prizadevanja. Več o tem preberite na 22. strani.

Ž. D.

Še zadnjič pred kongresom ZSMS

V soboto se v Novem mestu začne 11. mladinski kongres. Na pot vsem razpravljalcem, delegatom in tistim, ki bodo kongres spremljali od blizu ali od daleč, bi rekli tole: Ključne usmeritve 11. kongresa ZSMS napovedujejo boj proti zapostavljenosti mladih. Mladinska organizacija se bo spoprijela s problemi mladih prav v tistih točkah, ki mlade najbolj žulijo: s problemom zaposlovanja, s stanovanjsko problematiko, z uvajanjem reforme v izobraževanju. Še več pozornosti kakor doslej bo morala mladinska organizacija v prihodnjem obdobju nameniti mladim kmetom, kar posebej izpostavlja tudi predlog ključnih usmeritev. Mladinska organizacija bo morala postati aktivnejša predvsem v aktivnih mladih združenjih.

Kongres ne sme pomeniti le konca javnih razprav, ki so se vlekale skozi vse te mesece do oktobra, temveč mora biti začetek okrepljene zagnanosti mlade generacije v celoti in njeni frontni organiziranosti.

Zliva Drole

Od besed k dejanjem

V sindikalnih organizacijah na vseh ravneh in tudi na nedavnem 10. kongresu ZSS je bilo že večkrat slišati odločne zahteve po odgovornosti.

Med drugim tudi za odgovornost tistih, ki ne izpolnjujejo samoupravnih sporazumov ali jih že celo sklepajo samo zaradi formalnosti. Takemu ravnanju potem seveda kljub »dogovorjenemu« sodelovanju sledijo različna izsiljevanja, trganje reproverig in izpad proizvodnje, skratka nepopravljiva gospodarska in družbena škoda.

Prav tako občutljivo področje, s katerim se sodelavci neposredno srečujemo, je tudi delitev osebnih dohodkov. Z namenom, da bi podprli stabilizacijska prizadevanja, je bilo skupno dogovorjeno njihovo predvideno najvišje naraščanje, ob tem pa še stalno poudarjeno, da lahko razdelimo le toliko, kot smo ustvarili. Podatki o številnih izplačilih previsokih osebnih dohodkov, celo v organizacijah združenega dela, ki so poslovale z izgubo, pa potrjujejo, da mnogi dogovorjenega niso spoštovali. In zato naj bi najprej odgovarjali, potem pa tudi vrnilili ves denar, ki so ga na ta način neupravičeno pospravili v svoje žepe.

Toda tako odgovornost za opisane kot druge primere postaja še vedno le v pogovorniku. V nobeni od številnih razprav namreč še ni bil omenjen niti en primer po katerem bi od besed končno le prešli k dejanjem. In zakaj je tako? Je še prezgodaj? Čakamo na ugodnejše čase? Kakšne? Se koga bojimo? To so vprašanja, ki ne bi smela ostati brez odgovora, ker se čas za njihovo iskanje kar prehitro izteka in ker ne moremo dovoliti, da se izteče. Ali kakor je dejal Marjan Orožen, predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, ob sklepu sindikalnega kongresa: »Dogovore imamo, sedaj se je treba izkazati pri delu!«

Bolje danes malo, kot pa jutri vse!

Slovenski lovci so minulo nedeljo s slovesno sejo skupščine obeležili 75. obletnico organiziranega lova v naši republiki. Slavnostne seje so se udeležili delegati 411 lovskih družin ter predstavniki lovcev iz zamejstva. Predsednik Lovski zveze Slovenije Bojan Škrk je poudaril, da ima lovstvo pri nas bogato tradicijo in da ima ta organizacija danes več kot 20 tisoč članov. Slavnostni govornik je bil predsednik republiške konference SZDL Franc Šetinc. Dejal je, da se je razvijalo lovstvo v Sloveniji tako, kot je zorel in se trgal iz suženjskih verig slovenski narod. Poudaril je neprecenljivi prispevek tovarišev Tita in Kardelja, ki jima po pravici pripada prvo mesto v našem lovstvu. Nato pa je spregovoril o našem sedanjem gospodarskem položaju in ukrepih, ki jih je sprejela skupščina Jugoslavije. Poudaril je, da je bolje, da se danes odredimo delčku standarda, kot pa da jutri izgubimo vse.

V nadaljevanju govora pe je tovariš Šetinc izpostavil nujnost ukrepov za večjo odgovornost. »Kdor je zavlačeval z ukrepi za varčevanje z energijo, naj odstopi. Kdor se zadolži pa potem porabi vse dolgovce, ne da bi povečal proizvodnjo za izvoz, da bi lahko dolgo tudi vrnil, naj čuti posledice takšnega ravnanja. Je bilo treba v nekaterih delih Jugoslavije tako dolgo dopuščati nered v preskrbi z bencinom? Ne, ne bi bilo treba, če bi bili ob pravem času sprejeli predlog za uvedbo bonov. Doklej bodo ponekod še odlašali z odločnim omejevanjem investicij? Zakaj ni odločilnih ukrepov v kreditno monetarni politiki? Do kdaj se bo zvezni

proračun le polzevo prilagajal zahtevam časa? Stabilizacija mora brezpogojno veljati za vsak del Jugoslavije, za razvite in nerazvite, nihče ne more biti izjema. Če smo v Sloveniji, kot pravijo, res v nekoliko ugodnejšem položaju, potem moramo reči, da je do teh »ugodnosti« mogoče samo po poti hudih naporov za večji izvoz, za zmanjšanje porabe, zlasti investicijske, z bitko za več hrane, čeprav nismo žitnica«, je med drugim dejal Franc Šetinc.

B. K.

Spomenik Špencem-železničarjem

V Vidmu ob Ščavnici že nekaj let uspešno prirejajo kiparsko kolonijo pod geslom Od Gubca do Lacka. V nedeljo, 24. oktobra, bodo ob enajsti uri odkrili spomenik španskim borcem – železničarjem. Spomenik je nastal kot skupinsko delo likovne skupine pri ŽG Tine Rožanc iz Ljubljane, ki jo sestavljajo večinoma dijaki ljubljanske železničarske šole. Pobudo in spodbudo je dalo Železniško gospodarstvo Ljubljana, sicer pa se kiparski izdelek ujema z osnovno temo in idejo ščavniške kolonije, ki je naravnana k upodabljanju tematike NOB in revolucije.

B. Ž. J.

Odrekanja za večji izvoz

S sprejetjem kongresnih dokumentov in izvolitvijo novih organov se je v soboto, 16. oktobra, v Zagrebu končal 6. kongres hrvaških sindikatov.

Delegati, ki so zastopali več kot milijon petsto tisoč delavcev, so se zavzeli za dosledno usmeritev v korist izvoza in izvoznikov, za večjo proizvodnjo, večjo produktivnost dela in boljši izkoristek razpoložljivih možnosti. Poudarili so, da so na Hrvaškem proizvodne naprave izkoriščene povprečno le 78-odstotno. Brez doslednega vključevanja v mednarodne blagovne tokove ne moremo računati na nemoteno proizvodnjo, na nemoteno preskrbo, na višjo življenjsko raven in napredek. Delavski razred se tega zaveda in je pod vodstvom ZKH in ZKJ pripravljen stopiti v prvo bojno črto za resnično in vsebinsko krepitev socialističnega samoupravljanja in odstranjevanja stare prakse.

Zadnji dan kongresa so delegati tudi podprli ukrepe, ki jih je sprejela skupščina Jugoslavije, vendar so poudarili, da so ti še vedno preveč omejevalni. Delavci želijo, da bi vse odločitve sprejemali na samoupravni način, s popolno uveljavitvijo delegatskega političnega sistema.

V Titogradu se je zbralo več kot 400 delegatov, ki so na 7. kongresu črnogorskih sindikatov zastopali delavce združenega dela te republike. Poudarili so, naj bi organizacije in organi sindikata z bolj zavzetim delom in opravljanjem nalog in razreševanjem splošnih družbenih problemov konkretno prispevali k uresničevanju gospodarske stabilizacije in k nadaljnjemu razvoju sistema socialističnega samoupravljanja.

Veliko časa so delegati namenili podatku, da je kljub boljši tehnični opremljenosti in ugodnejši kvalifikacijski strukturi zaposlenih delovna storilnost v Črni gori za približno 10-odstotkov nižja od jugoslovanske.

B. K.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

21. oktober 1941

Nemški okupator je v Mariboru ustrelil šest talcev iz masčevanja za partizansko justifikacijo dveh izdajalcev iz Šmohorja pri Laškem.

23. oktober 1942

Del Šerčerjeve brigade je na Korenu v Polhograjskih Dolomitih napadel kolono italijanskih vojakov in belogardistov.

Pohorski bataljon je napadel nemško postojanko Oplotnico na Štajerskem. Osamili je orožniško in vermansko posadko ter zažgal občinsko poslopje in uničil kamnolom.

25. oktober 1943

Vrhovni štab NOV in POJ je odlikoval z redom narodnega heroja Toneta Tomšiča, Ljuba Šerčerja, Slavka Šandra, Milovana Šaranovića, Dragana Jevtića in Ivana Kavčiča. V vojni in po vojni je to visoko odlikovanje prejelo še 163 Slovencev.

26. oktober 1941

Velik celodnevni boj Štajerskega bataljona na Čreti nad Mozirjem v Savinjski dolini. Bataljon je hrabro odbil vse napade,

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

V oddaji Še pomnite tovariši, ki bo na sporedu v nedeljo, 24. oktobra, na prvem programu Radia Ljubljana brž po poročilih ob 9. uri, bo tekla beseda o tem, kako se je že v začetku 1942 razširil razglas OF in razraslo gibanje med tisočerimi Primorci in Istrani na oddaljenem otoku Sardinija, kamor jih je prve že leta 1938 pregnal italijanski fašistični režim, da bi v njih zatrl narodno zavest. Med tistimi, ki sta ne samo prinesla propagandno gradivo na otok, temveč tudi pridobivala pristase za OF in za oboroženi boj v domovini, sta bila tudi Milko Pirc in Zdravko Smrekar.

Razen njunih spominov bomo slišali še Milana Krivca in Jožeta Brezavščaka, ki sta bila obsojena 16. oktobra 1942, prvi na 30, drugi pa na 24 let zaradi pripadnosti partizanskemu gibanju na posebnem rimskem sodišču za zaščito države. Milan Krivec bo obudil tudi spomin na narodnega heroja Oskarja Kovačiča, s katerim je bil skupaj zaprt; Jožef Brezavšček pa tudi o tem, kako mu je spelo priti v zaščitno enoto bolnišnice Pavle.

Zanimiva bo tudi pripoved Zdravka Žmitka, ki mu je nočna aretacija preprečila pot v partizane, in se je v gibanje OF vključil na Sardiniji, ga nadaljeval nato na otoku Korzika in v južni Franciji, čeprav si je ves čas želel, da bi nadaljeval aktiven boj v NOVJ. Zakaj to njemu in pravzaprav 6.000 Primorcem in Istranom ni uspelo, pa bo pojasnil dr. France Hočevar, ki ga je z Visa poslal VŠ NOVJ, da prevzame tudi imenovani »sardinski korpus«.

Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

ranil pet sovražnikov in se nato prebil iz obroča. Odsel je na tako imenovani »brežiški pohod« na Kozjansko.

26. oktober 1943

Nemška vojska in policija sta začeli ofenzivno operacijo proti svobodnemu ozemlju v severozahodnem delu Primorske (Kobariški republiki), ki ga je branila Bazoviška brigada. Po hudih bojih je sovražnik 1. 11. 1943 zavzel Kobarid.

27. oktober 1943

Pohorski odred je na železniški progi v Dravski in Mislinjski dolini požgal šest železniških postaj in razrušil zunanje železniške naprave.

28. oktober 1941

Nemško orožništvo in vojska sta na Golčaju na Gorenjskem po izdaji napadla in uničila radomeljsko partizansko četo, ki je bila na poti na Štajersko. Padlo je deset partizanov, pet pa so jih ujeli, od katerih so štiri pozneje ustrelili, rešilo se jih je le pet. To je bila poslednja četa Kamniškega partizanskega bataljona, ki je s tem tudi prenehal obstajati.

28. oktober 1942

Dvodnevna akcija nemške policije in vojske proti Loški četi pri Sv. Barbari (južno od Škofje Loke) na Gorenjskem. Padli so štirje partizani, tri pa so ujeli.

Ukrepom na rob

Dočakali smo prvi sveženj ukrepov, s katerimi naj bi spodbudili izvoz, gospodarstvene ravnali z devizami, predvsem pa varčevali. V organizacijah združenega dela, ki večji del svoje proizvodnje izvozijo, so bolj zadovoljni. V prihodnje bodo lažje nabavili surovine in reprodukcijski material, ki ga potrebujejo v proizvodnji. Za te potrebe jim bo ostalo več deviz.

Več deviznih sredstev bodo imele organizacije, ki bodo hitreje nadomeščale uvožene surovine z domačimi. Tako imenovani mali devizni zakon, ki je delovnim organizacijam jemal okrog 70 odstotkov ustvarjenih deviznih sredstev, je s tem delno spremenjen. Seveda pa to ne morejo ostati edine rešitve. Upravičeno je pričakovati, da bodo kmalu sledili novi ukrepi, ki bodo izvoznike postavili v še ugodnejši položaj, kajti na dan je, da je večji izvoz naša poglavitna naloga.

Na področju energije je malo ukrepov, ki jih tako ali drugače ne bi napovedovali že poprej. Mnogi se vprašujejo, zakaj je bilo treba sprejeti tako ostre ukrepe le pri porabi motornega bencina, ki predstavlja v državi komaj 13 odstotkov vseh količin nafte in naftnih derivatov. V zveznem izvršnem svetu odgovarjajo, da tudi te količine niso nepomembne in da bomo z gospodarstveno porabo prihranili vsaj 10 odstotkov energije. Seveda računajo pri tem tudi na avtomobile v družbeni lasti, ki jih je v Jugoslaviji kar okrog 150 tisoč. Zatrjujejo, da je ta številka odločno previsoka in da bodo nekatere organizacije zaradi pomanjkanja goriva morale vozila predati. To je sicer težko verjeti, vseeno pa kaže nekoliko počakati, kajti kaj se bo v resnici zgodilo, bomo videli hitro.

Treba pa je reči, da ne bo ostalo le pri motornem bencinu. Napovedujejo podražitev kurilnega olja in mazuta, s čemer naj bi omejili porabo teh vrst goriv, pa tudi zbrali potrebna sredstva za

povečanje premogovnikov. Poraba je omejena že zdaj, saj je ta goriva zelo težko dobiti, zato se zdi pomembnejše, da bomo na ta način zbrali nekaj več denarja za odpiranje novih jam.

O potrebnih sredstvih za posodobitev in razširitev premogovnikov smo doslej veliko govorili, pokazalo pa se je, da je bil učinek izredno majhen. Zdaj naj bi to urejali enotno za vso državo. Zvezni izvršni svet bo 200 tisoč ton premoga tudi uvozil. S tem naj bi ublažili pomanjkanje premoga. Glede na pomanjkanje drugih vrst goriva je to vsekakor pomembno.

Sprožili naj bi tudi akcijo za dokončanje termoelektrarn Gacko, Plevlja in Bitola. Prav neverjetno je, kako malomaren odnos so pokazali posamezniki pri zidavi teh za Jugoslavijo pomembnih objektov. Termoelektrarne bi morale obratovati že zdavnaj. Poskušali bodo, da bi jih to zimo vendarle pognali. Poseben problem so kosovske termoelektrarne, ki obratujejo s polovično ali pa celo še manjšo zmogljivostjo. Mnogi zmanjujejo z glavo in trdijo, da ne morejo verjeti, zakaj je proizvodnja v teh termoelektrarnah tako skromna. Če bi v kosovskih termoelektrarnah dnevno povečali proizvodnjo za 4 do 5 milijonov kilovatnih ur – kar je glede na zmogljivosti povsem mogoče – bi znatno omilili omejitve porabe elektrike. Vse to pa kaže, da težave niso samo v premajhnih zmogljivostih, pač pa tudi v neodgovornem odnosu do tistega, kar smo že zgradili. In dokler tega odnosa ne bomo spremenili, tudi težav ne bo kaj prida manj, kot jih je sedaj. To bi morali imeti ves čas pred očmi. Gorovimo, da bo treba v akcijo, da bi uredili nekatere osnovne stvari. Toda to ne bi smela biti akcija, marveč vsakodnevno ravnanje.

Mnogi so pričakovali, da bodo zvezni organi hkrati s svežnjem raznih omejitev sprejeli tudi ukrepe za boljšo oskrbo domačega

trga. Taka pričakovanja so gotovo bila upravičena, vendar pa za sedaj izneverjena. Na trgu se še naprej srečujemo z občasnim pomanjkanjem pralnih praškov, zdravil in nekaterih drugih vrst blaga. V posameznih delih države primanjkuje celo moke, olja in sladkorja. Pričakovati je, da bodo ukrepi za boljšo oskrbo domačega trga prišli na vrsto v drugi fazi in da bo vsaj najnujnejše mogoče dobiti do konca letošnjega leta. Tako zagotavljajo tisti, ki so za to odgovorni. Da ni nekaterih osnovnih živil, da ni zdravil in še nekaterih artiklov, je nedopustno in kaj takega se ne bi smelo več primeriti.

Vprašanje je, kako dolgo bomo živeli z zdajšnjimi omejitvami, pa seveda tudi s tistimi, ki jim bomo še priča. Po sodbi predlagateljev velja teh 100 in še nekaj ukrepov razvrstiti v dve skupini. V prvi gre za kratkoročne odločitve, ki naj bi veljale do konca marca prihodnjega leta. Verjetno mislijo na omejitve pri bencinu, porabi električnega toka itn. Živeli pa bi v velikih utvarah, če bi mislili, da bo po mesecu marcu vsega dovolj. S pomanjkanjem se bomo še dolgo srečevali in takšne ali drugačne omejitve bodo še lep čas potrebne.

V drugi skupini so ukrepi, za katere trdijo, da so dolgoročnejsi. Gre za vlaganja v premogovnike, dodatne spodbude za izvoz in podobno. Za sedaj je največ ukrepov iz prve skupine in najmanj iz druge. To pomeni, da vsega tistega, kar smo zapisali v dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije, še nismo začeli prav uresničevati. Samouprava je znova nekoliko potisnjena ob rob, medtem ko je uprava dobila nova pooblastila.

V tem trenutku druge poti najbrž res ni bilo, zato pa bi v prihodnjih mesecih veljalo stvari temeljito preobrniti.

Darko Marín

naš komentar

Desetemu kongresu mladinske organizacije v Novem mestu

Ko takole človek potuje po nekaterih krajih po Sloveniji, pogovori često nanesejo na vas, draga mladina. V teh pogovorih so kar največkrat omenjene vzgoja, kulturna naravnost mladih, delo na poljih, mladinsko življenje na vasi itd.

Bojujte se proti napakam, ki vas zadevajo in ovirajo vaš in naš hitrejši razvoj. Veliko mislimo na vas, saj so bili tudi mi mladi, samo da so bili tisti časi še veliko bolj hudi od današnjih. Danes nas tepe le zapleten gospodarski položaj.

Ljudje veliko pričakujejo od sklepov vašega kongresa in upajo, da ne boste samo govorili, kar se pri nas prepogosto dogaja.

Prav bi bilo, da se tako, kot smo se mi bojevali leta 1941 za osvoboditev naših narodov, vi začnete bojevati za odpravo vseh nepravilnosti v naši družbi. Prihodnost je pred vami. Z vso ostrino morate zahtevati odpravo nepoštenega dela, odstop vsakega, ki ni skrbel za koristi naše družbe, ampak le za svoj interes in to ne glede, kdo je in na kakšnem položaju je. V delovnih organizacijah, uradih, občinah in drugod zahtevajte, naj se ljudje umaknejo s položajev, če so nesposobni ali če so izpolnili pogoje za upokojitve, bojujte se za odpravo honorarnega in pogodbenega dela. Vse to ovira in onemogoča zaposlovanje vaših tovarišic in tovarišev. Bojujte se proti vsem zvezam in privilegijem. Zahtevajte ostrejšje pogoje za vstop v ZK. Edino merilo naj bosta poštenost in odgovornost do dela.

Takšno mnenje ni le moje mnenje, ampak tudi mnenje starejših članov ZK in drugih ljudi. ZK izgublja zaradi neodgovornosti nekaterih članov ugled med delovnimi ljudmi in občani. Od SZDL moramo zahtevati, da bo bolj dejavna na vasi.

Pridružujem se mnogim ljudem širom po Sloveniji, ki želijo, da tudi vi sprejmete zgodovinske sklepe, da nadaljujete po poti tovariša Tita, Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča in drugih nekdanjih mladincev – vaših vzornikov.

Na željo mnogih: **Ludvik Šest**
Bratovševa ploščad 24, Ljubljana

Slavnostno za občinski praznik

V piranski občini so letos še posebno slovesno s športnimi in kulturnimi prireditvami proslavili svoj občinski praznik – 15. oktober, ker je bilo proslavljanje tesno povezano s proslavami 40. obletnice ustanovitve jugoslovanske vojne mornarice, pomorstva in rečnega ladjarstva.

Nastop baletne skupine Morske deklince KUD Karel Pahor Piran na slavnostni akademiji v portoroškem Avditoriju. Foto: Zdravko Primožič

Ze od septembra so si sledile športne prireditve s tekmovanji, razne razstave in kulturne prireditve. V četrtek prejšnji teden pa je bila po slavnostni seji občinske skupščine v domu pomorščakov Splošne plovbe Piran v Portorožu, na

kateri so podelili letošnja občinska priznanja, v portoroškem Avditoriju še slavnostna akademija v čast 40-letnega jubileja pomorstva. Med številnimi gosti iz občine, obalnega prostora in republike so bili tudi predstavniki pomorskih komand iz Splita in Pulja, ki so ob koncu prireditve podelili srebrne in bronaste plakete kot priznanje in zahvalo posameznikom in pomorskim ustanovam in podjetjem za uspešno sodelovanje z JVM pri varovanju naših meja na morju. Na prireditvi sta nastopila balet in folklorna skupina KUD Karel Pahor iz Pirana ter recitatorja. Komandama JVM v Splitu in v Pulju pa so ob tej priložnosti podelili kot priznanje za uspešno sodelovanje z JVM lepa spominska darila Splošna plovba Piran, Droga Portorož in Tomos Koper. Višek večera pa je bil prav gotovo izreden nastop godbe na pihala JVM iz Pulja, ki je požel za svoje doživeto izvajanje borbenih, partizanskih in narodnih pesmi bogat aplavz. Slavnostni govornik na prireditvi pa je bil podpredsednik IS skupščine Slovenije Klemenčič, ki je zgodovino nastanka in razvoja jugoslovanskega pomorstva povezal z današnjim položajem in nalogami za rešitev iz zapletenega družbeno-gospodarskega položaja, v katerega smo zašli tudi zaradi posledic svetovne gospodarske krize.

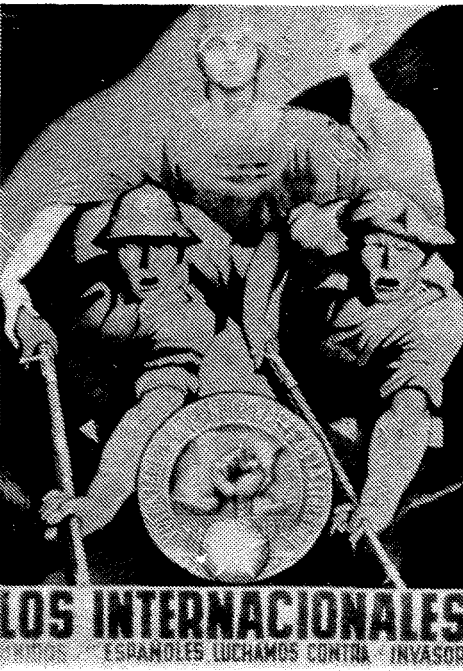
Rastko Bradarčič

Skupščina španskih borcev od 21. do 23. oktobra

V Domu španskih borcev v Ljubljani

Samo zasedanje bo začelo z delom v petek, 22. oktobra, ob deseti uri v Domu španskih borcev v Ljubljani. Poleg rednih nalog skupščine, pregleda opravljenih aktivnosti in programa za prihodnje, bodo zbrani španski borci deležni kulturnoumetniškega programa in ogleda kulturnih znamenitosti Ljubljane.

Ob tej priložnosti bo založba Komunist izdala brošuro (iz cikla o revolucionarnih dogodkih) o španski revoluciji ter o bojih naših v Španiji.

Pred šestindesetimi leti sta v prvih poletnih dneh Evropa in ves svet z njo pretresena onemela ob dogodkih v Španiji. Vojna, ki jo je združeni fašizem in nacizem začel proti španskemu narodu, je bila prvi korak fašizma in nacizma proti evropskim narodom, hkrati pa je bil to tudi prvi korak boja proti fašizmu in nacizmu, ki je poleg španskega ljudstva potegnil za seboj napredne ljudi iz 57 držav. Ti so se kot predstavniki svojih narodov in njihovih teženj po svobodi pridružili boju Špancev globoko prepričani, da je treba pohod vojaške, krvoločne nacifašistične zverine ustaviti, še preden se razlije čez vse druge dežele.

Jugoslovanske narode in narodnosti je v tem boju zastopalo 1800 borcev, med njimi 534 Slovencev, ne le iz tedanje Jugoslavije, ampak tudi iz okupirane Primorske, Beneške Slovenije in Koroške.

Nič nas ne sme...

Čeprav bi nas ne smelo nič presenetiti, smo večkrat presenečeni sami nad seboj. Ali se res tako slabo poznamo? Ali se lahko zanesemo sami nase? Ali nas res lahko vrže iz tira – vsaka figa? Ta trenutek morda ni pravi za takšna vprašanja, ko smo še tako rekoč brez sape, zasopli, upehani, zbegani, živčni, preplašeni. Takšnih preplahov je pač malo v zgodovini našega meščanstva ali sodobne plasti našega naprednega prebivalstva. Tako vznemirjeni, kakor pač smo spriči te narodne – ali kdo ve kakšne – nesreče, ne moremo in ne utegnemo zdaj o tem še preudarjati; stvar je pač resna, kar hudo resna! Tako se je tudi težko muzati, kaj šele smejati, čeprav smo po naravi škodoželjni, tako da celo sami sebi privoščimo vse najslabše, če pač ni nikogar drugega, da bi se mu posmehovali.

Sicer pa smo ob tej izredni priložnosti razvili toliko energije, iznajdljivosti, neutrudne delavnosti in odločnosti, da lahko občudujemo sami sebe. Lahko torej rečemo, da nas nič ne more – ne ne sme! – presenetiti. Lahko se pobahamo, da smo najhujše presenečenje že premagali. Prilagodili smo se »novemu trenutku«. Nekateri, če že ne vsi, so se kar sijajno znašli. Baje jih ni malo, ki so že ob prvih glasovih o strašni bencinski krizi »odkrili« neizčrpno delujoče črpalke, »čisto blizu« – onkraj meje. Tako postane tudi vsaj malo razumljivo, kaj je povzročilo nezasišano, divje bezljanje na naših cestah prav tedaj, ko so nas kar oglušili opomini od vseh strani, da je »treba skrajno varčevati z gorivom«. Namesto skrajnega varčevanja, neomejeno bezljanje, da je našo preplašeno deželo obdala megla izpušnega plina.

Zadeva je tako resna, da menda nobena pripomba ni primerna; če nas je že doletela tako strašna nesreča (pomislite, primanjkuje bencina, nezasišano!), bi bilo mogoče reči edino: Nič nas ne more presenetiti, razen prazne bencinske črpalke! Vse drugo smo že preboleli – kavo, pralne praške, kurilno olje, elektriko, inflacijo itd. – zdaj pa je konec! Nihče se ne razburja, če ni mleka, masla, mesa in niti trenili bi ne, če bi kar čez noč pekarnice prenehale peči kruh in če bi mlinarji ne imeli krušnega žita. Ledeno hladni bi ostali, če bi pošla vsa zdravila v lekarnah ali če bi v bolnišnicah ne imeli več lekarniškega bencina. Nič tako strašnega ni, če elektrarne nimajo mazuta ali premoaga. Nihče ne zbežlja, ko med sušo ljudje na Krasu nimajo vode. Nobenega preplaha ni, ko ni mogoče sprejeti številnih bolnikov v oddelke za dializo (ni deviz za uvoz naprav). Že dolga leta se nihče več ne razburja zaradi prometnih nesreč in preobremenjenih reševalnih postaj. Nič posebnega bi se nam ne zdelo, če bi v bolnišnicah ne imeli več mavca za polomljene kosti. Res, kaj vruga bi nas moglo še presenetiti!

Toda pomanjkanje srčne krvi za naša plovčevinasta božanstva! Prav vse bomo storili, da bo vsakdo dobil bencin za svoje edinozveličavno, nepogrešljivo vozilo! Popolnoma jasno! Vse drugo bi nas res presenetilo!

efes

Povampirjeni nacionalizmi

Če je kaj značilnega za globoke premike, ki so nastali v svetovnem okviru po zgodovinski zmagi vseh demokracijskih sil sveta nad silami fašizma, potem kaže prav gotovo na prvo mesto postaviti okrepljeno zavest in idejo o človekovem dostojanstvu in pa prav v isti meri o dostojanstvu vsakega naroda. Prav to dvoje, človekovo dostojanstvo in narodna svoboda kot pogoj dostojanstva narodov sta bili poglavni žrtvi fašističnega barbarstva med drugo svetovno vojno in še pred njo, dejansko ves čas, ko je fašizem v raznih deželah začel posegati po oblasti in nadvladi. Lahko bi rekli, da še nikoli v sicer mučni zgodovini človeštva nista bila dostojanstvo človeka in svoboda narodov tako množično in v tako grobi zločinski obliki teptana, zaničevana, skrunjena kot prav pod fašistično peto.

Prav zato so ljudstva, osvobodjena fašistične in kmalu zatem še kolonialistične nadvlade, visoko dvigala zastavo narodne svobode in ljudskega dostojanstva ter človekovih pravic, o čemer pričajo gibanja takoj po koncu druge svetovne vojne. Ni pretirano reči, da se je človeštvo iz krvavih tegob in izkušenj tokrat vidno povzpelo na stopnjo, ki naj za prihodnost zagotovi večjo mero spoštovanja in upoštevanja pravic človeka kot posameznika in določeni družbi in pravic ter svobodnih narodov v veliki družini vseh dežel sveta. Odsev takih idej je najti največ v vsebini ustanovne listine Združenih narodov, ki naj bi veljala za najvišjo ustavo narodov in držav vsega sveta.

Vendar nam sodobna mednarodna stvarnost kaže vse bolj in čedalje bolj drugačno, vsem povojnim težnjam, idealom in pričakovanjem nasprotno podobo.

Ves svet je bil minule tedne nema, nemočna priča stra-

hovitih pokolov stotine nedolžnih Palestincev, otrok, mater in starcev samo zato, ker so Palestinci, Arabci, pripadniki drugega naroda in druge rase. Daleč čez mero navidezne zaščite lastne države so segli vsi izraelski pregoni in zločinski postopki proti palestinskemu življu. Nevarno, polno nacionalne in človeške mrznje je bilo osnovno vodilo izraelskih oblastnikov v boju proti Palestincem: napraviti na zgodovinskem ozemlju stare, pred tisočletjem obstoječe židovske države zopet židovsko, izraelsko, četudi so še pred tridesetimi leti Židje sestavljali komaj 40 odstotkov prebivalstva sedanje izraelske države, vse drugo so bili Arabci, Palestinci. Nacionalizem se je tu očitno sprevrgel v svojo še hujšo in še bolj barbarsko različico, v fašizem in rasizem, ki ne trpi drugega naroda in ki mu ni za njegovo uničenje pretežak noben zločin.

Hkrati, ko spremljamo pregone arabskega življa v Izraelu in Libanonu, pa so po raznih delih Evrope kot drugi povsem nasprotni nacionalizem, ki je zgolj sodobna znamka stare oblike pregonov drugih narodov – antisemitizem. Niso tokrat značilna samo propagandistična gesla protizidovske gonje v raznih evropskih državah, tudi sodobni antisemitizem že vse pogostejše sega tudi po zločinih, nič milejših od zločinov izraelskih okupatorjev v arabskih deželah. Dokazi so atentati na židovsko sinagogo na Dunaju pa ne tako dolgo od tega napad na Žide v Parizu in nedavni krvav zločin teroristov, ko so sredi Rima napadli z bombami in avtomatičnim orožjem skupino židovskih otrok, ko so se vračali z neke proslave. En otrok je izgubil življenje, 35 jih je bilo teže ali laže ranjenih. Antisemitizem, ki se je v taki krvavi podobi pojavil na rimskih ulicah, kar kriči po svojem nasprotju, po antiara-

bizmu. Nacionalna nestrpnost in krvavo sovraštvo do drugih narodov je seme, ki ga je na svet posejal fašizem. In ta se je v početju, kot smo mu bili priče bodisi po libanonskih ali rimskih ulicah, vse bolj nevarno razrašča.

Evropa je v zgodovini že bila priporočila rasti in zločinske nadvlade fašizma, ki je zrastel iz mrznje in pregonov, zaničevanja in zapostavljanja vsega, kar je drugorodno, kar govori drugačen jezik in kar pripada k drugemu narodu. Napačno in zelo kratkovidno bi ravnali, če ne bi vse potrebne pozornosti namenili pojavom razraščanja nacionalne mrznje, ki se vse bolj sprevrta v oblike rasizma v nekaterih zahodnih državah, še posebej v zahodni Nemčiji in ki je za zdaj predvsem uperjena proti tujim delavcem. Obstoječe gospodarske težave si desničarske sile, ki že močno zaudarjajo po nacizmu (dejansko sestavljajo neonacisti jedro te nacionalistične gonje) prizadevajo izkoristiti za spodbujanje nacionalističnega in rasnega sovraštva proti tujim delavcem v Zahodni Nemčiji.

Končno, kaj drugega kot pojav fašistoidne ideologije pomenijo težnje in zahteve albanskih nacionalistov po tako imenovanem »nacionalno čistem« Kosovu ob pretiranem prevlečevanju mesta in vloge albanskega naroda, ki da sodi med edine staroselce na Balkanu kot neposredni naslednik nekdanjih Ilirrov.

Samo nekaj primerov smo zbrali iz množice vsakdanjih pojavov v sodobnem mednarodnem življenju, ki vsak zase označuje kaj nevarne klice strupenega sovraštva med narodi, to pa kaj lahko postane – spriči obstoječih blokovskih nasprotij in visoke stopnje oboroženosti sveta – kaj vnetljivo gorivo za novo vojno.

Drago Košmrlj

naš komentar

Peterno srečanje v Kumrovcu O skupnih prizadevanjih

Dvajsetega novembra bo v Kumrovcu že tradicionalno srečanje delegacij borčevskih in protifašističnih organizacij Furlanije-Juljske krajine, avstrijske Koroške, ZZB NOV Hrvaške in Slovenije. Letos pa se bodo zboru naštetih pridružili še predstavniki protifašističnih organizacij iz avstrijske Štajer-

ske.

Med pogovori, ki prav gotovo ne bodo mogli mimo težavnih političnih razmer v svetu, bodo s poudarkom spregovorili o vlogi mladih pri razvijanju protifašističnih tradicij – v boju za mir. Letošnji gostitelji srečanja – ZZB NOV Hrvaške si prizadevajo, da bi k tej tako ak-

tualni temi pogovora pritegnili v sodelovanje tudi predstavnike mladinskih organizacij omenjenih dežel.

Pred dnevi so se ob pripravah na kumrovske srečanje sestali v Strunjanu predstavniki sodelujočih organizacij ZZB NOV Slovenije, Hrvaške in Štajerske.

B. Ž. J.

Pomniki NOB in druge svetovne vojne na avstrijskem Koroškem Delo je opravljeno, kdaj bo izšla knjiga?

Nekako pred šestimi leti se je porodila ideja o nastanku knjige, ki bi zajemala vse pomnike žrtev in padlih med NOB na avstrijskem Koroškem. Njen prvi pobudnik je bil zdaj že pokojni znani koroški bорец in revolucionar Karel Prušnik-Gašper. Zbiranje gradiva in podatkov je opravil Črtomir Zorc, finančno pa je akcijo podprl po-

dročni odbor koroških partizanov za Gorenjsko. Tako je ta čas zbrano in zajeto besedilo in slikovno gradivo o 52 grobiščih z več kot 500 obojeležji, z uvodom, ki ga je prispeval sedanjí predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc. Pri omejenem delu, ki je brez dvoma še en korak k spoznavanju prispevka koroških ljudi

v boju proti nacizmu in zasužnjenju v tretjem reichu, pa je še zadnja ovira izidu manjkajočih petinosemdeset milijonov, za katere je upati, da jih bosta primaknili deloma avstrijska deloma pa slovenska republiška blagajna.

Olga Kastelic-Marjetka, ki nam je pripovedovala o pri-

Borci Štirinajste v Hiši cvetja

Na svojem vsakoletnem srečanju, ki je bilo tudi letos v Mariboru, so se dogovorili, da bodo obiskali Hišo cvetja v Beogradu in tako so tudi storili. Skupina enaintridesetih nekdanjih borcev Štirinajste divizije je obiskala Titov grob, položila nanj simboličen šopek cvetja in v spominsko knjigo je zapisala:

Ljubljeni naš tovariš Tito, dragi naš Vrhovni komandant!
Ko smo se danes, dne 7. oktobra 1982, prišli pokloniti Tebi, Tvojemu neminljivemu delu in spominu nate, ponavljamo zaobljubo – da bomo borci Tvoje Štirinajste ostali v prvi bojni črti za obrambo vsega, kar je bilo priborjeno pod Tvojim vodstvom vsej naši skupnosti, ta svoja bojna izročila pa smo in bomo prenašali tudi na mlajše rodove, da bodo mogli ohranjati in razvijati ter utrditi ideale naše družbene preobrazbe in revolucije.

**BORCI IN STAREŠINE
14. UDARNE DIVIZIJE NOV IN POJ**

S seje komisije za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri izvršnem svetu skupščine SR Slovenije

Nekaj informacij in načrt dela za 1983. leto

Na prvi seji novega sklica so delegati RK za borce in vojaške invalide pri izvršnem svetu skupščine SR Slovenije obravnavali informacijo o aktualnih vprašanjih izvajanja borčevsko-invalidskega varstva ter delovno gradivo dogovora o enotnih kriterijih za urejanje varstva borcev, vojaških invalidov in družin padlih in umrlih borcev v SR in SAP. Obravnavali pa so še dodatek k samoupravnemu sporazumu o svobodni menjavi dela z naravnimi zdravilišči v SR Sloveniji za obdobje 1981–1985, program dela komiteja v prihodnjem letu ter informacijo o poteku izvrševanja nalog s tega področja na zvezni ravni, kakor so jih obravnavali na seji zveznega komiteja za borce in vojaške invalide.

B. Ž.

Na seji zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov pri skupščini SFRJ so obravnavali:

Boljše pogoje za zdravljenje in nego invalidov

Pričakovati je, da bodo novi predpisi o zdravstvenem varstvu vojaških invalidov začeli veljati ob novem letu. Razumljivo je torej, da so vzbudili pozornost zveznega komiteja za borce in vojaške invalide. Zvezni izvršni svet je pooblaščen, da predpisuje

kriterije in način nadomeščanja sredstev samoupravnim interesnim skupnostim za zdravstvo za uresničevanje zdravstvenega varstva vojaških invalidov (in ostalih upravičencev zdravstvenega varstva po črki tega predpisa). Prav v zvezi s tem je

Zvezni komite na zadnji seji obravnaval načrt odloka o kriterijih in načinu nadomestil sredstev samoupravnim zdravstvenim skupnostim vojaških invalidov.

Zato da bo lahko odlok stopil v veljavo zares s 1. 1. 1983, bodo pristojni organi

morali kar najhitreje uskladiti svoja mnenja, strokovne službe pa bodo morale posredovati dokončno varianto zveznemu komiteju za borce in vojaške invalide ter zveznemu izvršnemu svetu, ki sta pristojna za sprejetje odloka.

B. Ž.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Maribor – Novosti pri vezistih NOV Slovenije

Ne le v področnem odboru vezistov NOV Maribor, ampak tudi drugod v Sloveniji so že velikokrat razpravljali o tem, kdo je vezist. Pri tem so nastajale določene težave. Kaže, da bo temu poslednji konec. Sedaj namreč obravnavajo osnutek Pravilnika Skupnosti vezistov NOB Slovenije, ki naj bi ga sprejeli na zboru vezistov Slovenije. Obravnavani samoupravni akt vsebuje več jasnejših opredelitev prav o tem. Že dosedaj dane pripombe bodo prav gotovo koristne.

Člani ZZB NOB Slovenije, ki so med NOB pripadali enotam za zveze, šiferski službi, ekipam radijskih postaj OF in KPS, delavnicam za zveze, šolam in tečajem za zvezo, se združujejo v Skupnost vezistov NOB Slovenije. Člani skupnosti postanejo tudi tisti, ki sicer med NOB niso pripadali tem službam, pač pa so po osvoboditvi bili ali pa so še pri enotah in pomožnih službah za zvezo JLA; seveda bo temu tako, če bo področni odbor menil, da bo njihova pretekla ali pa sedanja dejavnost pomenila koristno vključevanje v aktivnost Skupnosti vezistov NOB Slovenije.

Sestavljenci so omenjeno določbo oblikovali tako prav gotovo zato, da bi ohranili medsebojno povezovanje, ohranjanje tradicij službe zvez NOV, prenašanje teh tradicij in izkušenj na mlajše generacije, organiziranje tovariških srečanj, zbiranje zgodovinskega gradiva, pisanje zgodovinskih publikacij in seveda, reševanje še vrste drugih skupnih vprašanj.

Tega, da je treba take cilje tudi skozi vsakodnevno delo uresničevati z vključevanjem delovnih izkušenj telekomunikacijske stroke v vojni razmerah, so se zavedale organizacije združenega dela, ki so že podelile svoje domicile: ZO PTT Slovenije Skupnosti vezistov NOB Slovenije, ZO RTV Ljubljana aktivu radiotelegrafistov, šiferjev in Radio OF) in ZO Iskra Ljubljana (aktivu partizanskih radijskih delavnic).

Najvišji organ Skupnosti vezistov NOB Slovenije je zbor, ki usmerja in organizira njeno delo, ima pa še druge temeljne naloge. Sestavljen je po delegatskem načelu in deluje po načinu, ki je uveljavljen v družbenopolitičnih organizacijah. Vezisti so vključeni v področne aktivne ali področne odbore. Tako prvi kot drugi izvajata vse naloge, ki izhajajo iz sklepov zbora vezistov Slovenije.

Omenjeni osnutek tudi predvideva, da je mogoče

ustanoviti strokovne aktivne za vsako dejavnost zvez: radiotelegrafijo, telefonijo, kriptografijo, delavnice itd. Prek takih aktivov naj bi njeni člani prenašali izkušnje in tradicije strokovnega dela v pogojih vojne na mlajše generacije, zlasti na pripadnike enot za zveze JLA in SLO, na ustrezne delovne skupine domicilnih organizacij in na člane amaterskih društev.

Drago Miklavc

Cerklje – Uspešno tekmovanje

Tudi letos je bilo na strelišču v Poženiku zelo uspešno organizirano tekmovanje z vojaško puško v počastitev krajevnega praznika petih krajevnih skupnosti pod Krvavcem. Tekmovanje je organizirala KO ZRVS Cerklje, sodilo pa je v okvir akcije NNNP 82. Sodelovalo je več kot sto krajanov in ekip krajevnih skupnosti.

JANEZ KUCHAR

Ljubljana – Obiskali smo partizanski Ključ

Krajevna organizacija ZB Dušan Kveder-Tomaž je z učenci osmega razreda osnovne šole Jože Moškrič organizirala izlet na partizanski Ključ. Izleta se je udeležilo 25 članov ZB in 124 učencev z učitelji. Odpeljali smo se z dvema avtobusoma do Brezij. Od tam pa smo se podali peš do partizanskega doma na Ključu. Ta dom je bil zgrajen leta 1979 in je oskrbovan. Tam sta nas že čakala povabljeni generalpolkovnik Rudolf Hribnik-Svarun in predsednik občinskega odbora ZZB Vič-Rudnik Janša Janko. Po kratkem odmoru in umiritvi mladine je udeleženec bojev v Delomiti in na Ključu tovariš Svarun pozdravil navzoče. V nadaljevanju pa je pripovedoval zgodovino in potek boja v Delomiti, posebno pa še na Ključu. Prijetno je bilo poslušati neposrednega udeleženca teh bojev. Na tem majhnem prostoru so delovali kar trije Dolomitski odredi, ki so bili strah in trepet italijanskim fašistom in belogardistom. Tu je delovala tudi tako imenovana »dolomitska republika«. Od polovice 1942 do začetka 1943 leta je bilo tu tudi vodstvo NOG Slovenije. O vsem tem nazorno govori knjiga Partizanski Ključ, ki jo je napisal tovariš Svarun. Izdal in založil jo je Odbor skupno-

Iz mednarodne borčevske aktivnosti Kitajski obisk

Pred dnevi se je v Jugoslaviji na povabilo ZZB NOV Jugoslavije mudila kitajska borčevska delegacija, v kateri so bili med drugimi tudi Cao Juguang, Lju Anjuan in Vu Manlan.

To je že četrto srečanje predstavnikov borčevskih organizacij Jugoslavije in Kitajske. Obiskovalci so se predvsem zanimali za vprašanja s področja pokojninskega sistema in borčevskega varstva ter o družbenem položaju borcev po njihovem upokojevanju. Prav tako so se gostje zanimali za vlogo in aktivnost borčevske organizacije in njenega članstva v družbenopolitičnem delu naše družbene skupnosti.

Predstavnike kitajskih borcev so naši tovariši (Jovko Jovkovski, Zvonimir Grahek, Obrad Bende-rač in predsednik ZZB NOV Jugoslavije Vlado Ščekić) seznanili tako z notranjim delovanjem ZZB NOV kakor tudi z našo mednarodno borčevsko aktivnostjo.

Kitajsko delegacijo je v Beogradu sprejel tudi predsednik zvezne konference Zveze rezervnih starešin Jugoslavije generalpolkovnik Dušan Korač.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

sti borcev Dolomitskega odreda v nakladi 3000 izvodov, izšla pa je letos.

Po pripovedovanju je šolska mladina imela recital pod vodstvom tovarišice Marčeve. V domu je tudi manjši muzej, ki govori o bojih v Dolomiti. Tam je tudi mogoče kupiti že omenjeno knjigo. Cena je dostopna še tako plitvemu žepu.

Za uspešen izlet se moramo zahvaliti tovarišu Svarunu, medvojnemu aktivu Vič-Rudnik, našim organizatorjem ZB D. K. Tomaž in njeni komisiji za tradicije, za brezplačno hrano pa toždu Globus-Emona, pekarni Žito in ne nazadnje šolski upravi šole Jože Moškrič in njenim kuharicam, ki so nam skuhale tako okusno hrano.

Vabimo tudi druge borce in neborce, da se odločijo za obisk tega znamenitega partizanskega kraja, kajti s takimi izleti obujamo spomine na slavne dni naše NOB.

B. K.

Združeni odred Civilne zaštite mesta Ljubljana Reševalci in mobilizatorji

»Bistvo Združenega odreda Civilne zaštite mesta Ljubljane ni v tem da zanj vedo tisti, ki so njegovi člani, ampak da vedo zanj občani. Pomemben je tudi zato, da vedo, kako je usposobljen ter da se je sposoben spoprijeti z vsemi težavami in nevšečnostmi, ki jih prinesejo izredne razmere«, je začel razmišljati Milan Bras.

Ob velikih naravnih ali drugih nesrečah je nujno, da pride na prizadeto področje hitra in učinkovita pomoč. V svetu in tudi pri nas je bila nosilec takšne pomoči armada. Vse bolj pa se uveljavljajo tudi druge ustanove, ki imajo možnost hitrega posredovanja. V primeru vojne pa bi bila armada zadolžena za druge naloge in ne bi mogla pomagati na območjih kjer bi bilo uničenih veliko materialnih dobrin in ogroženih veliko človeških življenj. Za to smo se v Jugoslaviji odločili in začeli ustanavljati posebno organizacijo, ki bi se in se ukvarja samo s posredovanjem v nesrečah in se tako posredno vadi za delo v morebitni vojni. Ta organizacija, ki ji pravimo Civilna zaštita, se je v svoji dokaj kratki zgodovini pokazala za zelo učinkovito, kar kažejo tudi zadnje poplave in zemeljski plazovi v Idriji in Žireh ter nekaterih drugih krajih. Vendar pa so izkušnje pokazale, da na tem področju rabimo tudi večje enote, ki bi lahko odšle na prizadeto območje, in tam delovale v izrednih okoliščinah, neodvisno od okolja in s svojim delom mobilizirale

Milan Bras je izvajalec obrambne vzgoje v odredu.

prebivalstvo, da tudi samo začne reševati. Tako smo v Ljubljani že leta 1967 ustanovili Združeni odred Civilne zaštite. Kot pravi Milan Bras. Odred ni imel povsem dodelane formacijske osnove. To so dodelovali in zdaj je odred sestavljen iz poveljstva, treh čet in štirih samostojnih vodov. Seveda pa so četa prve medicinske pomoči, gasilska četa in tehnično-reševalna četa razdeljene na vode in oddelke. Tudi vod za radio-loško-kemično-biološko obrambo, vod za deaktivira-

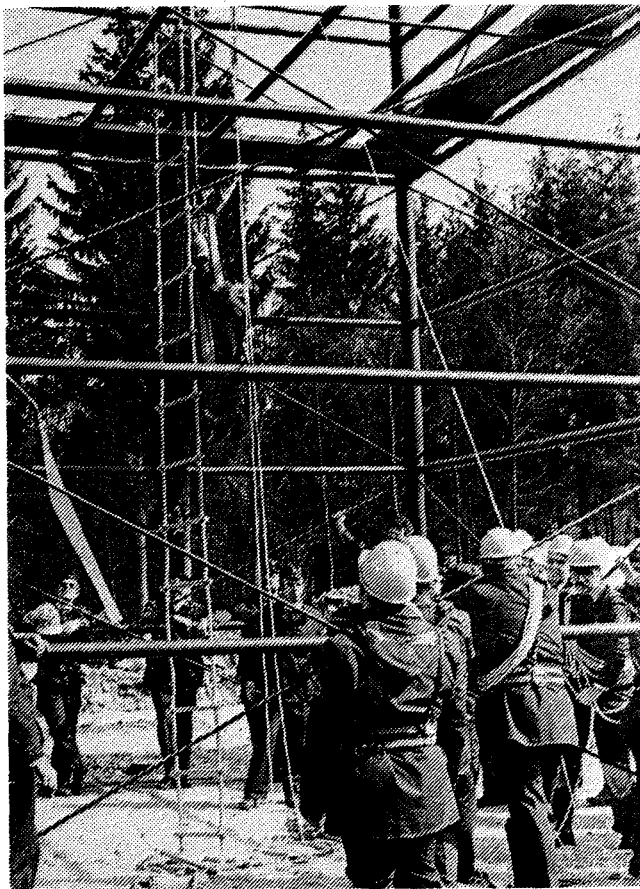
nje eksplozivnih teles in komandni ter oskrbni vod sestavljajo oddelki. Takšna sestava je v bistvu samo na papirju saj bi v izrednih razmerah odšle na teren reševalne ekipe, ki pa bi bile sestavljene iz povljenika, kurirja, izvidniške ekipe, ekipe za vzdrževanje reda, ekipe za deaktiviranje eksplozivnih teles, gasilskega oddelka, oddelka za tehnično reševanje in ekipe za prvo medicinsko pomoč.

Glede na dokaj zapleten naloge odreda se postavlja vprašanje, kdo so njegovi člani? Milan Bras rad pove, da imajo v odredu od zdravnikarja pa do ključavničarja. Vsi člani, ki jih je 485, so hkrati tudi vojaški obvezniki. Zakaj? Predvsem zato, ker JLA usposablja vse vrste strokovnjakov, ki jih odred rabi. Seveda pa so to tudi ljudje, ki se poklicno ukvarjajo s temi stvarmi. Zadnje čase so začeli v odred uvajati tudi člane kinoloških društev, saj lahko svoje pse naučijo iskati ponesrečence pod ruševinami. Dobro sodelujejo s člani potapljaških društev, gorsko reševalno službo in jarmari. Tako skušajo doseči, da bi bila vsaka reševalna ekipa, ki bo odšla na teren, visoko usposobljena prav za reševanje na tistem območju.

Usposabljanje se po enotah ali pa po reševalnih ekipah. Člani se po navadi sestanejo dvakrat na leto. Želeli bi, da

bi se večkrat, vendar pa je to povezano s precejšnjimi denarnimi sredstvi. Izkušnje kažejo, da je najbolj uspešno tisto izobraževanje, ki ga pripravijo za cel dan. Razmišlja-

katerih delavci so člani odreda in so bili na usposabljanju, tudi 50 odstotkov denarja, ki je namenjen za pouk. Zato raje izobražujejo poveljniške kadre.

Člani odreda med rednim usposabljanjem na poligonu na Igu. Poleg mestnega odreda pa imata svoja odreda Civilne zaštite, ki pa sta precej mlajša, še občini Moste-Polje in Vič-Rudnik.

li so tudi o popoldanskem izobraževanju, vendar so opustili tale način. Kljub temu pa porabijo za povrnitev plačanih delovnih ur posameznim delovnim organizacijam

Z opremo so zadovoljni. Večina je domače izdelave, razen gasilnih brizgalen in nekatere druge gasilske opreme. Naša industrija se sicer bolj slabo odziva na nji-

hove potrebe, zato pa jim veliko naredijo posamezni obrtniki. Na žalost pa je nekaj opreme tudi takšne, da bi bilo bolje, ko je ne bi imeli. Zaradi nje se je nekaj članov odreda že poškodovalo. Na razpolago imajo 80 odstotkov opreme, ki jo rabijo. Precej denarja namenjajo za nakup nove opreme, vendar jo morajo vsako leto tudi precej odpisati. Izkušnje na terenu so pokazale, da sedanje uniforme niso dobre za njihovo delo. Tako načrtujejo, da bodo v prihodnje člani nosili pajace, ki so bolj primerni za delo med ruševinami, kot pa sedanje uniforme.

Do zdaj se odred še ni zbral na enem kraju v celotni sestavi. Največ se jih je zbralo leta 1979 med vajo NNNP v Tivoliju. Reševalne ekipe odreda so nekajkrat uspešno posredovale na potresnih območjih doma in v tujini. Tako so bile v Furlaniji, Alžiriji, južni Italiji in v Črni gori. Povsod so se izkazale s svojim delom in požrtvovalnostjo. Prav tako pa so bile precej bolj učinkovite od podobnih ekip iz drugih držav, čeprav so bile tehnično boljše opremljene. Velike pozornosti je bila deležna ekipa odreda v Italiji, koder je našla pod ruševinami kanarčka, čeprav so tisto območje že pregledali Švicarji in Francozi. O njihovem uspešnem delu na prizadetih območjih pa pričajo tudi pisne zahvale tamkajšnjih oblasti, ki so jih poslali poveljstvu odreda. Za svoje delo je odred prejel tudi zvezno plaketo Civilne zaštite.

Bojan Kuntarič

Akcija NNNP 82 v Mariboru

Akcija NNNP 82 bo uspešna le, če bomo ob koncu leta ugotovili, da je bilo manj požarov, prometnih nesreč in človeških žrtev, manj nevarnih požarnih žarišč in črnih točk, manjšo škodo na družbenem in zasebnem premoženju, imeli v vseh stanovanjskih blokih, ulicah, naseljih, tozidih in delovnih enotah organizirano Civilno zaščito in Narodno zaščito in dosegli večjo stopnjo družbeno samozaščitne aktivnosti in zavesti. Tako sta mestna konferenca SZDL Maribor in mestni svet ZSS Maribor sporočila med drugim vsem koordinacijskim odborom za SLO in DS pri občinskih konferencah SZDL in občinskih svetih ZSS, predsednikom krajevnih konferenc SZDL in predsednikom osnovnih organizacij zveze sindikatov v posebnem dopisu, v katerem govorita o organiziranju obrambnih dnevnih delovnih ljudi in občanov v KS in ozdih v okviru akcije NNNP 82.

Vsekakor gra za to, da bo treba bistveno spremeniti odnos do požarne varnosti, do prometne varnosti in preventive. Doseči bo treba tudi večjo odgovornost v vseh sredinah in na vseh ravneh. V izhodiščih za akcijo NNNP 82 so zapisali, da bodo letos jeseni na področju prometne in požarne varnosti, na področju poplav, Civilne zaštite in Narodne zaštite potekale ob najširši mobilizaciji občanov v KS in delavcev v tozidih, s sodelovanjem vseh nosilcev obrambnih priprav, samoupravnih organov, DPO, druž-

benih organizacij in društev, praktični preizkusi vaje. V njih morajo imeti delovni ljudje in občani aktivno vlogo, organizirane poklicne in druge sestavine SLO in DS pa vlogo organizatorja, usmerjevalca in svetovalca. Letos posvečajo posebno skrb vsebini, organizacijski izvedbi, množičnosti in kakovosti vaj. Razprave so pokazale, da bo treba v vseh temeljnih sredinah preseči z miselnostjo klasičnih vaj v okviru akcije NNNP ter opustiti nekatere togosti. Predlagali so, naj bi vaje oziroma praktične aktivnosti, ki so jih načrtovali v okviru akcije NNNP 82 s področja promet-

nih nesreč, elementarnih nezgod in požarov, izvedli v okviru obrambnega dne delovnih ljudi in občanov in delavcev na svojem območju, kar naj bi pomenilo novo organizacijsko in vsebinsko kvaliteto. Pristojni nosilci in organi za področje SLO in DS bodo v skladu s smernicami komiteja za SLO in DS in v skladu z obrambnimi in varnostnimi načrti preverjali gibljivost, organiziranost in usposobljenost organiziranih sestav in SLO in DS po principu presenečenj. V Mariboru so predlagali, naj bi v vsaki temeljni sredini organizirali obrambni dan od 15. oktobra do 15. novembra letos. Krajevnim skupnostim so priporočili, naj bi te dneve organizirali ob sobotah ali nedeljah. Na obrambnih dnevih bodo potekale različne aktivnosti. Tako bodo z ljudmi organizirali pogovore in jih seznanili z osnovami protipožarne zaštite, prometne varnosti ter jim bodo

prikazali gašenje, reševanje in druge aktivnosti. Tudi v stanovanjskih blokih bodo preverili obstoj in uporabnost gasilnih sredstev ter ročnih gasilnih aparatov. V cestnem prometu bodo na ta dan izvedli široko akcijo, da vsaj na ta dan na območju krajevne skupnosti ne bi bilo prometne nesreče. Na ta dan bodo registrirali tudi »črne« točke v prometu ter sprejeli ukrepe za boljše preglednost cest, za ureditev prometnih znakov, za čiščenje jarkov in podobno. V vseh teh akcijah bodo preverili delovanje Civilne zaštite in Narodne zaštite ter celotnega sistema SLO in DS v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. Akcija NNNP 82 bo tudi v Mariboru uspela, če bodo tudi na obrambnih dnevih znali združiti vse sile, ki se ukvarjajo s SLO in DS, to pa je vse občane in delovne ljudi v usklajeni akciji.

M. K.

Skupno so proslavili svoj praznik

Letos je minilo 41 let, odkar so bile v NOV in POJ ustanovljene enote za zveze. Vezisti NOB Gorenjske so ta praznik letos proslavili posebej slovesno in delovno skupaj z enoto za zveze v vojašnici Stane Žagar v Kranju. Slovesnosti se je udeležilo 54 nekdanjih borcev, ki so v NOV delovali kot vezisti, radiotelegrafisti, šifrerji, telefonisti in kurirji operativnih enot.

Po prihodu v vojašnico je borce pozdravil Špiro Niković, nato pa so mladim vezistom pripovedovali o nastanku, delovanju zvez v NOV. Gostitelji so borce prikazali film o obisku tovariša Tita v vojašnici. Borci so si z velikim zanimanjem ogledali spominsko sobo enote.

Nato so jim vezisti JLA pokazali najsodobnejše naprave za zveze in jih seznanili z drugimi dosežki na tem področju. Potem pa so se borci udeležili priložnostne slovesnosti, na kateri je starešina Špiro Niković govoril o pomenu zvez v morebitni vojni, najbolj šim vojakom in starešinam pa je izročil skromna priznanja za njihovo delo pri krepitvi bojne pripravljenosti in moralnopolitične enotnosti. Navzoče je pozdravila tudi delegacija PTT Gorenjske, ki je vezistom izročila njihovo najvišje priznanje za uspešno opravljeno delo pri posodobitvi zvez na raznih območjih tega dela naše domovine. Za topel sprejem pa se je zahvalil tudi predstavnik pododbora vezistov Gorenjske in vezistom JLA izročil posebno priznanje za uspešno sodelovanje in negovanje tradicij NOV.

Branko Blenkuš

Obrambni dan

Občinska konferenca ZRVS v Litiji je konec septembra pripravila obrambni dan za svoje člane. Vsaka krajevna organizacija je izvajala program obrambnega dne za sebe. Člani RVS, kakor tudi člani brez čina so na orientacijskem pohodu reševali taktično nalogo, metali ročno bombo, reševali teste iz topografije in drugo. Vseh sedem krajevnih organizacij je imelo končni cilj pohoda v zemljepisnem središču Slovenije. Ko so ekipe prispele na cilj, pa so si ogledale vajo o uničevanju diverzantske skupine, ki jo je pripravila enota štaba TO.

Pred to vajo je predsednik OK ZRVS vsem prisotnim obrazložil namen vaje, ki je bila povezana s taktično nalogo, ki so jo rezervni starešine reševali med pohodom. Člani ZRVS so bili z obrambnim dnevom zelo zadovoljni in pri tem izrazili željo, da bi bilo takšnih dni še več.

Franc Valenčič

Vezisti NOV in JLA, slikani ob posvetilu, ki ga je napisal tovariš Tito, ko je obiskal to lepo urejeno vojašnico.

Namesto ocene oktobrske številke Borca

Odstavki, ki vabijo k branju

V oktobrski številki revije Borec je zanimivega in vznemirljivega branja na pretek. Izbrali smo nekaj odstavkov, ki naj pokažejo, v katero smer sega pisanje posameznih avtorjev.

Zapis zgodovinarja dr. Dušana Bibra, denimo, ki je iz nedvomno bogatega gradiva, preštudirane ob pripravi knjige »Tito-Churchill, strogo tajno«, izluščil za celo »ogrlico« dejstev o Titovih razmerjih z britanskimi misijami, poslanimi k vrhovnemu štabu. Tole je eden izmed odstavkov tega brez dvoma zanimivega »prispevka k zgodovini NOB in revolucije«:

Zlasti zanimivo je Titovo sporočilo, ki ga je misija Rowena posredovala dne 4. januarja 1944 z oznako najmanjše nujnosti, z enim samim D. Najnujnejša poročila, ki jih je bilo potrebno takoj oddati in posredovati naprej, so bila označena s petimi D! Tito je poročal, da je nemška vojska partizanom v Sloveniji predlagala premirje, ki bi trajalo vse do konca vojne. Nemčija bi partizanom dobavljala oblačila in hrano. V zameno za to bi partizani dovolili Nemcem varen prehod po železniških progah Ljubljana-Trst, Ljubljana-Novo mesto in Ljubljana-Brežice-Zagreb. Nemci so prav tako ponudili hrvatskim partizanom višje oblačil in streliva v zameno za les, niso pa predlagali premirja. Partizani sploh ne bodo odgovorili.⁷³

O istem predlogu je kanad-

ski major William Jones z oznako nujnosti štirih D poročal v Kairo že 27. decembra 1943 z več podrobnostmi iz glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Partizani so dobili 20. decembra 1943 zahtevo Nemcev, naj jim dovoli, da neovirano odpeljejo neke stroje iz Mokronoga. To zahtevo so partizani odklonili. 21. decembra so Nemci predlagali premirje, s katerim bi dobili pravico neovirano do konca vojne uporabljati železniške proge Ljubljana-Trst, Ljubljana-Zagreb, Ljubljana-Karlovac in Ljubljana-Kočevje-Sušak. Nemci bi za povračilo jamčili, da bodo spoštovali oblast partizanov in varnost v Sloveniji in obljubili so, da bodo razpustili ali pa poslali na vzhodno fronto Rupnikove domobrance. Partizani so zavlačevali z negativnim odgovorom v upanju, da bodo dobili več informacij. Nemci so po Jonesovem poročilu predlagali kot posrednika dva ljubljanska profesorja, dobro znana partizanom. Glavni štab NOV in PO Slovenije je menil, da Nemci načrtujejo velike premike svojih čet v bližnji bodočnosti. Ponovno je zahteval, da zavezniki takoj bombardirajo Kočevje in Novo mesto in tako povsem prekinjajo nemške načrte, omogočajo partizanom osvoboditi vso deželo in odpreti obalo za ladje. Major Jones je menil, da je to enkratna priložnost izrednega vojaškega pomena in da bi jo bilo treba sedaj izkoristiti. Slovenski partizani bo-

do sedem dni držali sedanje položaje, da bi zaveznikom nudili priložnost.

France Lubej je živo in živahno popisal »Spomin na koroški plebiscit«. Povzeti odstavki nas bodo zagotovo zvalili k branju celotnega zapisa.

Ljubljanska vlada je bila opozorjena, da Avstriji na vse mogoče načine pritiskajo in grozijo slovenskim volilcem, da bi se ne upali na volišča, ter da bodo s tem stopnjevali zlasti zadnjo noč pred volitvami in na dan plebiscita. Nasproti tem načrtom je bilo treba storiti protikrepe in zaščititi Slovence pred plebiscitom in med njim. V ta namen so sklenili uporabiti sokolsko organizacijo.

Konec septembra so sklicali župne in okrožne načelnike iz Slovenije na posvet na Koroško. Priprave in sam posvet je bil v največji tajnosti, da ne bi povzročil neprijetnosti jugoslovanski kot zasedbeni vojski v coni A, saj so plebiscitna določila strogo zabranjevala prihajanje ljudi zunaj cone v glasovalno cono. Za izvajanje tega določila je skrbela antantna plebiscitna komisija, en njen del s sedežem v Pliberku. Sestanek sta v imenu Slovencev vodila dr. Smolej in dr. Müller, vodstvo sokolstva pri zaščiti volilcev pa je bilo poverjeno mariborskega profesorja zgodovine, carzanskemu »atamanu« dr. Ljudevitu Pivku. Med povabljenimi sem bil tudi sam kot načelnik na novo usta-

novljenega Murskega sokolskega okrožja.

Na sestanku v čolnih, skritih med drevjem na Klopinskem jezeru, so podrobno pojasnjevali težavne pogoje, v katerih bo potekalo glasovanje za Slovence ter naloge, ki jih mora v popolni tajnosti pri tem opraviti sokolska organizacija. Dr. Pivko je podrobno očrtal delo, za katerega so bili zadolženi načelniki pri mobilizaciji in izbiri članov za to nalogo. V poštev so prišli predvsem vaditelji, telovadci in bivši vojaki. Na koncu so nam izročili obsežen propagandno gradivo, tako avstrijsko kakor slovensko. Kupili smo cele serije plebiscitnih znamk, s katerimi so hoteli kriti stroške slovenske propagande.

Nadaljuje se serija »Plenumskih zapisov«. Tokratni, drugi zapovrstni prispevek, namenjen razmisleku o glasbi v času boja in revolucije, kot so o njej spregovorili na spomladanskem plenumu kulturnih delavcev OF, je prišel izpod peresa dr. Dragotina Cvetka; z njim vred nam je presojati delo in dosežke tako imenovanih partizanskih skladateljev:

Za vse to so se izrekli po lastni presoji. Sledili so, rekli bi, ukazu, ki ni bil ne vnanji ne vsiljen, temveč porojen iz lastnih spoznanj in prepričanj. Preusmerili so se, ker so to hoteli. Se pravi, iz potrebe po subjektivno pogojenem izpovedovanju, ki so ga glasbeno upodobili vsak na svoj način.

Prav zato je bilo mogoče, da so med njihovimi tedanjimi skladbami, tudi takimi zunaj področja vokala, nekatere presegle povprečje in dosegle raven, zaradi katere jim gre razločna umetniška vrednost in mesto v slovenski glasbeni literaturi, ki jim ne glede na to, kje, kdaj in zakaj so nastale, zagotavlja poustvarjalno vlogo in trajnost.

Za dela te in take kvalitete velja torej, da niso zanimiva samo kot zgodovinski fakt, ampak tudi umetniško. Po kolikosti sicer niso številna. Pripomniti še velja, da so zaradi načina repertoarnega razvrščanja vključena v nekaj rezervat, v ozek programski okvir. Na koncertih se pojavljajo le od časa do časa, čeprav so sestavni del slovenske glasbene storitve, ki mu gre le poudarek, da je nastal v specifičnem obdobju zgodovine slovenskega naroda. Smotnejše bi bilo, če bi bila uvrščena v redne koncertne sporede, tako kot vse drugo, kar je pomembnega nastalo v slovenski glasbi in ostalo živo.

Vznemirljiv in klen je tekst, ki ga je na 12. kongresu ZKJ prebral Fabijan Trgo na temo »o nekaterih vprašanjih zgodovinopisja revolucije«. Izbrani odstavek je samo ena izmed tez.

Na koncu bi samo mimogrede omenil pojave v spominski literaturi in feljtonih o temah iz zgodovine revolucije in narodnoosvobodilnega boja, katerih avtorji so največkrat komunisti. Razumljivo je, da vsak udeleženec piše o svojem videnju zgodovinskih dogajanj. Toda tudi na tem področju literature je treba več mere in kritičnosti, manj slavljenja in patetike ter prevlečevanja lastne vloge v zgodovinskih dogajanjih, predvsem pa je nujna zavest o tem, da so spomini samo subjektivno videnje dogodkov. Zadnje čase nekateri avtorji »dokazujejo« svoje trditve z domnevimi izjavami pomembnih revolucionarjev, ki jih ni več med živimi. Menim, da za lastno argumentacijo ne bi smeli uporabljati izjav, katerih avtentičnosti ni več mogoče preveriti.

In slednjič – najbolj »žgoče« besedilo 10. številke Borca: obširna ocena Snojevega

romana »Gavžen hrib« izpod peresa Zvoneta Kržišnika:

Snoj se je očitno odločil, da bo v Gavžen hribu pisal samo o mračnih poglavjih narodnoosvobodilnega boja in jih razčlenjeval v svoji spovednici. V tej nameri je ostal neizprosno dosleden. Nikjer v knjigi navidez tudi ni prekršil principa, da bo obdeloval svoj mrtvaški ples izključno z golega eksistencialnega stališča, družbeno-dejna plat stvari pa da mu bo ostala deveta briga. Kot že rečeno – vso pravico je imel za tak prijem. Na njegovi strani je bil celo kos objektivne resnice. Nihče mu namreč ne more oporekati, da je bilo nemalo primerov, ko so partizani okrutno ubijali sovražnike in da je ob tem početju storil težko smrt marsikateri nedolžen človek. Naša revolucija – kot sleher na druga – je žrla tudi lastne otroke. Gavžen hrib si sme tedaj med drugim lastiti za slugo, da je pesem revolta zoper mnoga literarna dela, ki so prikazovala narodnoosvobodilni boj apologetsko in enostransko glorifikatorsko ter zamolčevala njegove senčne strani, zlasti v svetu individualne etike.

Toda ob svojem literarnem postopku, ki so ga podžigali zamorjeno otroštvo in kdo ve še kateri avtobiografski elementi, je pisatelj de facto zamenjal zgodovinske vloge ter naprtil odgovornost in krivdo za revolucijske žrtve v prvi vrsti narodnoosvobodilni vojski. V tej točki se je pisec izneveril svoji visokostni dramaturgiji, izskočil iz ojníc mitske usodnosti, krivde, kazni in katarze, ter se povsem ideološko, če ne že kar politično opredelil. Po njegovem je revolucija slovenskega naroda zmagala, ker se je zapisala hudiču nasilja in brezvestnosti, zato pa bo vekomaj nosila na sebi krivdo za žrtve.

Novi slovenski igrani film

Razseljena oseba

Med letos predstavljenimi jugoslovanskimi igranimi filmi, katerih tematika sega v območje revolucije in narodnoosvobodilnega boja, je slovenska »Razseljena oseba« edino delo, ki skuša preteklost videti, pretehtati in doživeti skozi zorni kot sedanosti. V tem smislu bi se dalo ta film označiti kot izrazito – sedanjski. S preteklostjo se namreč ukvarja zgolj in samo v njenih relacijah s sedanostjo. Preteklost ga zanima samo v svoji sedanji posledičnosti. Ukvarja se s posledicami preteklosti v sedanosti in pravzaprav že kar s svojo tematiko dokazuje, da sta – vsaj za nas – preteklost in sedanost neločljivi.

»Razseljena oseba« se loteva posledic vojnega časa ter njegovih idejnih in drugih razkolov iz zornega kota sedanje mlade generacije, ki sicer vojne neposredno in na lastni koži ni doživela, še zmerom pa (na tak ali drugačen način) doživlja njene idejne in moralne posledice.

Film se je porajal po razmeroma zapletenih poteh. Tematska pobuda je bila sprožena od zunaj, slovenski proizvodni center je naročilo prevzel in ga predal v scenariščno obdelavo pisatelju in režiserju Živojinu Pavlo-

viću, čigar predloge pa takratno umetniško vodstvo Viba filma ni sprejelo in je naročilo pisanje novega scenarija pisatelju in dramatik Dragu Jančarju. Ob napisanem tekstu sta bila sprava dva kandidata za režijsko realizacijo, nakar je v prvi plan stopil Marjan Ciglič. Če torej zdaj govorimo o filmu Marjana Cigliča, imamo v mislih predvsem ustaljeno navado, da režiserja vselej razglasimo tudi za avtorja filma, dasiravno je režiser v tem primeru le realizator neke eksterne ideje, ki je ni nosil v sebi kot svojo izpovedno »bolečino«, se je pa z njo kasneje bolj ali manj poistovetil. Seveda pa nas zanima, ali je režiser (skupaj s scenariстом) osnovni tematski poanti filma vendarle pridobil tudi kaj izrazito svojega, temeljnega.

Osrednji motiv filma je breme podedovane in privzgojene idejne oziroma nazorske drugačnosti glavnega junaka, njegovega specifičnega pogleda na tisto, čemur bi rekli: domovina, dežela, s katero naj bi človek identificiral svoj rod. Glavna oseba te filmske drame, sin belogardističnega emigranta, pride iz Argentine v nekdanjo domovino svojega očeta, in si-

cer na študijsko izpopolnjevanje, v skupino mlajših in nasploh mladih arhitektov, pripadnikov sedanjega mladega rodu. Raziskovati jim je stanje slovenske grajske arhitekture, kar pa je samo zunanja fabulativna lupina, ki za misel filma nima bistvenih oboležij. Bistvenega pomena je notranji miselni in čustveni proces protagonistevega soočanja s korenina-

tem pa čuti, da je z njegovim statusom nekaj globoko narobe, saj je človeško izkoreninjen in v tragičnem bistvu – razseljen, nikjer doma. V sebi seveda nosi občutek doživljanja krivice. Mladi, neobremenjeni pripadniki tukajšnjega življenja mu sicer dokazujejo nasprotno, argumentirajo poskušajo dejanske izvore zla, ki je pripeljalo do usodnega razcepa med

mentacije zoper protagonisteve poglede na zgodovinsko življenjsko preteklost je sekvenca obiska na muzejski zbirki mučilnice na Urhu. Prav na tej točki bi se moralo zgoditi marsikaj več. Klica spoznanja, ki naj bi bila pri tem vcepljena v fantovo zavest, seveda ne zaživi in se ne razraste takoj (tudi ne pod vtisom in pod »pritiskom« ljubezenskega doživetja, ki

jih spoznanj, v povsem novi luči ugledati resnico svojega življenja in svoje pripadnosti.

Tema bi bila vsekakor vredna filma, ki bi izkazoval močnejšo izraznost, kot jo izkazuje »Razseljena oseba«. Potek protagonistevega soočanja z očetovo nekdanjo domovino v njeni novi podobi, predstavitev njegove konfliktna nazorske pozicije in ponazoritve njegove boleče in komaj zaznavne, a vendarle rastoče notranje transformacije so izrazito konverzijski, debatno-pojmovni, medtem ko je vizualna plat filma bolj ali manj samo odslakava prizorišč, kjer potekajo dialogi o vzrokih in posledicah diferenciacije oziroma prelomnih sprememb na slovenskih tleh. Dramsko otipljivega in dogodkovno izostrenega dogajanja je zelo malo, pa nas zato tudi argumentacija, ki naj bi pripeljala k junakovi preobrazbi njegovih pojmovanj, ne prepriča. Ob gledanju se zavedamo, da je bila dejanska teža razcepa veliko globlja, kot jo nakazuje konverzijski ton »Razseljene osebe«, hkrati pa so dimenzije vselej navzočega slovenskega narodnega vprašanja razpostavljene veliko širše. »Razseljena oseba« pač ne razrešuje naših temeljnih vprašanj, čeravno je korak v tej smeri zastavila, kar zagotovo ni brez pomena.

V. K.

mi njegove nacionalne in idejne biti. Gre za proces elementarne človeške in narodnostne identifikacije. Mladi protagonist te eksistencialne dileme je popolnoma prepričan z nezaupanjem in odklonilnostjo do vsega, kar se od vojne sem dogaja v nekdanji domovini njegovega očeta, pač pod vplivom emigrant-sko-belogardističnega okolja, v katerem je odrasčal in bil od njega infiltriran. Pri

pripadniki taistega naroda, hkrati pa mu dopovedujejo, da se ima vso priložnost otrestiti podedovanih bremen in zaživeti z drugačno mislijo. To pa seveda zanj ni preprosto in ne stvar enostavne odločitve. Gre za težak notranji problem, vreden filmske obravnave – seveda na globlji ravni, kot jo je zmogel ta film s svojo bolj ali manj neobogljeno dramaturško argumentacijo. Prizorišče argu-

ga vabi, naj ostane tu in pozabi na svojo nazorsko dilemo, a on tega ne zmore, učinkovati pa začneja vendarle, postopoma, kot kemični proces, ki razkroji njegova dotedanja pojmovanja šele po vnovični vrnitvi v Argentino, kjer se ob soočanju z vsem, na kar je prisegel dotle, zave, da tudi tam ni več doma, da mu je tudi vse tisto postalo tuje, pa utegne zdaj, na najgloblji točki svo-

Partizanske domačije 39

Brezavščkova Ana, ženica in pol

Angela je pokopala dva moža

Nevšečni življenjski pogoji imajo v občinskih načrtih drugačno podobo kot v resnici. Obvladujejo jih številke, grmada stavkov, ki se začenjajo z »morama« ali »bomo«, mednje se sramežljivo stiskajo ugotovitve o pomanjkanju sredstev, blatne, grpaste ceste imajo tod povsem drugačno razsežnost, voda, ki je ni, drugačen priokus. Ničesar ni med besedami zaslediti o mislih ljudi, ki se navsezgodaj spuščajo v dolino, le malo je tod zaslediti o naporih ljudi, da bi se vendarle izvlekli, vkleščeni med hribovje, v težave... v obljube.

Denar je sveta vladar. Včasih so z Banjske planote na Primorskem odhajali v Ameriko, se podili po Evropi, mišičasto zavozlane roke so rile po rudnikih, preteg-

drevja, nekam v sonce, ki je cefralo oblake.

Angela je prišla.

Kuščarjevo, Lahovo dekle ni imelo kaj prida v tem življenju. A tudi življenje ni bilo

In ko je tako hodila, se je od vsepovsod plazilo vanjo to nesrečno, težko življenje, podobe gorja in zapostavljenosti.

Bratje so pripravljali drva...

Prišla je v veliko mesto.

V slovensko družino, k sreči. Vsaj doma ji je domača beseda lahko radostno zape-la. Naučila se je šivati, deklica za vse.

Ko se je vrnila na vetrovno planoto, si ni želela ničesar več, le – ostati doma. Poslej je šivala, hodila žet pšenico po Furlaniji, kilometre in ki-

»Ko sem odšla od doma, so mladi trumoma odhajali!« Angelina hči Helena Črv se danes rada vrača domov. Menda vse ljudi s planote vse bolj mika, da bi se na starem lotili česa novega.

»Naj pripovedujejo drugi, pomembnejši,« se skriva v skromnost Angela.

Ko so izginili med grmovjem v les, so se prikazali gradnikovci. Če ni bilo teh, so se v hišo pritihovali Slavko Furlan-Dušan pa Frluga-Cvek, Viktor-Strela:

»S j bi jih rada vse omenila. Spomin me tare,« skorajda jeznost zarobiti Angela. »Ali mislite, da je bilo tako le pri nas? Povsod po višavju je bilo tako. Vsi smo bili za partizane, vsi smo pomagali. Bogvedaj, da bi samo mene slavili!«

S prvim možem sta imela Heleno, in ko Angeli ni bilo več do samevanja in grenkega premišljevanja o usodi, ki bežlja kot neumna za ljudmi in jih tlači v nesrečo, se je štiri leta po vojni drugič poročila. Na svet je prišla še Dragica.

Helena bi rada odvezla materi breme.

»Ko smo po mamini drugi poroki prišli v našo hišo, kjer je živel Ana, je bilo vse skupaj klavrnost videti. Črna kuhinja, leseni stropi. Vse uničeno, zlomljeno, popravljali ni nihče. Ljudje so prišli, odšli, razdejanje je ostalo. Bila sem stara osem let.

Tudi mamin drugi mož, je bil pri partizanih, kamor je odšel po kapitulaciji Italije. Dvakrat so ga ranili, v čeljust in ramo. To mu je ostalo, nenehno je bolehal in pred dvema letoma je umrl!«

»Poldrugo leto sem ga imela na vozičku. Skleroza multiplex,« je potožila Angela.

Po možu dobiva pokojnino. Lepo pokojnino.

»Zdaj bi morala biti mlada,« reče in se brzkone spomni na Gorico, na tisto dolgo, žalostno pot.

Pravijo hčerke, naj proda kravo. Kje neki, zasitnari, nekaj živega človek mora občutiti ob sebi. Ima torej kravico, njivice, kapnico, ki se steka v stari vodnjak, in kadar pridejo hčerke, se pripeljejo po slabi cesti.

Se malo in burja, ki te silovito zgrabi za nos in zatečnari okoli oglov, se bo zdrvila po Banjski planoti. Takrat bodo v Krvavcu in okoliških vaseh obtičali v hišah. Morda jim bodo prišli v roke občinski načrti, ki so tako drugačni od resničnosti.

Milenko Strašek

Brezavščkova Ana kljubuje

»Prvo leto vojne sem se poročila. Nekoliko prej je mož kupil hišo, v kateri živim še danes. Sama. Ni mi dolgčas. Pravijo, stara si, počij. Kaj bi garala. Jaz pa, čemu le. Nekaj moraš početi.

Ko je Helena imela nekaj mesecev, je mož odšel v vojsko, v Afriko. Vrnil se je, ko so Italijani metali orožje v stran. V naši hiši je takrat živel Brezavščkova Ana, od katere je mož kupil hišo. Ano so zajedli dolgovi. Vzeli so ji hišo. Mož jo je dobil od banke.

Takrat sem živela na materinem domu.

Nič ni kazalo, da bi Angela še nadaljevala s pripovedjo.

Že res, da se ji je nasmeš zalezal v oči, če je bil to nasmeš, nekaj svetlega je vse-kakor bilo. A bila je tik pred tem, ko je bilo treba razgrniti žalost pred tujcem. Razplesti klobčič. Odviti niti nepriča-

kovanega. Postrgati pozabljenje, ki to nikoli biti ne more.

Takšna nikoli pozabljenja pozabljenja hranijo slovenske domačije.

»Mož je odšel v partizane, čim se je vrnil. Nekje okoli Cerknega je hodil. Nekega dne sem ga šla obiskat, v aprilu 1944. leta. Našla sem ga – ranjenega. V trebuh jo je skupil. Dne 10. aprila je umrl v bolnici Franji.

Nekako od Dolenje Trebuše, koder je bil ranjen, sem ga spremljala. Ležal je na vozu, hodila sem ob njem, le njega sem videla, vse drugo je bilo v megli, nedoločno... hudo prejšnjih let se je vle-klo naprej, človek tako rad pomisli, zakaj prav jaz, čemu se je name obesilo?«

»Najstarejši brat Jožef je umrl v Nemčiji, ob bombardiranju konec leta 1943 kot italijanski vojak. Vincencu so Nemci pod Krnom prestrelili nogo, ga ujeli...«

...mu odžagali nogo in brat Vincenc, borec Gradnikove brigade, je 4. julija 1944 umrl,« je materino pripoved dokončala Helena. Izpovedi orjejo po človeku.

Brezavščkova Ana je bila stara ženica. Suho bitje, toda kleno in korajžno. V hišo so nenehno prihajali partizani. Vedevejci, aktivisti, Ana in Mokrinovi niso vpraševali, kdo je kdo. Ana se je rada pošalila, vedno je pripovedovala Angeli: »Zjutraj komisar, zvečer polentar!« (Zjutraj sem komisar, zvečer kuharica – za partizane)

»Če ji partizani niso naredili kaj po volji, jih je ročno nadrla z vso potrebno avtoriteto. Bili so ji kot sinovi. Umrla je, stara devetdeset let. Mnogo dobrega je storila.

Kadar so Nemci vdrl v Grgar, smo na vrat na nos zdrveli k Ani, v našo hišo. Saj, lahko bi ostali kakšni sledovi za partizani, Ana pa je bila stara... »je Angeli pomagala hčerka Helena.

»Zdaj bi morala biti mlada!«

V hišo se je vselila gospodarska komisija. Za hišo so klali živinčeta, jih razkosavali in Ana se je strumno vrtela okoli postavnih mesarjev s titovkami na glavi.

Na Mokrinovem

njene od kriz, ki so stresale svet.

Se včeraj – in malo tudi še danes – so odhajali v dolino. Ravenčani. Krvavci. Brežani. Ljudje s planote. Nova Gorica je imela dovolj dela za vse. V mestu s širokimi ulicami in veliko drevja so se izgubili.

Danes približno dvajset žena z Banjske planote ostaja doma. Namesto v dolino se odpravijo na delo v Meblovo šivalnico v Trušnjah.

Izseljevanje se je ustavilo. Ko se je pred približno štiriindvajsetimi leti Pirčeva, Mokrinova Helena, danes Črvova z Bleda, odpravila s planote, so trumoma odhajali. Žalostna povodenj.

V bližini Krvavca je zrasel velik hlev. Še naprej precejšnja kurja farma. Asfalt se je zalezal v hribe, med burjo, na višave, ki se spogledujejo z morjem onstran.

V Furlanijo na dnino

Precej pod domačijo je opravilo stiskalo ženico k tlom. Oblaki so se poigravali s soncem. Prek planote se je zapodil veter in prav tako hitro izginil.

Angela Podgornikova, Mokrinova iz Krvavca, je kosila za živino. Med dvema hišama in vodnjakom iz leta 1883 se je pohlevno vlekel pasji lajež, kokoši so stopicale naokoli, na vratih se je pojavil fantič, se zastrmel v čopko in dvignil pogled prek

takšno, da bi lahko nudilo kaj posebnega siromakom z Banjske planote. Kot da je nekeje zapisano, prav trdno postavljeno na papir, da bodi življenje teh ljudi takšno in takšno, drugih spet drugačno, boljše. Kot da se je svet zarekel, naj planota rojeva hlapce in dekline, dninarje in vandrovce, potovke, drvarje, rudarje in mornarje...

Odšla je s planote, ko ji je bilo osemnajst let. Z Lahovine.

»Ko so dosti pozneje prišli k nam partizani, so rekli: Kaj bi hodili za Italijani, saj smo že pri Lahih!« je komajda spregovorila. Veliko prigo-varjanja je bilo treba. Naj govore tisti, ki imajo kaj povedati, ne mi, obrobni, ki je odganjala z roko kdove koga, kdove kaj.

S simbolom odpovedovanja in revščine, culico z naj-nujnejšim, je odhitela v dolino, v Gorico. Poslovila se je od bratcev in sester, enajstih drobljencev, od edine krave, pustih pašnikov, burje...

In ko je hodila, se ji je grenkoba nabirala v prsni in silila v grlo, v oči in molitev ni in ni hotela priti na ustnice, niti v misel.

Spomnila se je očeta. Ni ga bilo več. Sedemindvajsetega leta ga je pobrala tuberkuloza, ki jo je staknil v strelskih jarkih. Takrat je zadnji otrok še vokal v plenici, najstarejši je imel trinajst let. Pobilalo jih je: pred drugo svetovno vojno so se po hiši pre-privali trije bratje in tri sestre.

lometre je prepešala in požirala prah italijanskih ravnin, pomagala kmetom. Da bi nekako preživela.

Angela in njen prvi mož, Jože Humar

»In nomine populum«...

Izrek sodbe je deloval kot hladen tuš na poslušalce. Iz tožilčevega sklepnega govora je bilo razbrati, da bivšemu belogardistu in domobrancu Vinku Teliču iz Loške doline za vojna hudodelstva ne misli noprtili najvišjo kazen. Obsodba je slutnjo samo še potrdila. V imenu ljudstva le petnajst let...

V vlogi spokornika

Obtoženi vojni zločinec Vinko Telič je vso svojo krivdo pripisoval dejstvu, da se je bojeval na nasprotni strani. Skupaj z zagovornikom je zavračal dokaze številnih prič in ni priznal svojih zločinov. Prisegal je pri živem bogu, da je nedolžen. Obračal se je prav na tistega boga, na katerega so domobranci prisegali na stadionu v letu 1944. Zbrani ob SS oficirjih, Rupniku in Rožmanu so se zaobljubili Hitlerju, da se bodo zvesto bojevali na strani nemškega orožja za zmago in svobodno Evropo. Deset let prej so duhovni očete na ves glas vpili, da se v Evropi pojavlja poleg Stalina nov antikrist, v podobi Adolfa Hitlerja. Kako bedna je ta moralna podoba okupatorjevih oprčnikov, ki so se bojevali v imenu vere in križa. Namen posvečuje sredstvo...

Na zatožni klopi sedi skrušen, vendar vedno pripravljen oporekati ubijalska dejanja. Krivdo vala na svojega očeta, na brata in druge pajdaše, ki so pobegnili, samo da bi sebe opral. Med razpravo še celo vzkligne: »Človek, ki je ubil Feliksa Špeha, še živi!« Prisega pred koroškimi Slovenci, ki nimajo pojma o njegovih zločinih. Izgovarja se na dobro obnašanje po vojni in kaže na izpis iz državljanstva, kar naj bi bil dokaz, da ni vojni hudodelec. Brez težav je dobil izpis iz državljanstva na občini kot na republiko. Tako potrjuje tudi branilec. Vse to mu gre res v prid, odprto pa je vprašanje, kdo je šel morilcu Teliču tako na roko, da je uspel brez težav dobiti izpis? ... Pohvali se, da je polnih petnajst let lahko obiskoval ljudi po Loški dolini in drugje, ker je bil pač »čist«. Prijatelji so ga obiskovali celo na Koroškem. (Družil se je tudi z nekaterimi partizani, česar pa na obravnavi ni povedal.)

Skoraj solzavo ščiti branilec svojega klienta, češ da je posegel po orožju zaradi maščevanja očeta in brata. To naj bi bila naravna nujnost...

Iz širšega zapisa, ki je izšel v nadaljevanjih izpod peres novinarjev Nika Lapajnet in Toneta Urbasa v TV-15, lahko povzamemo, da je Vinka Teliča prvotna obtožnica bremenila kar za šest ubojev in tri mučenja. Obtožno gradivo so zbirali in pripravljali skoraj leto dni in zaslišane so bile številne priče. Upoštevanih je bilo okrog 180 faktov. Samo za umor Ane Mulec je pričalo 15 ljudi...

Obtoženi je z odvetnikovo pomočjo zavračal vsako sodelovanje pri ubojih, nasprotno, dokazoval je še celo, da je preprečeval krutosti drugih domobrancev. Zakaj je sploh pobegnil, če ni imel nič nad sabo? Koliko domobrancev se je vrnilo in nič se jim ni zgodilo. Zakaj tako velik ljudski srd prav nad Teličem? ... Prav gotovo so še dovolj sveže sledi grozodejstev, ki jih je povzročil Telič takrat, ko je bil v sestavi zloglasnega Rupnikovega bataljona. Le-ta je bil znan po krivoločnosti vseh njegovih pripadnikov. Naj osvežimo še divjaštvo okupatorja in izdajalcev med loško ofenzivo. Kaj je takrat vse doživela Loška dolina?! Požigi, moritve, zapori, internacije, pretežno po zaslugi domačih ljudi. Zaradi smrti posameznega Italijana, Nemca ali domačega izdajalca je bilo pobitih tudi nad dvajset ljudi. (Za izdajalca Natlačena 24 talcev!)

Odpira se nam srhljiva podoba časa, v katerem so nastopali z morilskimi nagoni takšni ljudje, kot je bil zločinec Telič. Z blagoslovom so odhajali na ubijalske pohode in morili brez trohice usmiljenja. Bolečine mučenih in ubitih so prekrite z zemljo...

Pred sodiščem sedi Vinko Telič miren brez trohice ubijalske strasti, skoraj pomilovanja vreden. Minilo je 37 in več let... Čas marsikaj zbrše, spreminja pa tudi odnose med ljudmi. Nekateri znajo pretirano odpuščati tudi takrat, ko gre za hujša dejanja. Tudi sodišče jemlje oddaljenost od storjenih kaznivih dejanj za veliko olajševalno okolnost in sodi tudi v imenu tistih, ki hudodelstev ne bodo nikoli odpustili in pozabili.

Justica na zatožni klopi

V sklepnem govoru je zastopnik obtožbe na dolgo opisoval ves potek prizadevanj in poudaril, da je bil »postopek natančno in kakovostno opravljen«. Zvrstilo da se je 180 prič – posrednih in neposrednih očitilcev. Zatrjeval je, da zločini ne zastarajo in vključil v svoj sklepni govor celo nasilje in pobijanje Palestincev. Človek bi ob tako

obtožujočem govoru pričakoval za storilca zločinov Vinka Teliča smrtno kazen. Toda ni bilo tako! Zaradi oddaljenosti zločinov in še drugih navedb je predlagal le primerno visoko zaporno kazen. Še prej je skrčil obtožbo le na dva uboja in na eno mučenje. Tako torej tožilec, ki bi moral za zločine predlagati najvišjo kazen. Vztrajati bi moral pri obširnem gradivu, v katerega so bili vključeni tudi zapisniki komisije za ugotavljanje vojnih zločinov z dne 7. aprila 1945 in neposredno po vojni. Zakaj se tožilec ni bolj zaustavil pri izjavi obtoženega, češ da tisti, ki je ubil Špeha, še živi. Prav tako gre za zločinca Jožeta Komidarja-Pavlička, ki živi nekje v Avstraliji...

Znan je primer, ko nam je Wiesenthal z Dunaja razkrinkal Druschkeja, sedaj pa je vse tiho. Pred kratkim je publicist Jože Vidic objavil, da stvar žene naprej Koritnik (živi v Italiji), ki je bil sam žrtev tega krvnika. Najel je kar dva odvetnika in Druschkeju dokazuje pobjo še treh angleških padalcev, da bi tako angažiral angleško pravosodje. Do kod je uspela naša justica?...

Predsednik senata je v sklepnem govoru med drugim poudaril, da je šlo pri obdolžencu za maščevanje in ne toliko za fanatizem. Vinko Telič se je kot prostovoljec v bega in kot domobranec že vnaprej odločil za pobijanje. »V imenu Kristusovih ran naj pade partizan«, je bilo njihovo geslo...

In branilci z Koroške. Nobeden izmed njih ni bil med vojni nikoli na Notranjskem. Eden je celo Cerknico zamenjal za Cerkno. Pa vendar so njihova pričevanja za povojno delo dobila v očeh sodnih organov veliko vrednost, sicer poročevalce lista Delo 7. oktobra 1982 ne bi zapisal:

»Na obravnavi zoper Vinka Teliča je nastopilo več prič, prišlo pa je tudi do nekaterih obratov, ko sta se s pismoma sodišču oglasila predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Matevž Grilc in nekdanji predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem dr. Franci Zwitter...«

Sprašujemo se, ali se je sodba nanašala samo na zločinstvo ali pa tudi na druge interese, kajti začudilo nas je, ko se je v zadevo vmešal še avstrijski konzul Štern. Povedal je, da znižanje kazni ni brez izglede. (Več o tem v TV-15 z dne 14. okt. 1982) Zavzel se je za svojega avstrijskega državljanca. V izreku sodbe je avstrijski radio prejel poročal kot naš. Tudi sicer so njihovo časopisje, radio in televizija spremljali potek in sodbo.

Izrek sodbe je dobil epilog. Obsodba v imenu ljudstva je Vinku Teliču naložila le petnajst let ječe in možnosti, da se mu kazen še zniža. In tako je dobila prizvok farse, zlasti za tiste, ki niso mogli pričati in tiste, ki teh hudodelstev ne bodo nikoli pozabili. Zanje in za poštene partizane in aktiviste pa je izrečena sodba pljuvanje na našo krvavo revolucijo.

Upam si trditi (na podlagi pogovorov s pričami in borci), da tudi borčevska organizacija med procesom ni napravila vsega, da bi se izpolnile obljube Komisije za vojne zločine, ki je med vojno in po vojni zagotavljala, da bodo zločince poiskali na koncu sveta in jim najstrožje sodili!

TONE KEBE

V ogorčenosti nisem osamljen

Ko sem prebral v časopsih, da je bil Telič obsojen le na petnajst let zapore, si nisem mogel kaj, da ne bi vzel v roko pisalo in ves v besu napisal to moje mnenje.

Ves čas od začetka razprave pa do konca, to je do sodbe, sem spremljal proces po sredstvih javnega obveščanja proti belogardistu, domobrancu, črnokocu, vojnemu zločincu Vinku Teliču-Kosmačevemu iz Kozarišč v Loški dolini. S takšno odločitvijo sodišča se kot borec NOV od začetka do konca nikakor ne morem strinjati. Dobro vem, kaj so počenjali takšni, kot je Telič. Vse, kar je bilo naprednega in revolucionarnega, so sovražili in uničevali. Prodajali so se italijanskemu, potem pa še nemškemu okupatorju. Posamezniki kot Telič so se za svojo zabavo še posebej izkazovali.

Menim, da bi bila za Teliča mila kazen, če bi ga obsodili na smrt z ustrelitvijo, da o sedanjih kaznih sploh ne govorim, ker ni omembe vredna. Sprašujem se, kako je mogoče, da ta sedanja generacija površno jemlje zagrešene zločine. Ti ljudje verjetno sami niso preživljali strahot belogardizma, ampak so o tem le brali ali pa so morda kaj slišali v šoli. Ali smo lahko kljub temu, da je minilo že 37 let, tako sentimentalni do takih zločincev kot je Telič? Kako lahko pozabljamo na zločine, ki so jih Telič in njemu podobni počenjali tako hladnokrvno? Kako moramo pozabiti na žrtve teh grozot? Ali naše sodstvo nima prav nič vesti pred javnostjo in še posebej pred živečimi svojci žrtev? Ali jih ni sram pred številnimi pričami, ki so jasno in glasno obtoževale zločinca Teliča. Feliks Špeh, Janez Ha-

ce, na grozovit način ubita Ana Mulec in še mnogi drugi zagotovo zahtevajo zadoščenje in pravično obsodbo! Menim, da takšna obsodba dokazuje, kako malo nam je mar naših žrtev in zločinov, ki so jih počenjali ljudje Teličeve vrste.

Mislím, da v svoji ogorčenosti nisem osamljen, vsaj med borci NOV ne. Verjetno je še koga globoko prizadela Teliču izrečena kazen. Če ni nihče drug prizadet, so prav gotovo sorodniki, znanci in številne priče, ki so bremenile zločinca Teliča.

ANTON SUSIČ
borec Gubčeve brigade
Prešernova 36
Ilirska Bistrica

Nekemu procesu na rob

Proces je torej končan. Bil je dolg in utrudljiv. Za vse. Marsikaj je bilo povedanega na njem, marsikaj iztrganega pozabi. Na marsikaj je dal odgovor, marsikatero vprašanje je ostalo še odprto, marsikatero pa se je odprlo šele s procesom samim. Kdor ga je pazljivo spremljal, se je iz njega tudi dosti naučil.

Proces je bil zaradi Teliča. Glavni junak pa ni bil on. Pravi junaki na procesu so bile priče. Bivši skojevci, kurirji, obveščevalci, partizanske matere, celo bivši pionirji. S svojim spominom, odločnostjo, poštenostjo, resnicoljubnostjo in dostojanstvom so bili prava živa podoba narodnoosvobodilnega boja in vojske. Zlata jama za zgodovinarje! Tukaj naj bi iskali podatke za zgodovino, dokler se še da, brskanje po okupatorskih in kvistinskih arhivih pa prihranili za pozneje!

Nekdanji skojevci so mnogo pomagali v procesu pri razjasnitvi pomembnih podrobnosti in pri identifikaciji storilcev. Dokaz več, da so bili takrat v središču dogajanj povsod navzoči, dobri opazovalci. Večina njih sedaj niti niso »borci« z odločbo, ker so bili (kakšna ironija) premradi za to. Udarce Rupnikovega udarnega bataljona in v njem posebej formiranih bojnih skupin pa so, kot smo videli in slišali, še kako občutili.

Pretrsljive so bile izpovedi partizanskih mater. Na primer tiste iz Babnega polja, v katere kuhinji se je ob napadu nabrala domobranska drhal z ujetim ranjenim partizanom Feliksom Špehom. »Pri meni ga že ne boste ubili. Pomoč mu raje dajte, saj vidite, da je ranjen!« Kolikšen pogum in kolikšna človečnost!!

Prav tem pričam, tem našim pogumnim ljudem, ki nikoli niso zatajili in ki so tudi sedaj, dostikrat za ceno zdravja, z velikimi napori in bolečino vlekli iz pozabe spomine na najtežje doživljanje svojega življenja in boja, gresta priznanje in zasluga, da se je po štiridesetih letih dokazalo lahko vsaj to, kar se je. Kajti vedeti je treba, da je bil zločinec do kraja zakrknjen in da ni priznal ničesar! Vedel je, da je velika večina neposrednih prič že štirikrat pretrohnela in da je štirideset let dolga doba za kakršnokoli dokazovanje. Ni pa predolga, to so dokazale prav te priče, ki so častno izpolnile svoj dolg tako do padlih in pomorjenih žrtev, do narodnoosvobodilnega boja, katerega nadaljevanje je bil tudi ta proces, in do generacije, ki prevzema pridobitve tega boja. To so ljudje, na katere naša družba lahko vedno računa – tudi v stabilizacijskem boju jih ne bi smeli pustiti ob strani!

Resnici na ljubo moram zapisati, da svoje dolžnosti niso storili vsi, in ob tem se je treba ustaviti. Kje je vzrok, da na sodišče niso prišli prav vsi, ki kaj vedo in bi lahko pomagali razjasniti stvari. In kje je vzrok, da na sodišče kot poslušalci niso prišli vsi, ki bi morali biti zato zainteresirani ali ki bi želeli priti?

To je treba postaviti na dnevni red vseh družbenopolitičnih in samozagotnih organizacij na Notranjskem in v Loški dolini in še posebej takoj in z revolucionarno zavestjo! Stanje, kakršno je sedaj – na ta račun so poslušalci z Notranjske izrekli dosti pikrih ob odmorih po obravnavah, je brez dvoma rezultat dokaj pomanjkljivega dela vseh teh organizacij morda leta nazaj, v zadnjem času pa prav gotovo. Kajti če bi te organizacije delale, kot je treba, potem ne bi bila potrebna tako dolga in draga obravnavna, prišli bi prej in do več podatkov, na obravnavi ne bi slišali pripovedovanja o strahu in zastraševanju in podobno. Kar zadeva samo borčevsko organizacijo, je naredila osnovno napako, ker ni takoj po uvedbi kazenskega postopka oziroma že prej, takoj ko se je začel Telič pojavljati v dolini, sklicala razširjenega sestanka, posveta, pogovora ali kakorkoli naj bi že to imenovala, pri matični organizaciji in nanj povabila čimveč borcev, aktivistov, sodelavcev NOG, ki sedaj žive zunaj doline in izven Notranjske. Bilo bi ji laže, saj bi prišla do pomembnih podatkov in naslovov ljudi, ki bi kasneje pomagali hitreje razjasniti te dogodke. Izven matične organizacije živi večina notranjskih borcev, ki neverjetno

dosti vedo (še vedno), kar sem slišala sama med obravnavami, o teh in drugih dogodkih med vojno. To je aktualno še sedaj, zato predlagam: Združenje borcev Loška dolina naj čimprej skliče tak sestanek pri svoji organizaciji – odboru. Statut s tem ne bo nič kršen, stroškov ne bo nobenih, ker bi kril vsak svoje stroške sam, pogovor pa naj bi bil na soboto ali nedeljo dopoldan in brez časovne omejitve. Boste videli, da se imamo pogovoriti mnogo koristnega!

Kakšno pravico imaš govoriti in nas celo kritizirati ti, od »zunaj«, bo kdo rekel. Nobene pravice nimam, saj se nanjo sploh ne sklicujem. Imam pa dolžnost, kakor jo imam tudi drugi, ki se zavedajo, da se revolucija nadaljuje in da narodnoosvobodilni boj – to smo videli tudi na procesu dovolj nazorno – še ni končan.

Prepričana sem, da tako mislijo tudi drugi notranjski borci po Sloveniji in Jugoslaviji in da se bodo radi odzvali vabilu na ta pogovor, če bo sklican.

Zločin (zločinec) in kazen

Ko je Dostojevski pisal svoj roman, ni vedel za Teliča. Če bi in če bi sedel med poslušalci na procesu, bi ga napisal drugače. Zločin ni bil eden. Bilo jih je dosti. Vse sem v mislih podživljala, vsak posebej me je ponovno do kraja pretresel in vse žrtve – dokazane mu in nedokazane – imam živo pred očmi. Sami odlični ljudje! Eden boljši kot drugi, gore bi prestavljali, samo da bi slovenskemu človeku priborili svobodo in človeka vredno življenje. Pa so obležali za vedno razbitih glav, prebodei z noži, brez oči in spolovil, skalpirani, nešteto krat prestreljeni, goli, bosi, oropani vsega – v grmovju, na njivah, za zidovi, povsod, kjer so »stražarili« obtoženec in njegova bojna skupina, potuhnjeno oblečena v angleške bluže in kape z zvezdami. Ubijali so s prevaro.

Ko sem sedaj gledala obtoženca takole v hrbet, kako udobno sedi na preširoki zatožni klopi, in poslušala njegove zagovornike, se mi je po glavi podilo tisoče misli. Ena me je spremljala ves čas – kaj človeka tako »spridi« v življenju, da ni ne človek ne žival. Ne samo zato, ker dela taka dejanja, ampak ker se jih tudi kasneje nič ne kesa. Obtoženi namreč niti enkrat na tako dolgi obravnavi ni rekel, da mu je žal, vsaj malo, za to kar je počenjal ali da se vsaj malo kesa. Besede je obračal, kakor mu je kazalo. Kretnje pa so ga izdajale. Če omenim samo tisto, od Sv. Ane, ko je skušal prepričati Bojana Tollazija, da ga je rešil. Kretnja strelca (ki naj bi bil Kuček) je bila, tako pristna, surova in zanj značilna, da je vsem v dvorani povedala več kot nič koliko besed. O tem so govorili med odmori še nekaj dni!

Med pričami je nastopil tudi njegov »prijatelj«, kot je dejal, bivši partizan. Kako prav mu je sedaj prišel! Ta ga sicer pozna iz povojnih dni – kakšna sreča zanj! Kako pa bi se končala njegova življenjska pot, če bi se srečala prej kje v Babnem polju ali kje drugje? Prav gotovo mu ne bi bilo dano nikoli več pričati o ničemer! Pripovedoval je vneto in zaneseno, kako je obtoženi sedaj dober oče in mož, pa zaveden Slovenec, kako rad ima sploh Slovence, kako sovraži Nemce, kako rad poje in igra in kako rad pomaga drugim.

Da sovraži Nemce, mu rada verjamem. Saj so ga pustili na cedilu, ko jih je najbolj potreboval. Pa vso vojno jim je vneto služil in hodil v žerjavico po kostonj zanje. Koliko deklet in žena je bilo do onemoglosti pretepenih v cerkniških domobranskih zaporih za samo dva ubita Nemca! In kar 331 partizanov in aktivistov OF je pobila njegova bojna skupina v samo 67 bojnih dneh na Notranjskem, da si je prislužila odlikovanje in pohvalo Nemcev! Potem pa ga pustijo, da se na Koroškem rešuje sam, kakor ve in zna!

Ne vem, kako naj si razlagam njegovo ljubezen do Slovencev in slovenstva sploh. Kajti tisti pri Sv. Ani, v Babnem polju, na Poljanah, v Markovcu, na Vrhniki, Lazah, Cerknici, Podcerkvi, na Cinkovcu, na Ravniku in drugod niso bili Slovenci?! Celo njegovi domačini, rojaki, Feliks Špeh je bil celo sosed! Kakšne Slovence ima potem rad in kakšno slovenstvo?

Da je lepo poskrbel za svojo družino in svoje otroke, rada verjamem. Je pa pri tem kdaj razmišljal tudi o tistih otrocih, ki jih je osirotel? Dosti od teh jih je bilo takrat še v pleničkah!

Da je bil dober in je rad pomagal drugim?! Seveda, saj je kar dva bosa obul med vojno. Kako nazorno se je predstavil: »Ti reveži so bili v internaciji, so šli v internacijo kar goli in bosi. Jaz pa sem imel vsega. Dvoje čevlje, suknje in vse drugo. Ja, meni je mati vse pripravila in vse spakirala!« Kakor, da drugi niso imeli (še bolj) skrbnih

mater, pa so jih Italijani skupaj z njimi, prav tako gole in bose, odpeljali na Rab in v Gonars!

Pa petje. Kako je mogel enkrat samkrat odpreti usta in zapeti po vsem tem, kar je storil posameznikom in slovenskemu narodu v celoti. Se je kdaj spomnil na tiste, ki so tudi radi peli, pa so ničesar krivi po srečanju z njim in njegovo bojno skupino onemeli za vselej?!

Da je rad igral, je pokazal tudi na obravnavi. Lepo je skušal zaigrati nedolžnega kristjana, ki verjame v živega boga, čeprav je v isti sapi na tega boga tudi krivo prisegal! Posebej ganljivo je hotel zaigrati na koncu, ko je z jokavim glasom hitel nekaj povedati »svojim« koroškim Slovencem! Klavna podoba nekdanjega »junaka«. Klavna tudi v igri.

In kazni. Tudi o tej moram nekaj zapisati. Petnajst let je prevzgojna kazen! Čemu prevzgojna, če pa se je prevzgoja pri obtoženemu že dvakrat izkazala za neuspešno in partizani so poskušali prevzgojati kar dvakrat drago plačali! In končno, prevzgoja se človek, ki ima vest, vsaj kanček vesti.

Tudi sodne matematike ne razumem. Petnajst in trinajst je petnajst. Le zakaj? Olajševalnih okoliščin ne vidim – same oteževalne! Čas ne more biti olajševalna okoliščina, kvečjemu oteževalna. Če smo že pri matematiki – dolg je dolg, čimbolj odlašas s plačilom, večji je! Kesanja, kot smo videli, ni bilo, obžalovanja tudi ne! Pomoči pri razvozlavanju dogodkov tudi ne z obtoženčeve strani. Kaj torej? Ljubezen do Slovencev smo že videli, kakšna je bila. Skrb za vzgojo in rast svojih otrok, ljubezen do petja in igranja – vse to nima s tem nič opraviti. Dva para čevljev – ene je vzel ujetemu partizan (če ne kar ubitemu) – tudi če mu jih priznamo v dobro, ne šteje dosti. Kaj torej?

Se enkrat moram zapisati: pomorjeni so bili odlični ljudje. Nosilci odgovornih dolžnosti v narodnoosvobodilnem boju. Še danes bi jih potrebovali. Škoda je torej širša in je ni mogoče ocenjevati ozko, samo kot kriminalno dejanje. Če ne bi bilo tako, ne bi bila ob procesu na nogah vsa Notranjska in širša Slovenija! Tega ne bi smeli pozabiti, ko seštevamo 15 in 13.

LADICA ŠTRITOF
Koper

Petdeset tisoč mark za Jankovo glavo?

Ze pred desetimi leti je izšla knjiga o kurirjih in vezistih v NOB pod naslovom »Kliče glavni štab«. V prvem delu je prikazan zgodovinski oris partizanskih zvez v Sloveniji, dobre tri četrtine knjige pa zajemajo krajsi sestavki – spomini posameznih kurirjev na svoja medvojna doživetja. Pisani so zanimivo in nekateri tudi duhovito, da bralca pritegnejo. Bili naj bi tudi resnični, če navajajo prava imena krajev in ljudi. A vselej ni tako.

Mene in tudi druge domačine iz Loga v Poljanski dolini moti naprimer sestavek M. J. na strani 454, ki opisiuje tragični dogodek ob selitvi tehnike »Trilof« iz Ločnice v Davčo. Ni točen niti čas (bilo je v septembru in ne marca 1944), niti število udeležencov oz. padlih (8 in ne 5), še najmanj pa to, da bi šlo za izdajo. Nemci jim niso postavili zasede, pač pa so slučajno naleteli nanje, ko so se za dne prečkali Soro in glavno cesto, čeprav bi morali zaradi varnosti počakati noči. Zlasti še, ker so jih v Malnu opozorili, da so v dolini nemški oklopniki, ki spremljajo prevoz oskrbe za tamkajšnje postojanke. Teh osem žrtev je torej padlo zaradi ne previdnosti, nepremišljenosti ali neizkušenosti vodje transporta, ne pa zaradi izdaje.

Malo verjetna je tudi navedba, da naj bi vsak prenašal 50(?) kg grafičnega materiala na tej približno 40 kilometrov dolgi in zelo težavni ter nevarni poti. Kako bi le zmogli? To je pretiravanje, kot je najbrž pretirana oz. nesresnična tudi trditev, da je bila na

Jankovo glavo razpisana nagrada 50.000 nemških mark.

Ze večkrat je bilo poudarjeno, da naj bodo opisi partizanskega življenja realni, da ne bodo v mladini vzbujali vtisa, da jim pripovedujemo pravljice. Te pripombe pisem predvsem zato, ker se sedaj menda pripravlja nova obširnejša knjiga o kurirjih in zvezah na Slovenskem med NOB. Zanj bodo verjetno uporabljeni tudi podatki iz omenjene knjige, zato ne bi bilo prav, če se bodo še enkrat ponatiskovale netočnosti, ki so bile pred tem objavljene že v Ljubljanskem dnevniku.

Sam sem bil takrat obveščevalec na tem sektorju in so mi tamkajšnje razmere znane, predvsem pa dobro poznam okolico svojega doma, zato me navedene neresničnosti in nelogičnosti še posebno motijo.

STANE MRAK-STAŠKO

Tehnika Čaven

V zvezi s člankom Obležje tehnike Čaven, ki je bil objavljen v TV-15 dne 23. 8. 82., želim kot nekdanja sodelavka tehnike dodati nekatere dopolnitve. Začetki tehnike Čaven segajo v jesenske mesece 1943. Po pripravi, ki jih je vodil Andrej Kumar-Stric Marko, je tehnika začela delovati v zaselku Koren pri Kalu nad Kanalom. Za vodjo je bil postavljen Venceslav Žižmond-Dušan. Po sklepu pokrajinskega odbora OF se je decembra 1943. ta tehnika razdelila v dve skupini: ena je pod Žižmondovim vodstvom odšla na Vipavsko in osnovala tehniko Sabotin, druga pa je ostala pod vodstvom Jožeta Kokošarja-Metoda v tehniki Čaven. Poleg vodje so bili v tehniki še Emil Lipičar, Metod Skok in Francka Štrukelj. Zaradi konspiracije se je preselila v zaselke Rut nad Kanalom Lomom, kjer je dobila prostor v hiši aktivistke Milke Murovec. Kasneje je tehnika dobila oznako I-38.

V letu 1944 so prišli v tehniko še drugi tovariši: Hilda Levpušček, Olga Štrukelj, Henrik Pavšič in Cene Murovec, kasneje pa še Valentin Bavdž. Dne 20. novembra 1944 je vodja tehnike Kokošar odšel na pokrajinsko tehniko, kjer je prevzel dolžnost »okrožnega tehnika« za Severnoprimorsko okrožje. Namesto njega je bila v tehniki Čaven postavljena za vodjo Hilda Levpušček, in to do 15. februarja, ko je vodstvo tehnike prevzel Ivan Gantar in jo vodil do konca vojne.

V tehniki je bilo dela tako rekoč noč in dan. Razmnoževali so Primorski poročevalec, Kmeti glas, Slovenski poročevalec, Slovenko, Mladino, razne brošure, obrazce, letake, potrdila za potrebe nove ljudske oblasti in razne tiskovine za potrebe vojske. Natisnjeni material pa smo člani tehnike nosili ponoči na javko v Lipice pri Kalu nad Kanalom. Dne 24. februarja 1945 pa so iz postojanke na Mostu na Soči prišli v Lom Nemci, belogardisti in fašisti. Ko so v tehniki zvedeli za njihov prihod, so takoj vse pospravili v bližnji bunker, tako da v hiši ni bilo nobenega sledu o tehniki. Člani so se umaknili v bližnji gozd. V hiši so ostali gospodinja Milka, Olga Štrukelj in Cene Murovec. Kmalu nato je v hišo vdrl eden od fašistov in jih pozval, naj se legitimirajo. Murovcu je pri tem padel iz listnice račun gospodarske komisije, na katerem je bil žig I-38. Opazili pa so tudi, da v krušni peči gorijo neki papirji. (Milka in Olga sta namreč naglo zmetali v peč nekatere brošure, ki še niso od kraja zgorale). Vse tri so aretirali in jih odgnali na Most na Soči. Ze tam se je začelo mučenje in se za Milko in Murovca nadaljevalo potem v zaporih v Gorici. Olgi Štrukelj je po nekaj dneh iz postojanke na Mostu na Soči uspelo pobegniti. Vrnila se je v tehniko in nadaljevala delo do konca vojne. Tedaj je imela 16 let.

Po aretaciji lastnice hiše so člani tehnike začeli graditi barako v bližnjem gozdu. Vendar se je takrat začela najhujša ofenziva na Primorskem, ko so različne sovražne enote – od Nemcev, domobrancev, do nedelčevcev, Mongolov, vlasovcev, itd – prečesale vsako ped primorske zemlje. Ob tem pa se je tudi naglo bližal konec vojne.

Tako je končala svojo pomembno poslanstvo tudi tehnika Čaven, katere delež v NOB je neprecenljive vrednosti.

OLGA ŠTRUKELJ-FLISAR

Branko Babič-Vlado, sedemdesetletnik

Branko Babič je bil rojen 18. oktobra 1912 v Dolini pri Trstu in je nato že od prvih korakov živel v Vanganelu pri Kopru. Začel je hoditi v osnovno šolo, ko je bilo konec prve svetovne vojne. Rastel je sredi borbenih razmer

slovenskega življa na Koprskem, ki ga je novi fašistični režim skušal povsem podrediti italijanskim oblastem. Rastel je pod vtisom dogodkov v Marezigah ob parlamentarnih volitvah maja 1921, v katerih se je marežanskim upornikom pridružil tudi Vanganel in druge okoliške vasi na slovenski obali.

V takšnih razmerah seveda mlademu Branku Babiču doma ni bilo obstanka, zato je leta 1930 prešel mejo in emigriral v Jugoslavijo.

Nekaj časa je iskal delo v Ljubljani, nato pa se je naselil pri stricu v Ponikvah pri Celju, kjer je živel do leta 1937. Tam in v bližnjem Celju se je pobil seznanil z delavskim gibanjem, v katerem je začel tudi aktivno in zagnano delovati. Ze leta 1935 je bil zato sprejet v vrste KPJ, leto pozneje pa je postal sekretar svoje partijske celice. Njegova borbena politična pot je šla strmo navzgor. Leto dni po preselitvi v Maribor je postal organizacijski sekretar okrožnega komiteja KPS za Maribor in območje severne Štajerske.

Kot izreden masovik in pristaš frontnega delovanja delovnih množic je v Mariboru zelo aktivno deloval tudi v vseh organiziranih oblikah delavske organiziranosti, ki je kljubovala protijudskemu režimu stare jugoslovanske kraljevine – kulturno-prosvetnem delavskem društvu Vzajemnost in drugih društvih. Seveda pa je oblast vedela za protirežimsko dejavnost tudi teh društev, zato so Branka večkrat zaprli in je prišel na seznam policije in žandarmerije kot nepopoljšljivi nasprotnik režima.

Ker mu je bilo v takšnih razmerah skoraj onemogočeno vsako politično delo, je Branko Babič v začetku leta 1940 šel na delo v Banjaluko, kjer je bil najprej član, nato pa sekretar mestnega komiteja, nakar je decembra 1940 postal sekretar Oblastnega komiteja KPJ za Bosansko Krajino. Pogumnega in odločnega ilegalca in partijskega delavca Branka Babiča so takrat v Bosanski Krajini poznali pod ilegalnim imenom Slovenec.

Začetek druge svetovne vojne je Branko učakal v obleki jugoslovanskega vojaka na meji z Madžarsko, kjer je tudi doživel sramotni zlom in razsul izdane in prodane kraljevine. Naval hitlerjevske vojske je tudi njega zajel v ujetništvo, vendar pa mu je v Mariboru uspelo pobegniti iz transportnega vlaka, ki je zajete vojake in oficirje peljal v Nemčijo.

Vrnil se je v Banjaluko, kjer ga je partijsko vodstvo imenovalo v vojni komite KPS za Bosansko Krajino. Julija 1941 ga je vodstvo partije s tako funkcijo poslalo v partizane. Avgusta 1941 je bil imenovan za sekretarja Okrožnega komiteja KPJ za Kozari in sodeloval v hudih bojih z ustaši, Nemci in domobranci v strahotnih sovražnikovih ofenzivah na Kozaro. Boji so bili združeni z reševanjem tako imenovane zbege, civilnega prebivalstva Bosanske Krajine, ki se je skupaj s svojo partizansko vojsko iz mest in vasi rešilo na Kozaro. Iz tistih časov je postalo ime sekretarja in junaka Slovenca znano po vsej Bosanski Krajini.

Na tem položaju je Branko Babič ostal vse do novembra 1942, nato pa je bil z nekaj visokimi oficirji Vrhovnega štaba POJ poslan v Slovenijo kot pomoč pri organizaciji vojske in političnega delovanja. Glavni štab Slovenije je oficirje razporedil po slovenskih partizanskih enotah, Branka Babiča pa je CK KPS poslal kot političnega funkcionarja na Primorsko, kjer naj bi prevzel vodilno partijsko funkcijo.

Prav na prvi dan leta 1943 je Branko Babič prispel med primorske partizane v Vojkovo četo na Brinov grič pri Črnem vrhu nad Idrijo. Kot sekretar Pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje je marca 1943 ilegalno odšel v Trst – predvsem z nalogo, da poišče bližnjo povezavo s CK KPI in da vzpostavi stalnejše borbene in organizacijske stike z italijanskimi tovariši in v severni Italiji. Ker so v tem povezovanju in v umevanju borbenih in revolucionarnih nalog delavskega razreda zaradi nacionalističnih in šovinističnih pogledov in odnosov nastajali kratki stiki v tem sodelovanju, je moral Branko Babič – iz časov svojega političnega delovanja na Primorskem znan pod ilegalnim imenom Vlado – veliko svojega časa posvetiti kot desna roka Edvarda Kardeja-Krištofa v tem dogajanju prav delu z italijanskimi tovariši v Trstu in v vsej severni Italiji oziroma v Rimu. To njegovo delo je trajalo vse do kapitulacije Italije septembra 1943, ko je prišel na osvojen ozemlje na Primorskem in postal najprej politični komisar 30. divizije NOV in POS, nato pa ob ustanovitvi 9. korpusa NOV in POS namestnik politkomisarija v njegovem štabu.

Ze aprila 1944 se je vrnil na politično delo v Pokrajinski komite KPS za Slovensko primorje in bil poslan v Trst, kjer je vodil delo partije in OF ter se naprej opravljal podobno nalogo kot v letu 1943 pri povezovanju in vzdrževanju stikov z italijanskim proletariatom in njegovim poli-

tičnim gibanjem. Bil je v stalnih stikih s KPI in je kot predstavnik slovenske in jugoslovanske partije deloval pri organiziranju skupnega boja proti fašizmu in in nemški nacistični okupaciji Julijske Krajine in na Tržaškem. Ustvarjanje enotne fronte slovensko-italijanskih delavskih množic v Trstu in njegovo povezovanje v oboroženi boj proti nacifašizmu je tudi Brankova velika zasluga iz tistega časa.

Tudi po vojni je ostal pri političnem delu v Trstu – najprej kot sekretar okrožnega komiteja KPS (član Pokrajinskega NOO za Slovensko primorje je bil že od njegove ustanovitve), nato pa član politbiroja CK KPS za Julijsko Krajino in politični sekretar CK KP STO v coni A (Svobodnega tržaškega ozemlja).

Po spremembah v političnih razmerah na Tržaškem je oktobra 1952 prišel na politično delo v Ljubljano, kjer je bil najprej član sekretariata CK KPS. Leta 1954 je bil izvoljen kot član v CK KPS in v glavni odbor SZDL Slovenije. Od leta 1953 do 1967 je bil nekajkrat zaporedoma izvoljen za poslanca ljudske skupščine SR Slovenije. Od leta 1958 je bil tudi član predsedstva Zveze sindikatov Slovenije in predsednik odbora za socialno politiko in delovne odnose, nato pa predsednik komisije za mednarodne odnose pri RS ZSS.

Tovariš Branko Babič je bil medtem od leta 1960 do leta 1969 tudi predsednik slovenske zveze Svobod in prosvetnih društev.

Leta 1971 je bil Branko Babič upokojen, vendar pa je še naprej ostal aktiven družbenopolitični delavec vse do današnjih dni. Leta 1975 je bil izvoljen za člana Sveta federacije. Aktiven je še posebno v organizaciji ZZB NOV Slovenije in Jugoslavije ter se v teh organih aktivno ukvarjal zlasti z ohranjanjem in razvijanjem revolucionarnih tradicij. Med drugimi je še vedno tudi član zgodovinske komisije pri CK ZKS in predsednik odbora za zgodovino NOB na Tržaškem.

Aktivno se ukvarja tudi s publicističnim delom in so predvsem znani njegovi knjižni prispevki iz boja za svobodo na Tržaškem in Primorskem ter na Kozari. Pravkar pa je ob njegovi 70-letnici v skupni založbi Lipe iz Kopra in Založništva tržaškega tiska izšla njegova Primorska ni klonila, ki je povzetek njegovega delovanja med NOB na Primorskem in Tržaškem z daljnosežnimi posledicami za takratno in povojno povezovanje italijanskega in slovenskega proletariata oziroma za odnose na povojni državni meji nasplo.

Tovariš Branko Babič-Vlado je za svoj prispevek med vojno in v povojnem obdobju prejel številna visoka državna odlikovanja. Ob visokem življenjskem jubileju tovarišu Vladu tudi naše iskrene čestitke in najboljše želje za še dolgo in uspešno življenje! **Rastko Bradakja**

Srečanje v čast Branka Babiča

V petek prejšnji teden so se v Sežani srečali na pobudo sekretarjev medobčinskih svetov ZKS obalno-kraške in severnoprimske regije politični aktivni obeh regij ter soborci, sodelavci in prijatelji znanega primorskega revolucionarja Branka Babiča-Vlada ob njegovem življenjskem jubileju – 70-letnici rojstva. Na srečanju so bili nekateri najožji soborci in sodelavci iz časa oborožene revolucije, kot na primer Lidija Sentjurc, dr. Jože Vilfan, Julija Beltram-Janko in drugi. O liku slavljenca in o njegovem izrednem prispevku za zmago jugoslovanske socialistične revolucije je govoril sekretar MS ZKS Koper Sergej Čehovin, novogoriška regija pa je Babiča obdarila z lepo plastiko kiparja Nemca. V prijetnem pomenku so udeleženci srečanja nato obujali zlasti spomine na oboroženi boj za svobodo in zmago revolucije na Primorskem, slavljenec pa je udeležencem predstavil svojo pravkar izšlo knjigo »Primorska ni klonila«, v kateri je ohranil zgodovini svoje spomine na revolucionarni boj Primorske in Trsta za svobodo in zmago revolucije ter svojo udeležbo v tem boju. (rb)

Pred štiridesetimi leti je gorel Mačkovec

Spomladi, marca 1942, se je pod vasjo Mačkovec srečala skupina partizanov z Italijani, ki so prišli z Jugorja in Gorjancev. Da bo nanese tako, partizani seveda niso predvidevali. Še več: popol-

Avtor sestavka, David Plut-Ales

noma brezskrbno so hodili po cesti in celo s kopiti pušk tolkli po železni ograji ob cesti, da se je slišalo daleč naokoli. To je bil menda tudi znak za vaščane, da se bližajo Italijani. Nihče ni mislil, da bi Italijani lahko prišli do gostilne Badovinac in više na Gorjance. Kdo je fante poslal v to smer, ni jasno.

Spopad je bil neizbežen. Partizan Kromar je padel. More je ušel in se izognil mučenju. Kromar je še pred smrtjo ubil mejnega miličnika. Bil je skrit v grmovju v dragi in ko so ga Italijani odkrili, je v neenakopravni boju podlegel. More Rudi je zbežal po cesti. Italijani so bili nekoliko počasnejši, zato jim je More ušel, hkrati pa zasledovalce ranil ali celo ubil.

Dogodek je opazoval Alojz Plut, ki je delal v bližini na njivi. Ta je povedal, da so padlega partizana (Kromarja) pokopali pri Sv. Jakobu.

Spopad pod vasjo Mačkovec v Beli krajini je bil dovolj, da so se hoteli Italijani maščevati. Vdrli so v vas in začeli pri tistih, ki so jim bili najprej pri roki. Slučajno sta bila to moj oče Jože Plut in brat. Najprej so ju pretepli, prisilili, da sta morala klečati in držati roke vznak, in vseprek udarjali s puškinimi kopiti. Nato so zgnali še preostale vaščane, ki jih je doletela ista usoda. Da so se posebej znašali nad očetom in bratom, ni slučaj: vedeli so, da sem v partizanih!

Grobnosti so se nadaljevale z gonjenjem živine iz hlevov. Hkrati so Italijani grozili, da bodo vse poklali, vse zažgali. Vaščani so prosili, molili... Nihče se jih ni usmilil. Pač, njihov komandant je dejal, da lahko rešijo pohoštvo, kar se pač da odnesti iz hiš.

Mojega bratranca, Alojza Pluta, so dobili v hlevu in ko so ga zbežali na plano, je začelo padati po njem. Hip zatem, ko je bila vsa živina, govedo in svinje, zunaj, so začeli podtikati ogenj. Najprej je zagorelo pri obeh Plutovih in Anceljinovih, le Kolarjeve niso zažgali, ker so imeli na smrt bolnega otroka. Oče, Jožef Plut, mi je pozneje pripovedoval, da se je eden od

Vas Mačkovec

Viktor in Stanko Plut takoj po vojni

vojakov celo jokal, ko so požigali našo hišo. Brez usmiljenja so ga zvezali in odpeljali. Bil je Slovenec iz Primorja. Nekateri vojaki so celo pomagali reševati premoženje.

Kot sem izvedel pozneje, so menda hoteli pobiti vse moške, ostale pa odpeljati v internacijo, vendar do tega ni prišlo, ker se je za vaščane zavzel nekdo iz Metlike ali Črnomlja.

Nekoliko pozneje, istega dne, so se Italijani znova vrnili v vas, tokrat z izdajalcem

Ivanom Lojkom iz Dola pri Suhorju. Lojk se je škodljivo smejal. Tokrat so požigali še tisto, kar so prej milostno pustili. V nekaj minutah je bilo vse v ognju. Vaščani so molče gledali, kaj se dogaja. Anton Težak, moj stric, je pozneje pripovedoval, da je tako pač moralo biti, da so si rešili glave. V mislih so le upali, da bodo tudi požigalci skupaj z izdajalcem naposled dobili svoje. Lojk ni ušel kazni: partizani so maščevali vas Mačkovec z njegovo smrtjo.

Zadoščenje je prišlo še v drugi obliki: slovenski in kordunaški partizani so

Tone Težak

kmalu napadli sovražnikovo postojanko Hrast pri Suhorju in jo temeljito zdelali. Kljub vsemu so Italijani odpeljali v internacijo Jožeta Težaka in Stanka Anceljna, ki sta se po italijanski kapitulaciji pridružila partizanom. Mojemu očetu so naložili hrbenico, 1944. leta je zaradi tega odšel z letalom v Bari v bolnišnico skupaj z drugimi partizanskimi ranjenci, vendar je dve leti pozneje zaradi posledic umrl.

Vas Mačkovec je bila med prvimi požganimi vasi v Beli krajini, pod vasjo pa je padel tudi prvi partizan v tej deželi. Domala vsaka hiša je sodelovala z odporom.

Marija in Jože Ancelj s starejšim sinom

Gospodar Anton Težak je aktivno delal na terenu za OF in narodno zaščito, bil pa je tudi dober obveščevalec. Pomagala mu je tudi njegova žena Ana pa tudi otroci, ki so pozneje sami odšli v partizane; Stanko, Jože in Anton.

Podobno je bilo tudi z Alojzom Plutom, ki je začel sodelovati z odporom že 1942. leta in je leto pozneje odšel v partizane. Istočasno z možem je začela delati za narodnoosvobodilno vojsko tudi žena. Otroci so bili še majhni.

Tudi Marija in Jože Anceljnova sta sodelovala s partizansko vojsko od leta 1942. Jože je kmalu odšel v gozd.

Ob strani ni stala niti Kolarjeva domačija, četudi so se jih Italijani ob požigu usmilili.

Moj oče, Jože Plut, po domače Jurin, je že v stari Jugoslaviji spoznal, kaj pomeni biti se za ljubi kruhek. Na vse načine se je boril za pravice delavskega in kmečkega življa. Ni čudno, da so ga že v predvojni Jugoslaviji izvolili za vaškega veljaka.

Jaz sem bil že maja 1940. leta sprejet v SKOJ. Dve leti prej sem odšel v Kranj in se izučil za ključavničarja pri Alojzu Smoleju. Že takrat sem raznašal letake in propagandni material. Večkrat so me zasledovali orožniki, ko sem trosil listke, dobili pa me niso nikoli. Nekoč sem precej velik letak obesil celo na orožniško postojanko na

Suhorju. Bilo je težko, pa vendar tudi lahko: pomagala mi je vrsta sodelavcev, dr. Mihelčič in njegov brat, Krstinc iz Dragumlje vasi, Horvat iz Bereče vasi, Plutov Janez z Jugorja ter njegov soimenjak Jože z Božiče

Stanko Težak

vrha, Klemenčiči s Sel pri Luži in upravitelj Otmar Zoren z Luže pri Jugorju, pa seveda družina dr. Derganca iz Semeča in še mnogo drugih.

Ko so Nemci zasedli Gorenjsko, sem se vrnil iz Kranja v rojstni kraj, kjer sem najprej delal kot aktivist OF pri narodni zaščiti. Bil sem terenski kurir, 14. februarja 1942 pa sem odšel v Gorjanski bataljon. Ob ustanovitvi brigade Toneta Tomšiča sem odšel v to enoto, v prvi bataljon, drugo četo, kjer sem tudi ostal. S štirinajsto divizijo sem odšel na Štajersko in ostal v njej do konca.

Miloš
Rutar

NARODNI HEROJI

3

PREDVOJNI ŠPORTNIKI

Komandir Šerčer in Daki razorožena pred četo

V »šolskem taborišču« v Zali so po ukazu glavnega štaba jeseni 1941 ustanovili štiri partizanske čete. Komandir Loške čete je postal Ljubo Šerčer, Borovniške čete pa bivši narednik kraljeve garde jugoslovanske vojske, znani smučar tekač Mirko Bračič (narodni heroj, padel kot komandant XIV. divizije v jurišu na Kočevje v decembru 1943). V Šerčerjevi četi je nekaj časa opravljal dolžnost komisarja državni kajaški prvak in smučar tekač Cvetko Močnik-Florijan (narodni heroj, padel kot komisar Gradnikove brigade v preboju na Golobar planini na Primorskem konec aprila 1943). Tudi Daki je bil dober smučar in še več športnikov je bilo med borci. Loška četa je pripravljala napad na skladišče municije v vasi Klanec. Ker pa je komandir Šerčer moral tiste dni v Ljubljano poročat komandantu glavnega štaba partizanskih čet Slovenije Luki Leskošku, je četo s podrobnimi navodili za napad predal Dakiju. Šerčer se je preoblekel v gozdnega delavca in v Velikih Laščah sedel na »kočevjarja«, se brezbrizno pomešal med potnike in italijanske vojake ter se s ponarejeno legitimacijo srečno pripeljal v Ljubljano.

Daki je s četo obkolil skladišče. Ker pa aktivistov in mladincev, ki bi morali eks-

ploziv in municijo odnesti iz vasi, ni bilo, je Daki, ker ni hotel tvegati, vrnil četo v taborišče, ne da bi izvedel planirano akcijo. Ko se je vrnil komandir Šerčer iz Ljubljane, mu je Daki poročal o neuspehi akcije.

Se istega dne je prišel kurir z ukazom štaba bataljona, da četa nemudoma krene v Zalo. Po osemurnem pohodu je bila sredi oktobra Loška četa v Zali. Komandant in komisar bataljona sta izvršila vojaški pregled in predala četo Smelemu. »Razoroži Šerčerja in Dakija,« je ostro ukazal komandant bataljona novemu komandirju Smelemu. Komanda je namreč menila, da sta Šerčer in Daki odgovorna za neizvršeno akcijo. Dva kurirja sta odpeljala Šerčerja in Dakija pred štab bataljona, kjer ju je prevzela straža. Več ur sta čakala na svojo nadaljnjo usodo, medtem pa je zasedal štab bataljona. Daki se živo spominja tega dogodka, ki ga takole opisuje:

»Ustrelili naju bodo,« sem vznemirjen rekel Šerčerju. »Če smatrajo, da je to pravilno, naj naju ustrelijo,« je dokaj hladnokrvno rekel Ljubo in dodal: »Vseeno pa mi ni jasno, kaj sva zagrešila. Če sva kriva, ker akcija ni bila izvršena, bova padla za revolucijo. Bolje je, da padeva samo midva, kot pa če bi ob eksploziji šla v zrak vsa vas in bi bilo toliko nedolžnih žrtev. Partizansko gibanje v Loški dolini bi izgubilo vse zaupanje naroda in to bi bila nenadomestljiva

politična škoda,« je glasno razmišljal komandir Šerčer.

Ko je bil posvet v štabu končan, je padla odločitev, da se Šerčerju in Dakiju vrne orožje in da gresta v četo kot navadna borca. Odločitev sta oba sprejela disciplinirano in brez besed. Komandir Smeli je četo odpeljal nazaj v Loško dolino.

Napad na Lož

Šerčerju spodrslija, za katerega je bil soodgovoren, ni dal miru. Prek Smelega je štabu predlagal, naj bi izvedli akcijo večje vojaškega in političnega pomena, napad na Lož. Štab bataljona je predlog sprejel z dopolnilom, da ob enem napadejo tudi skladišče municije v sosednjem Bezuljku. Šerčerju je bila poverjena naloga, da pripravi načrt napada in da ga osebno vodi.

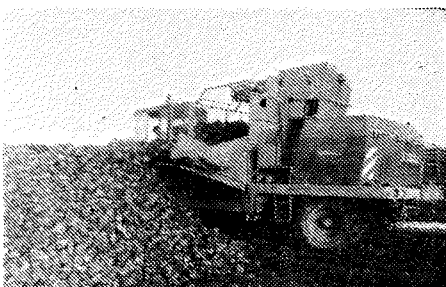
Šerčer je s komisarjem bataljona Antejem Novakom, Cvetom Močnikom in domačinoma iz Loške doline Dakijem in Smelim pripravil podroben načrt, za napad pa je bila določena nedelja 19. oktobra 1941 ob petih popoldne, ko bo italijanski trobentač dal znak za večje. Vojaki tedaj odložijo orožje in stojijo v vrsti z menažkami v rokah, je poročala obveščevalna služba iz samega trga. Loški četi je bila dodana v pomoč Robska četa, Preserska četa pa je odšla v pomoč Borovniški četi, h komandirju Mirku Bračiču, ki naj bi napadel skladišče v Bezuljku.

V nedeljo popoldan se je Šerčerjev polbataljon neslišno priplazil do ruševin starega gradu nad Ložem. Ob Šerčerju so bili njegovi dobri prijatelji Daki s puškomitraljezom, komisarja Ante in Florijan, komandirja Smeli in Hude, skupaj okoli petdeset borcev. Vse je bilo do podrobnosti planirano, toda...

Borci so skriti za zidovi nestrno čakali na znak trobente. V zvoniku je ura že odbila pet, glasu trobente pa ni bilo slišati. Minute so tekale, naenkrat pa so se zaslišali zvoki, toda ne za zbor na večerjo, temveč znak za preplah k orožju!

Kaj se je pravzaprav zgodilo? Italijani so ob nedeljah imeli drugačen dnevni red in v tem je obveščevalna zgrešila. Ko so borci nestrno čakali, da gredo v napad, so se posamezniki odkrivali in Italijani so jih opazili. Dežurni je dal znak trobentaču, da zatrobi preplah! Izhoda ni bilo in komandant Ljubo Šerčer je zavpil: »Tovariši, juriš!!« Nekateri Italijani so že dosegli orožje. Prasketalo je na vse strani. Partizani so jurišali v treh smereh: Šerčer, Daki, Novak in Hude proti centru trga, druga skupina proti gasilskemu domu, tretja pa proti konjušnicam. Takoj v začetku juriša je padel komandir Franc Hude. Daki je z mitraljezom stoji neusmiljeno kosil po trgu Loža. Borci so ujeli komandanta Loža kapetana Pivottija in še šest vojakov. Bitka je trajala okoli štirideset minut. Italijani so imeli 6 mrtvih in 18 ranjenih, naši pa 3 mrtve in 5 ranjenih.

Vtem je komandant Ljubo Šerčer dal znak za umik. Partizani so se umikali v smeri, od koder so prišli. S seboj so vodili tudi kapetana in šest ujetnikov. Komandant Šerčer je predvideval, da jih bodo zamenjali za vidne organizatorje vseljudskega odpora, ki so v tem času bili v Ljubljani ujeti in zaprti. Nebo se je stemnilo in z dežjem je začel čedalje bolj naletavati prvi sneg. Šerčer je vodil polbataljon s pomočjo kompasa mimo Knežje lipe na Bele vode, kjer so se odpočili in najedli. Velike težave so imeli z ujetniki, ki niso bili navajeni na tako težke in dolge pohode v snegu. Italijani, ki so imeli že prej planirano ofenzivo, so iz bližnjih garnizij zbrali več tisoč vojakov, ki so v raznih smereh zasledovali partizane.

Po predlogu poslovne skupnosti za sladkor naj bi pridelovalci dobili za kilogram prodane sladkorne pese 3,25 din, kar je za 0,75 din več kot letos.

Živinoreja je v Sloveniji pomembna gospodarska panoga in Slovenci smo v svetu znani kot dobri rejci živine. Posebno plemenske. Bomo to tudi v prihodnje?

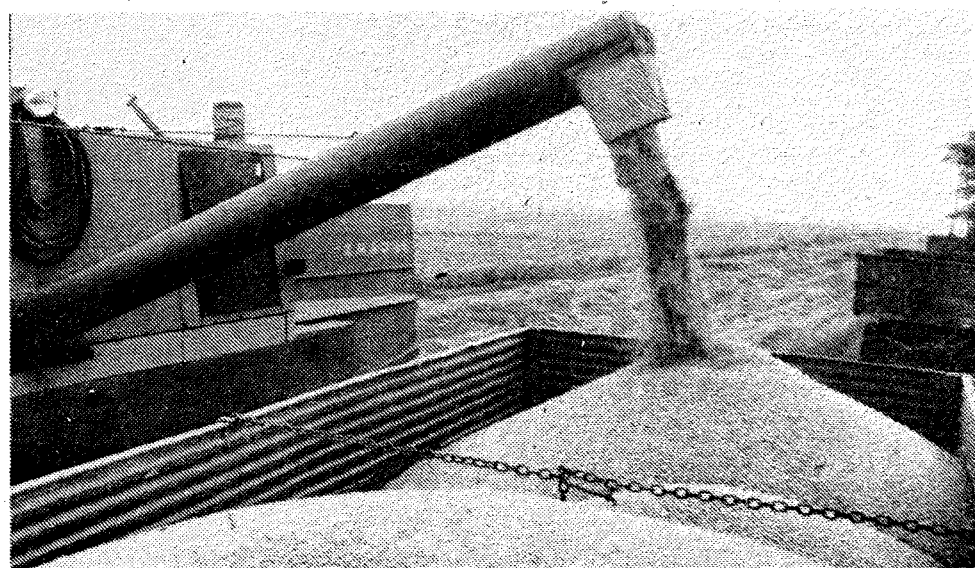
V Sloveniji potrebujemo sleherno leto 240.000 ton pšenice. Samo v obliki kruha pojemo 116.000 ton moke, kar ustreza približno 156.000 tonam pšenice.

V težavnih gospodarskih razmerah seveda ni časa za neskončne razprave o tem, kaj in kako v kmetijstvu, še posebej zato ne, ker so cilji dobro znani, prav tako pa tudi naše potrebe in možnosti. Pridelovanje hrane je in bo ostalo ena najpomembnejših družbenoekonomskih in političnih nalog v naši družbi in tista gospodarska dejavnost, ki lahko in mora prispevati k hitrejšemu uresničevanju stabilizacijskih prizadevanj v naši družbi. Ali drugače povedano: brez kmetijstva in njegovega prispevka h krepitvi nacionalnega gospodarstva si danes ne moremo niti zamisliti celotnega razvoja družbe. Zato je odveč ponavljati, kakšne so naše možnosti v tem delu gospodarstva, koliko lahko kmetijstvo prispeva k uravnoteženju devizne bilance Jugoslavije z večjo pridelavo, ki je pogoj za to, da odpravimo uvoz tistih kmetijskih pridelkov, ki jih lahko pridelamo na domači zemlji. In nenazadnje, kaj pomeni za vse nas, če bomo vendarle začeli načrtno pridelovati tudi za izvoz.

Hitrejši in enakomernjši razvoj kmetijstva pa vsekakor zahteva tudi odpravo nekaterih »podedovanih« težav, s čimer se že dalj časa ukvarja tudi komisija zveznih družbenih svetov za ekonomsko stabilizacijo (ali popularno imenovana »Kraigherjeva komisija«). Dejstvo je, da so majhna in neenakomerna vlaganja – predvsem v zadnjem desetletju – povzročila nizko stopnjo rasti kmetijske proizvodnje, s tem pa tudi slabo oskrbo domačega trga in pretirano naslonitev na uvoz. Toda razlogi za takšno gibanja tičijo že v letu 1965, ko smo med gospodar-

ske reformo skorajda povsem sprostili uvoz kmetijskih pridelkov in s tem rušili že doseženo stopnjo razvoja domačega kmetijstva. V tem obdobju ni bilo težko dobiti dovoljenja za uvoz hrane, kar je bilo zaradi razlik v cenah za uvoznike zelo dobrodošlo, prav tako pa tudi za administracijo zara-

Kmetijstvo in stabilizacija

di velikih carinskih prihodkov. Toda izgubljajo je kmetijstvo. Nihče pa ni znal pravočasno preprečiti posledic, ki so se že prav kmalu pokazale – kajti razlike med domačo pridelavo in potrebami smo reševali z uvozom, ne pa z večjimi vlaganji v kmetijstvo in z njegovim boljšim organiziranjem. Te posledice še posebej čutimo danes, ko nam primanjkuje deviz za uvoz potrebnega reprodukcijskega materiala in ko imamo tisoče hektarov neobdelane

in slabo obdelane zemlje. Pezo takšnega nesmotrnega gospodarjenja pa danes plačuje tudi živilsko-predelovalna industrija, ki je svoje predelovalne zmogljivosti gradila na uvoženih surovinah.

Vseh napak, podedovanih iz preteklosti, in vseh težav, s katerimi se tudi danes sre-

ujemo v kmetijstvu, ne bo moč odpraviti, četudi tej gospodarski dejavnosti ne priznamo vsega, kar danes priznavamo prednostnim gospodarskim dejavnostim in čeprav tu ne bomo uveljavili nekaterih družbenih usmeritev. Krepitev družbenega kmetijstva, poudružbljanja zasebne kmetijske proizvodnje in vključevanja kmetov v celoten proces so bistvene predpostavke, ki bodo omogočile večjo proizvodnjo hrane za domače potrebe in za izvoz, na-

jo polnega prispevka k proizvodnji hrane za trg. Seveda se namreč premalo zavedamo, kako močne proizvodne zmogljivosti skriva naše zasebno kmetijstvo in kako slabo ga izkoriščamo. Prihodnost kmetijstva torej ni le v krepitvi družbenega, ampak tudi v vsestranskem razvoju zasebnega kmetijstva. Številke so več kot zgovorne: od 9,9 milijonov hektarjev obdelovalne zemlje je kar 8,3 milijona hektarjev v zasebnih rokah, kmetje imajo kar 91 odstot-

kov živinskega fonda int. Družbeno in zasebno kmetijstvo se morata tesneje in hitreje povezovati, posodobitev zasebne proizvodnje in njen hitrejši razvoj pa zahtevata združevanje dela in zemlje. Bolje reprodukcijsko in dohodkovno organiziran agroindustrijski kompleks, povezan z zasebnim kmetijstvom bi bil močnejši in uspešnejši.

Sporazumevanje in dogovarjanje našemu kmetu nista nekaj tujega, o čemer priča bogata tradicija. Številni pa so razlogi, da so se takšne oblike povezovanja in organiziranosti zanemarle. Zadruga so se preveč dolgo ukvarjale samo s trgovanjem, namesto z organiziranjem proizvodnje in povzovanja s predelovalno industrijo in trgovino. Družbeno kmetijstvo je skrbelo le za lastno proizvodnjo, predelovalna industrija pa se je prepogosto postavljala le v vlogo kupca, kar je bilo trenutno ceneje, kot pa da bi vlagala tudi v surovinsko osnovo – v kmetijstvo torej. Tako smo seveda pristali pri pojmovanju, da bo probleme kmetijstva in prehrane sposobno reševati le družbeno kmetijstvo, ki se bo krepilo s stalnim dokupovanjem zemlje. V takšnem pojmovanju pa tiči tudi naš odnos do zasebnega kmetijstva, v tem je tudi poglobitveni razlog za zaostajanje zasebne kmetijske proizvodnje. Mogoče bi tu morali iskati tudi odgovor na vprašanje, zakaj imamo med kmeti toliko tako imenovanih »prostih strelcev«, ki se na neorganiziranem kmetijskem trgu znajdejo po svoje, zakaj združevanje v kmetijstvu poteka tako počasi. Prav takšno razlikovanje

med družbenim in zasebnim kmetijstvom se danes kaže tudi v dvojnih odkupnih cenah – višje za družbeno in nižje za zasebno kmetijstvo. In to so tudi razlogi za prevladovanje kupoprodajnih namesto dohodkovnih odnosov.

Zato tudi ni čuda, če z naših najvišjih družbenopolitičnih mest prihajajo vzpodbude in navodila za akcijo, ki naj bi vendarle uveljavila naš model družbeno-organizirane kmetijske proizvodnje. Njen temelj pa so skupno, dolgoročno dogovarjanje in načrtovanje, boljše dohodkovne vzpodbude in krepitev samoupravljanja v družbenem in zasebnem kmetijstvu. Takšna usmeritev pa omogoča tudi prehod od razdrobljenosti zemlje k večjim obdelovalnim površinam, od kmetije kot samozadostne celice v naši družbi h kmetiji kot tržni proizvodni enoti.

To so tudi osnovne usmeritve, o katerih govori program ekonomske stabilizacije v agroživilstvu, ki ga pripravlja komisija zveznih družbenih svetov za ekonomsko stabilizacijo in je vsekakor temelj za to, da načrte uresničimo. Drugo in zelo pomembno vprašanje pa je seveda, ali bo ta dokument našel svoje mesto v praksi. Dobrih načrtov nam tudi doslej v kmetijstvu ni manjkalo, pa je proizvodnja vendarle nazadovala, uvoz hrane pa se je neprestano večal. Vseprevečkrat nam dobri načrti obležijo v predalih, kajti tudi odgovornost je bila večkrat le parola, ki smo jo v zadregi poklicali na pomoč. Tokrat bo – zaradi nas samih in naše prihodnosti – moralo biti drugače.

Zadružništvo z novimi nalogami

Vse ostrejšje gospodarske razmere v svetu in pri nas postavljajo pred slovensko zadružništvo tako pomembne naloge kot še nikoli. Bitka za hrano je danes ne samo trenutna akcija, temveč dolgoročna naloga, ki se je v tem trenutku pokazala kot ostra posledica dolgoročnega zanemarjanja panoge. Res smo sprejeli vrsto ukrepov za pospešen razvoj, vendar kljub temu nismo uspeli nadomestiti izgubljenega časa. To pa danes pomeni temeljni problem hitrejšega razvoja še posebej zaradi slabe kadrovske zasedbe na kmetijah in prešibke materialne osnove.

Cilji, ki smo si jih zadali v srednjeročnem razvoju na področju pridelovanja hrane, so uresničljivi. Vendar pa moramo ob spremenjenih pogojih gospodarjenja spremeniti tudi kompleks odnosov, ki urejajo razmerje med kmeti samimi, med zadrugo oziroma predelavo in trgovino in na koncu do družbenopolitične skupnosti.

Vse predolgo nismo znali zagotoviti prednosti združenega kmeta pred nezdrženim. Vendar menim, da je sedaj ob stabilizacijskih prizadevanjih to nujnost, kajti le tako lahko pričakujemo realizacijo zastavljenih nalog. Zemlja ne more biti več kapital, ki naj mrtev čaka za nujno rezervo. Ta rezerva je sedaj nujno potrebna in narediti moramo prav vse, da bo izkoriščena kajti le tako lahko pridelamo dovolj za sebe in za izvoz. Tega seveda ne bo lahko doseči, vendar menimo, da bomo z diferenciranimi ukrepi med združenimi in nezdrženimi kmeti stimulirali obdelavo na ekonomskem področju. Današnje potrebe po pšenici, sladkorni pesi, koruzi in živinoreji ne dopuščajo več gospodarjenja po starem. Najpomembnejša tehnologija z ustrezno organiziranostjo združenega kmeta v zadrugi, skupnosti kmetov med seboj mora dati maksimalni rezultat proizvodnje na enoto površine.

To pa pomeni, da mora združeni kmet vedeti in občutiti, da je on zadruga in da je zadruga njegova. V današnjem času smo na to večkrat pozabili, in sicer iz različnih vzrokov. Nekateri zadruga niso znale vzpostaviti medsebojnih odnosov v proizvodnji med združenimi kmeti – delavci. Tu se zaradi neurejenih razmerij podirajo danes osnovni principi zadružništva. Težko je ponovno vzpostaviti zaupanje v zadrugo. Tako stanje v nekaterih zadrugah ustreza vsem tistim trgovcem, ki želijo v tem trenutku poseči v dogovorjene zadržne tokove in s trenutnimi ugodnejšimi cenami vezati proizvajalce nase, in to mimo zadruga. To je navzoče pri nekaterih klavnicah, v zadnjem času pa tudi pri mlekarnah. V takem primeru ne gre za željo trgovcev po vlaganju in po odgovornosti za proizvodnjo, gre le zato, da v času, ko nam primanjkuje surovin, kot so mleko, meso, pšenica, izkoristijo šibkost organiziranja združenega kmeta v zadrugah. Velikokrat je posledica takega odnosa v slabi kadrovski zasedbi zadrug, ki zaradi slabega ekonomskega stanja niso uspeli zagotoviti ustreznega kadra. Le močna zadruga, ob trdni kadrovski zasedbi kmetijskih pospeševalcev in ob pravilni proizvodni usmerjenosti je sposobna prevzeti naloge sedanjega časa.

Rezerve v ustreznosti obdelave, v hribovskem svetu, v kadih so tako velike, da lahko trdimo, da sta srednjeročni in dolgoročni plan kmetijstva uresničljiva. Temeljito moramo obdelati nekatera vprašanja rajonizacije proizvodnje, izenačenih ekonomskih pogojev gospodarjenja v kmetijstvu in drugih panogah gospodarstva. Rešitev teh bistvenih vprašanj je nujna še posebej z vidika dolgoročnega razvoja.

Leo Frelih
predsednik Zadružne
zveze SR Slovenije

● Letos smo v Jugoslaviji pridelali več kot 10 milijonov ton koruze, odkupili pa naj bi 3 milijone 800 tisoč ton pridelka, kolikor znašajo domače potrebe. Zaradi spekulacij in prekupčevanja s koruzo ter neurejenih cenitvenih razmerij pa kljub povprečno dobrim letinam to poljščino še vedno uvažamo.

● Največ kmetijskih površin v Sloveniji so travniki. Kar 300 tisoč hektarov travnikov pa le slabo izkoriščamo, čeprav nepokošeno travje v Sloveniji vsebuje toliko beljakovin kot 10 tisoč vagonov soje, ki jo uvažamo.

● V Sloveniji letno »izgine« okoli 1000 hektarov obdelovalne zemlje, ob tem pa ogromna sredstva vlagamo v usposobitev zamočvirjenih zemljišč za pridelavo hrane. Občine ne spoštujejo zakona o kmetijskih zemljiščih, saj ima prostorske dele družbenih planov le 33 občin, pa še večina teh je spornih pri opredelitvi kmetijskih zemljišč.

● Nimamo povsem natančnih podatkov niti evidence o tem, koliko zemlje v Sloveniji slabo obdelujemo – v družbenem in zasebnem kmetijstvu. Zgovoren pa je podatek, da je neobdelane kar 5000 hektarov najboljše zemlje.

● Odkupne cene mleka so v Sloveniji najnižje v primerjavi z drugimi republikami in pokrajinami. Poleg tega poznamo tudi dve odkupni ceni: za kmečko nižjo in za družbeno mleko višjo odkupno ceno. To vpliva na bistveno manjšo prirejo mleka od načrtovane.

● Zaradi neusklajenih cen se je zmanjšala tudi reja živine, precej glav pa odkupijo tudi kupci iz SR Hrvaške, ki plačajo za kilogram tudi do 50 dinarjev več, kot je naša odkupna cena. To pa krha tudi zadržne odnose, saj je vse več rejcev, ki se pogodb ne držijo.

● V zadružnih organizacijah dela le 82 »čistih« pospeševalcev od 325 vseh zaposlenih kmetijskih strokovnjakov. Pa še ti pospeševalci so preobremenjeni s pisarniškim, administrativnim delom.

● V Sloveniji je 190 tisoč lastnikov kmetijskih zemljišč, od tega je 70 tisoč čistih kmetov, ki so pokojninsko-starostno in socialno-zdravstveno zavarovani kot kmetje. Le ena tretjina lastnikov zemlje plačuje vse davke in prispevke za širšo socialno varnost, ostali dve tretjini pa le davke.

Čigavi so naši hribi?

Spet je čas, da si zastavimo to vprašanje. Ni jih malo, več kot štirideset odstotkov vseh površin v naši republiki je hribovitih in več kot 31 odstotkov naše kmetijske zemlje ni prijazna ravnica, ampak strmi breg, ki zahteva dvoje ali trije rok za tisto, kar bi v dolini lahko postorila ena sama. Takih rok, ki se ne ustrašijo nobenega dela, pa je iz dneva v dan manj in vsak dan starejši so.

Pa vendar bi nam ti hribi lahko dali veliko. Kakšne proizvodne zmogljivosti imamo v njih, nam pove že podatek, da se je denimo v moziški občini odkup mleka v dvanajstih letih povečal kar za dvanajstkrat. To je ena izmed občin, **12.** so za razvoj hribovskega kmetijstva doslej storile največ. In čeprav na ravni republike vse do leta 1980, ko smo hribovskim kmetom začeli priznavati poseben regres za mineralna gnojila, nismo imeli nobenih posebnih ukrepov za pospeševanje hribovskega kmetijstva, nam to daje skoraj četrtno govedi in več kot četrtno mleka. Toliko kljub temu, da v gornjesavinskih dolini najbolj intenzivno obdelane kmetije redijo le 1,5 glav goveje živine na hektar, medtem ko dolinske, ki pridelujejo silažno korusu, lahko na isti površini zredijo tri glave; kljub temu, da je pridelava v hribovskem svetu kar za 40 odstotkov dražja kot v ravnini in kljub temu, da je dohodek na hektar kmetijske zemlje v hribih kar za 50 odstotkov manjši v primerjavi z dohodkom iste usmeritve v dolini.

Ob vsem tem pa ne smemo pozabljati, da je v izbiri hribovskega kmetijskega prostora očitno opuščanje obdelave obrobni in slabših zemljišč, da kmetije ostarelih kmetov brez naslednikov propadajo in da vse kaže, da se bodo gozdne površine, ki že sedaj prevladujejo, v prihodnosti še povečale na račun kmetijskih. Gozd je že prerasel več kot 40.000 hektarov nekdanje kmetijske zemlje, še 50.000 jih je v zaraščanju, skoraj 80.000 hektarov travja pa opuščajo. Če tega procesa ne bomo zadržali, bo že leta 2000 Slovenija po zemljiški sestavi povsod takšna, kot je danes v hribovitem svetu.

Da hribi ne bi ostali nenaseljeni, da bi na tem področju pridelali kar največ hrane in bi ohranili kulturno podobno krajine ter ne nazadnje tudi zaradi potreb splošnega ljudskega odpora pa bo morala naša družba za hribov-

sko kmetijstvo storiti precej več kot doslej. Storit več zato, ker nam je hribovski kmet potreben danes in jutri, čeprav mu marsikaj dolgujemo tudi že za včeraj, ko je v času NOB znal odpreti vrata izbe in kašče.

Med posebne ukrepe za razvoj hribovskega kmetijstva bi lahko prištevali marsikaj, od pomoči družbe pri izgradnji infrastrukturnih objektov, ugodnejših pogojev kre-

Navsezadnje ugotavljamo celo to, da še vedno nimamo opredeljenih kmetij, ki naj bi jih prištevale med hribovske. In to kljub temu, da so bili že lani izdelani kriteriji za ocenjevanje težavnosti pridelovanja in smo si zastavili cilj, da bi do konca letošnjega leta ocenili vse kmetije oziroma zaselke. A ocenjevanje v okviru zadržne zveze poteka še vedno zgolj poskusno v nekaterih občinah, in najbrž

A black and white photograph of a cow's head and neck. The cow has a dark face and a white patch on its neck. A small, light-colored tag is visible on its neck. The background is dark and textured.

ditiranja, posebnih premij za organizirano proizvodnjo, dodatnega financiranja pospeševalne službe itd. Sredstva za te namene naj bi prispevale organizacije združenega dela, občine in republika. A le malo tega je bilo do danes storjenega. Res je, da v letošnjem letu hribovskim kmetom pripadajo večje premije v živinoreji, tudi nekatere občine, med njimi naj omenimo moziško in škofjeloško, so razvoju hribovskega kmetijstva namenile veliko pozornosti in tudi precej sredstev, čeprav niso med tistimi, ki bi se lahko ponašale za najmočnejšimi proračuni. Drugod pa, kjer je v občini manj posluha za kmetijstvo, kot da se stvari nočejo premakniti z mrtve točke.

je odveč povedati, da sta med njimi spet škofjeloška in mozirska.

Res je, da naš ekonomski položaj ni tak, da bi z eno potezo lahko zbrali sredstva, ki bi omogočila, da bi hribovsko kmetijstvo imelo vsaj približno take možnosti razvoja kot ravninsko. Res pa je tudi, da moramo hribovskemu kmetu takoj, že danes priznati, da ga potrebujemo, da vemo, da je njegovo delo težje, kot bi bilo v dolini, in da mu damo vsaj tisto, kolikor trenutno vendarle zmoremo.

Da bi lahko rekli »naši so ti hribi«, ne smemo dopustiti, da bi le opuščeni domovi pričali: tod so živeli ljudje.

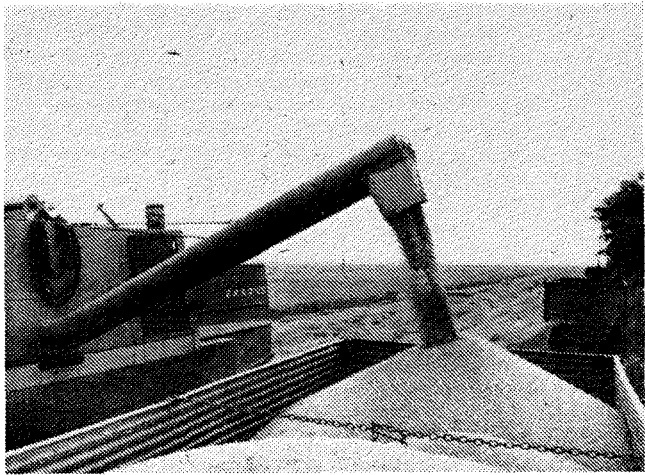
**dročje dela, ki lahko in mora
ogromno prispevati k stabili-
zaciji našega gospodarstva.**

Premik pri tržni pridelavi pšenice pa je le eden od korakov k trdnješi, predvsem pa k trajnejši proizvodnji hrane. To so bogate izkušnje, ki jih moramo uveljaviti v kmetijstvu kot celoti. Nena zadnje nam ti rezultati govorijo tudi o tem, da imamo še precej možnosti za večje in boljše pridelke. Naši hektarski pridelki so še vedno precej nizki – še posebej so vidne razlike med družbenim in zasebnim kmetijstvom. V zadnjih desetih letih smo v Sloveniji povprečno pridelali 2,5 tone pšenice na hektar (v Jugoslaviji okoli 3,3 tone), v deželah proizvajalkah pšenice, pa se že lahko pohvalijo s 6 tonami na hektar. Tu nas torej (ne samo Slovenijo) čaka še precej nalog, da si bosta sodobna tehnika in tehnologija utrlji pot na naša polja in da bomo tudi z ukrepi ekonomske politike spodbujali tržno pridelavo.

V Jugoslaviji smo letos pridelali 5.230.000 ton pšenice ali za 23 odstotkov več kot lani. Skrbi vreden pa je podatek, da smo v silose pospravili le 2,6 milijona ton pšenice ali kar za 600.000 manj od celotnih potreb. Če bo odkup ostal pri teh številkah, bomo v nič kaj ugodnih gospodarskih razmerah morali za uvoz pšenice odšteti več kot 100 milijonov dolarjev.

V celoti nam torej v Jugoslaviji žetev ni najbolje uspela, odkup pšenice pa je zaradi nekaterih nerazrešenih vprašanj ogrozil tudi našo devizno bilanco. Prekupčevalci, ki so kupovali pšenico po precej višjih cenah od dogovorjene, so le delno krivi za to; več kot 25 odstotkov vse pšenice nam še vedno poje živina itd. Pa vendarle to niso tisti pravi problemi z našim kruhom – ti so čisto druge.

pri pridelovanju pšenice le na začetku. Od sedemdesetih let naprej pa se je le malo kaj spremenilo in danes smo po povprečnih pridelkih pod evropskim povprečjem. Gospodarske posledice tega zaostajanja se širijo tudi na številna druga področja. Za zagotavljanje potrebne količine pšenice jo moramo pridelovati na velikih površinah. To nam jemlje dragocene hektarje za pridelovanje industrijskih kultur, kar vse

V zadnjih treh desetletjih so se povprečni pridelki v Jugoslaviji povečali za trikrat – od 1,03 tone na hektar na 3,1 tone na hektar. Ta rezultat smo dosegli v šestdesetih letih in podatki kažejo, da 'so naši poljedelci spremljali tehnološko revolucijo

spet vpliva na živinorejsko proizvodnjo in onemogoča tudi načrtno pridelovanje hrane za izvoz.

Očitno je torej, da so z našim kruhom še velike težave in da so slovenska setev, žetev in odkup vendarle nalogali drugačne, boljše poti.

Izvažali bi lahko več, če...

Zaostreni pogoji deviznega poslovanja niso šli tudi mimo kmetijstva in živilstva. Celo nasprotno – tu so problemi toliko večji, saj slovensko agroživilstvo doslej ni imelo nobenega izvoznega programa in je izvažalo le občasno in pa naključju. Tako izvozno nepriljavljeno je bilo slovensko agroživilstvo postavljeno pred nič kaj prijetno dejstvo – namreč, da si mora za uvoz najnujnejšega reprodukcijskega materiala (gnojil, zaščitnih sredstev, rezervnih delov

stva. Pri izvozu hrane smo v Sloveniji še vedno zelo razdrobljeni, izvoza ne načrtujemo, zato tudi tujega trga ne obvladamo. K temu lahko pripišemo še brezbržnost kmetijskih poslovnih skupnosti do izvoza, pa so rezultati na dlani! Sadjarje je bilo treba – ob zelo radodarni letini – dobesedno pripricovati, da nismo tako bogata družba, ki bi si lahko dovolila, da nam jabolka enostavno segnijejo. To je seveda udobneje, kot pa karkoli storiti za večji izvoz, je pa tudi zelo

itd.) v glavnem samo zagotoviti potrebne devize. Doslej je to devizno »krpanje« še kar uspevalo, čeprav se vsi dobro zavedajo, da takšna nenačrtnost ne more obroditi sadov.

Slovensko agroživilstvo si je letos zastavilo načrt, da bo na konvertibilna tržišča izvozilo za nekaj manj kot sedem milijard dinarjev blaga. To je sicer več kot v preteklosti, še vedno pa kar za 1,4 milijarde deviznih dinarjev manj kot potrebuje za izravnavo svoje izvozno-uvozne bilance. Prav zato bi se izvoz do konca leta moral povečati še za dobro milijardo dinarjev. To pa bo težko uresničljivo, saj je slovensko agroživilstvo v prvih sedmih mesecih letos izvozilo le za 3,5 milijarde dinarjev blaga, kar je samo 51 odstotkov prvotnega letnega plana.

neodgovorno. Še celo lani smo izvozili 7000 ton jabolk, letos pa je še 4000 ton vprašljivih.

Načelno si že vrsto let prizadevamo, da bi povečali izvoz vina. Po načrtu naj bi Jugoslavija letos izvozila 356.000 hektolitrov vina, od tega Slovenija le 7550 hektolitrov ali 1,9 odstotka celotnega izvoza oziroma le 1,7 odstotka slovenske proizvodnje.

Zgovoren je podatek, da na tuje ne prodamo niti dveh odstotkov sadja, vina in krompirja. Če k temu prištejemo še možnosti za večji izvoz mesa in izdelkov predelovalne industrije, je jasno, da se bosta kmetijstvo in živilstvo morala za to odgovorno nalogi bolj pripraviti. Ob tem seveda ne gre pozabiti, da s sedanjim izvozom ne pokrivamo niti najnujnejših uvoznih potreb. Izhod je seveda le eden: večja pridelava hrane za domače potrebe in načrtna, dolgoročna pridelava za izvoz.

Kruh naš vsakdanji

Lanska setvena akcija, ki smo jo v Sloveniji poimenovali »Za kruh in sladkor«, naj bi v našem kmetijstvu pomenila prelomnico v celotnem odnosu družbe do te pomembne gospodarske panoge, v boljši organiziranosti ob setvi in žetvi in v boljših pridelovalnih rezultatih. Zdjaj lahko slovensko žetev že tudi ocenimo: na nekaj več kot 50 tisoč hektarih polj smo pridelali 166.637 ton pšenice in odkupili 46.000 ton zlatega zrnja. To je še vedno manj kot 30 odstotkov vse pridelane pšenice v Sloveniji, pa vendar veliko več, kot so si pred žetvijo upali pomisliti tudi največji optimisti.

V Sloveniji potrebujemo za nemoteno delo žitno-pre-delovalnih organizacij in za oskrbo 240.000 ton pšenice.

Ob primerjavi te številke z letošnjim odkupom bi marsikdo lahko zamahnil z roko, češ kje so potem ti veliki uspehi letošnje žetve v naši republiki, če pa smo odkupili manj kot 20 odstotkov pšenice, ki jo potrebujemo za kritje domačih potreb? Vprašanje je seveda primereno in govori tudi o tem, da moramo v prihodnje v Sloveniji storiti še veliko več za načrtno tržno pridelavo pšenice. Po drugi strani pa upravičeno govorimo o žetvenem uspehu, še posebej, če vemo, da smo leta 1981 odkupili le 10 odstotkov vse pridelane pšenice ali komaj 14 tisoč ton. Jugoslovansko povprečje pa je 52 odstotkov vse pridelane pšenice.

Res je, da za vse republiške potrebe ne bomo mogli pridelati dovolj pšenice in da

se bomo z njo še vedno oskrbovali iz drugih žitorodnih predelov; toda z izkušnjami lanske setvene akcije in letošnjega odkupa bomo odstartek tržnosti pšenice lahko povečali. Akcija ob setvi se je torej spremenila v dobre izkušnje, le-te pa v eno naših temeljnih, usmeritev: da lahko le s skupnimi prizadevanji in načrtno akcijo presežemo številne slabosti iz preteklosti. Zato letošnji rezultati ne smejo biti izjema, ki bi jo – tako kot večkrat doslej – izničili s slabimi ali majhnimi pridelki. Tokrat vendarle gre za začetek in potrditev novega, drugačnega vrednotenja kmetijstva, za novo strategijo družbe v tem delu gospodarstva. Kmetijstvo in pridelovanje hrane sta nam postala ena od temeljnih skrbí in tisto po-

Sladkor z grenkimi vprašanji

Vsi tisti, ki so si dolga leta prizadevali dokazovati, da Slovenija potrebuje svojo sladkorno tovarno, so vsakakor imeli lep namen. V korist izgradnje tovarne so govorili številni razlogi. Letno namreč v naši republiki potrebujemo 100 tisoč ton sladkorja, ki smo ga doslej uvažali in kupovali v drugih delih države. Poleg tega so bistvene spremembe v poljedelstvu, da je vsestranska kultura, ki ne bo prav nič ogrozila živinorejsko usmerjenih kmetov. Sladkorna pesa naj bi torej uspešno nadomestila toliko opevano koruzo, saj ne daje le sladkorja, ampak tudi vsestransko uporabne stranske produkte, ki živini prav tako teknejo kot koruza.

Ko je pred dobrimi tremi leti ormoška tovarna sladkorja začela obratovati, se je to zgodilo v prepričanju, da s setvijo te kulture v zasebnem kmetijstvu ne bo težav. Načrt je govoril tudi o tem, da bo prvi dve leti tovarna poslovala z izgubo, kasneje pa se bo tudi teh težav znebila. Toda vsi podatki govorijo o tem, da so se načrtovalci

ušteli! Kmetje, tradicionalni živinorejci, navezani na koruzo, so le skeptično zmajevali z glavami, zato še vse do danes načrtovane površine

niso bile posejane. Nekaj sladkorne pese zato vsako leto uvozimo iz Madžarske, pa so kljub temu dosedaj v povprečju v tovarni izkoriščali

obstoječe predelovalne zmogljivosti le nekaj več kot 60-odstotno.

Po setvenem načrtu naj bi letos s peso posejali 8000 hektarjev, pa je bilo tej kulturi v resnici odmerjenih le 5100 hektarjev. Tako bomo pridelali 200 tisoč ton pese, namesto načrtovanih 280 tisoč ton. Kmetje so setveni načrt uresničili 71-odstotno, družbeno kmetijstvo pa 99-odstotno. Ker je tovarna polno zasedena le v primeru, če

ima zagotovljenih 325 tisoč ton sladkorne pese, je razkorak med potrebami in resničnim stanjem več kot očiten.

Vzrokov za to je seveda več. Prvi in po prepričanju nekaterih strokovnjakov osnovni spodrsrlaj je bil storjen že v času, ko smo v Sloveniji že resno načrtovali izgradnjo tovarne v Ormožu. Že pred tem bi se namreč morali spopasti z veliko razdrobljenostjo zemlje, opravi- ti nekatere pomembne zem-

ljiške posege (melioracije) in si tako zagotoviti bolj kakovostne in večje obdelovalne površine. Da je to največji problem pri zagotavljanju zadostnih količin sladkorne pese, govori podatek, da od 3900 kmetij, ki pridelujejo to industrijsko kulturo, namena le 160 kmetij več kot en hektar njiv pesi; povprečno pa kmetje tej kulturi namenijo le 0,42 hektarja.

Ormoška tovarna sladkorja naj bi letos proizvedla 24 tisoč ton sladkorja, kar je le slaba četrtnina celotnih slovenskih potreb. V takšnih razmerah je tovarna lani »pridelala« 55 milijonov dinarjev izgub in bistvenega zmanjšanja le-teh tudi letos ni pričakovati. Po obstoječem programu naj bi v Sloveniji vsako leto površine pod sladkorno peso povečevali za 15 odstotkov, pa še te le v zasebnem kmetijstvu, kajti družbeno kmetijstvo večjih setvenih obveznosti ne more sprejeti. Zato so v tovarni kooperacijske odnose razširili na 14 slovenskih občin in dve hrvaški – na območju Čakovca in Varaždina. Tako naj bi leta 1985 pridelovali sladkorno peso na skoraj 8000 hektarjih in proizvedli 45.000 ton sladkorja.

Ormoška tovarna pa je seveda le ena v verigi teh tovarn, ki jih je v Jugoslaviji kar 22. Kar deset od teh tovarn je lani imelo 1,09 milijarde dinarjev izgub, v prvem polletju letos pa se je nabralo že za 706 milijonov din izgub.

Za mirnejšo starost!

Novi republiški zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju naj bi tudi kmete, ki jim je delo na kmetiji edini vir zaslužka, obvezno pokojninsko in invalidsko zavaroval. S tem naj bi odpravil dosedanje neenakopravnost kmetov glede na drugo prebivalstvo, ki ima zagotovljeno varno starost. Po drugi strani pa naj bi kmečka pokojnina v večji meri izhajala iz kmetovega dela, in ne iz njegove lastnine.

Določila dosedanjega zakona so zajemala le ozek krog kmečkih zavarovancev, saj je bila za eno kmetijo predvidena le ena pokojnina, ta pa se je v enakih delih delila med vse upravičence. Danes znaša kmečka pokojnina 2.550 dinarjev, kar pomeni polovico mejnega zneska pokojnine delavskega zavarovanca.

Število kmečkih zavarovancev je majhno in vsako leto upada, saj ostareli kmetje umirajo, mlajši pa se odločajo za druge oblike zavarovanja.

Po novem republiškem zakonu naj bi krog kmečkih zavarovancev precej razširili. Obvezno zavarovanje naj bi pripadalo vsem članom kmečkega gospodarstva, ki jim kmetovanje pomeni edini in glavni poklic, če se seveda odločijo za ta status. Kako bodo uredili merila za plačevanje prispevkov za zavarovanje posameznih kmetov, da ne bi jemali za osnovo zopet lastnine, se za zdaj še niso zedinili. Razmišljajo, da bi uvedli nekakšne zavarovalne razrede, ki bi bili zastavljeni tako, da bi prispevek zmogli oboji, ekonomsko močnejši in šibkejši kmetje. V razpravi že zdaj ugotavljajo, da mnogi ne bi mogli plačevati niti najnižjega zneska. Slednje bo v okrilje verjetno sprejelo socialno skrbstvo.

In še eno ni povsem jasno: če se bo krog kmečkih zavarovancev širil, bo treba poiskati nove vire financiranja zavarovanja.

Združenemu delu ostanejo njegove obveznosti, kmetom prav tako. Razmišljajo pa o tem, da bi se davščine tistih, ki imajo kakršenkoli dohodek od kmečke zemlje, stekale tudi v sklad skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja kmetov.

Novi zakon je torej zamišljen na osnovi izenačitve položaja kmeta in delavca tudi glede minulega dela. Ker pa novi sistem še ni ekonomsko ovrednoten, bo zahteval čas, preden se uveljavi v praksi.

»Setev in pol«

Slovensko kmetijstvo je še dokaj razdrobljeno in pridelava poljščin, posebno še pšenice, ni za pridelovalce,

Slovenski ekonomisti in kmetijski strokovnjaki pa zatrjujejo, da tudi v naši republiki lahko pridelovalci

lene mase za krmo živine. Pšenica in dosevek pa sta za vsakega pridelovalca, seveda ob ugodni letini, vsaj toli-

Letošnji pridelek in odkup pšenice je bil rekorden. Svoje pridelovalske in odkupne obveznosti so najbolj presegli:

Kmetijsko gospodarstvo Rakičan, kmetijski kombinat Ormož, AK Lenart, KIT Stična, kmetijski kombinat Vipava, Agraria Brežice, kmetijske zadruga: Pomurka, Ljutomer-Križevci, Slovin-Ljutomerčan, Lenart, Zadrufnik, Trebnje, Cerknica in Hmezad ter TOK Slovin-Ormož.

kar zadeva končni čisti dohodek, nič kaj privlačna. Namreč pri dokaj visokem hektarskem pridelku pšenice (5.000 kg) znaša čisti dohodek pridelovalca le okoli 15.000 din.

pšenice bistveno popravijo svoj finančni uspeh, če se odločijo za »setev in pol«.

Pri tem pa strokovnjaki mislijo na dosledno setev strniščnih dosevkov, ki dajejo jeseni znatne količine ze-

ko donosna, kot je na primer koruza. Prav zato si v Sloveniji že nekaj let prizadevamo, da bi po žetvi pšenice čimveč njiv kar najhitreje preorali in jih posejali s krmnimi dosevki.

SETEV 1982

Letos naj bi pšenico posejali na skupno 54.965 hektarjih (od tega 47.000 hektarjev v zasebnem kmetijstvu). Tržnost pšenice naj bi povečali od letošnjih 46 tisoč na 64 tisoč ton. Predvsem naj bi povečali tržno pridelavo pšenice v kooperacijski proizvodnji iz letošnjih 12 tisoč na 20 tisoč hektarjev.

Pri setvi sladkorne pese bo najpomembnejša naloga podvojiti pridelavo v zasebnem kmetijstvu iz letošnjih 1587 na 3020 hektarjev.

Poleg tega naj bi na 67.000 hektarjih posadili koruzo, na 30.000 hektarjih krompir in na 12.000 hektarjih vrtnine.

Setveni program 1982/83 za najpomembnejše kulture v Sloveniji

V Sloveniji naj bi v prihodnjem gospodarskem letu posejali pšenico na 54.967 hektarjih – (7.965 v družbenem in 47.000 v zasebnem sektorju), koruzo na 67.000 hektarjih (družbeni sektor 6.500, zasebni 60.500).

Sladkorna pesa naj bi bila zasejana na 6.460 hektarjih, od tega v družbenem sektorju na 3.440 hektarjih in v zasebnem sektorju 3.020 hektarjev.

Krompir naj bi posadili na 30.000 hektarjih, od tega v družbenem sektorju 150 in v zasebnem sektorju 29.850 hektarjev.

Poleg tega naj bi slovenski poljedelci posejali tudi 6.500 hektarjev ječmena, 65.000 hektarjev rži, 1.200 hektarjev oljnic, 5.000 hektarjev ovs, 2.000 hektarjev jarega ječmena, 23.000 hektarjev silažne koruze, 12.000 hektarjev vrtnin, 46.000 hektarjev krmnih rastlin in 23.000 hektarjev silažne koruze.

Okrogla miza o kmetijstvu v ABC Pomurka

Premije niso nikakršna rešitev

Pospeševalec v pisarni še ni rešil nobene krave

Ob kmetijstvu so se in se še bodo lomila kopja. Kmetje vse preradi ugotavljajo, da jih ne razumemo, da jim družba ne nudi tistega, kar bi morali imeti, da jim administracija stiska vrat, pomagajo pa ji (precej uspešno!) neusklajenost cen, pomanjkanje (dragih) umetnih gnojil, rezervnih delov za kmetijske stroje, goriva pa seveda tudi premalo posluha za njihove težave. Brez dvoma drži, da smo se do nedavna, ali drugače povedano, v preteklosti, do kmetijstva obnašali mačehovsko. To se je spremenilo, ko smo vendarle spoznali, da je hrana za nas strateškega pomena in da lahko enakopravno koraka z industrijo ali kakršnokoli vejo gospodarstva.

Kmetijske površine se večajo iz leta v leto. Še vedno jih je premalo. Še vedno leže hektari in hektari zemlje neobdelane. Setveni načrti največkrat zaostajajo. Načrtov ne izpolnjujemo. Pesti nas pomanjkanje mesa, čeprav zagotovo ne bi bilo treba, če bi se ustrezno dogovorili. Kljub številnim vlaganjem v modernizacijo kmetijstva se še kar naprej ukvarjamo z razdrobljenostjo zemlje in z dragim pridelovanjem. Radi se pohvalimo, da dosegamo uspehe, ki se lahko merijo z uspehi največjih držav, ob tem pa ne moremo preseči zastarele miselnosti, ki je čestokrat potiskala kmetijstvo v kot.

Naj bo tako ali drugače, kmetijstvo je še vedno na razpotju. Da bi vsaj delno osvetlili položaj kmeta, bodisi kooperanta bodisi zasebnika, pridelovalne hrane, številne težave pa tudi uspehe na področju kmetijstva, smo nedolgo tega stopili v eno največjih kmetijskih organizacij, ki združuje tudi predelovalne ter mnoge druge dejavnosti, SOZD ABC Pomurka. S sogovorniki Ludvikom Gorčanom, koordinatorjem za kooperacijo v kolektivnem poslovanem organu, Edvardom Perhavecem, podpredsednikom izvršnega sveta skupščine občine Murska Sobota, Štefanom Šabjanom, predsednikom borčevske organizacije, Štefanom Kerčmarjem, borem in kooperantom, ter Milanom Korenom, direktorjem centra za ekonomiko, organizacijo in razvoj pri sozdu smo se pogovarjali o temi, ki danes skorajda zaposluje nas vse – o kmetijstvu torej.

Nenehna povečevanja

Sestavljena organizacija združenega dela ABC Pomurka združuje 40 delovnih organizacij in kmetijskih zadrug, v njej pa je zaposlenih 10.900 delavcev, pridružuje pa se jim še 14.000 članov temeljnih združenih organizacij ter 4.000 kooperantov.

Sozid je pomemben proizvajalec hrane za Slovenijo pa tudi za Jugoslavijo. Lani so pridelali 24.000 ton koruze, 76.000 ton sladkorne pese, 9.000 ton krompirja in 6.800 ton pšenice. Tržna proizvodnja je v letošnjem letu znašala 21.000 ton. Leto nazaj so spitali 28.500 govedi, 131.000 prašičev in 4.200.000 brojlerjev, za mlekarne pa so namolžili 467.000 hl mleka.

Ob vseh uspehih v soz-

du vendarle ugotavljajo, da še niso izkoristili vseh možnosti, za kar pa je več vzrokov. Mednje sodijo tudi neučinkovita organiziranost pa seveda tudi pogoji, v katerih posluje, diha kmetijstvo in ne nazadnje tudi dejstvo, da je kmetijstvo v deklaracijah

Štefan Kerčmar

in stališčih prednostna panoga, v praksi pa čestokrat zanemarjeno. V sozdu ugotavljajo, ta misel pa je bila izrečena tudi v Murski Soboti, da se eksterna menjalna razmerja med kmetijskimi pridelki in reprodukcijskim materialom, zlasti pa kmetijskimi stroji, nenehno slabšajo v škodo kmetijstva. Da je porušen prioriteten odnos cen, tako poljedelskih kultur med seboj (koruza–pšenica–sladkorna pesa–krompir) kot med koruzo in cenami za pitano živino (koruza–prašiči, koruza–mlado pitano govedo) oziroma proizvodni klavne in mesno-predelovalne industrije. Cene kmetijskih pridelkov, ne glede na to, da naraščajo precej hitro, nikakor ne dosegajo rasti cen drugih proizvodov. Leta 1965 je bilo treba dati za en traktor 36 ton pšenice, leta 1978 tri tone več.

Porušenost paritetnih odnosov cen med poljedelskimi proizvodi in proizvodi živinoreje, je dejal Ludvik Gorčan, bi lahko dokazali z mnogimi podatki. Razmerje, denimo, odkupnih cen mesnatih prašičev v primerjavi s ceno koruze je bilo v letu 1977 9,81:1, v tem obdobju pa je bila v Jugoslaviji rekordna proizvodnja prašičev in svinjskega mesa. Podoben položaj je pri govedih za klanje. Kljub vsem posredovanjem v naši republiki, menijo v sozdu, načrtovane proizvodnje pitanih govedi ne bodo dosegli.

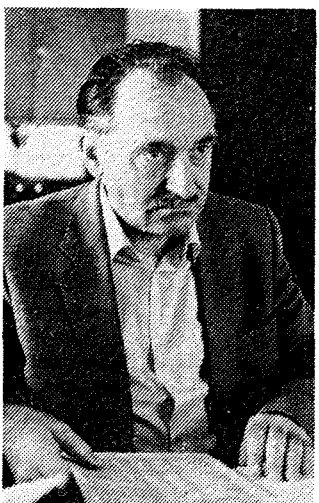
Nenehna povečevanja proizvodnje spravlja sozid v upravičene težave. Ob strani jim korakajo še takšne, ki jih ne bi bilo treba, kot na primer po-

manjkanje rezervnih delov za stroje, pomanjkanje nafte...

»S setvenim načrtom smo že opravili. Površine, ki jih bomo zasejali, so znatno večje, dobili pa smo tudi velik kombajn. Menimo, da kakšnih posebnih težav pri spravilu pridelkov ne bo, le spravilo pese nekoliko kasni. Moram povedati, da je za nas izredno pomembna koruza – moramo jo celo dokupovati – in da tokrat nismo imeli problemov s spravilom. Dobili smo adapterje za koruzo, tudi z rezervnimi deli nismo imeli težav. Odkupili smo toliko koruze, kot še nikoli doslej. Zagotovili smo semena, tudi umetna gnojila. K sreči nimamo težav z gorivom. Republiška organizacije pa seveda tudi Petrol so nam zagotovili povečane količine potrebnega goriva, in to je seveda razlog, da se ni ponovila slika iz letošnje pomladi in lanske jeseni. Ob vsem tem nenehno povečujemo odkup pšenice pa tudi sladkorne pese, predvidevamo pa tudi, da bomo posejali znatno več poljščin v naslednjem obdobju, je odgovoril Ludvik Gorčan na vprašanje, kako poteka akcija setve pa tudi spravila poljščin in ali so se pojavili zastoji, kot je bilo to lani.

Poenostavljena gledanja

Eden največjih projektov sozda v prihodnje je zagotovo pridobivanje novih zemljišč z melioracijami. Na ta način bodo kmetijstvu vrnili v naslednjem srednjeročnem obdobju 6000 hektarov. Po vsej verjetnosti, so menili naši sogovorniki, bodo nastopile težave z

Edvard Perhavec

lastno udeležbo – kljub nenehni, prej kot ne navidezni skrbi za kmetijstvo. Ta naložba je za Pomurje prednostna.

Pojavlja se miselnost, naj bi hribovci redili le ži-

vino, dolinci, torej tudi Pomurci, pa samo pšenico, smo rekli.

»Zdi se, da temu ne more biti tako, je odgovoril Milan Koren. To je poenostavljeno mišljenje. Naša kmetijska proizvodnja zahteva živinorejo že zaradi boljše izkoriščenosti zemljišč, zaradi kolobarjenja in številnih drugih razlogov. Mislim, da bi se o teh zadevah morali

Milan Koren

enkrat resno pogovoriti z ustreznimi organi.

Korenovemu mnenju se je pridružil tudi Edvard Perhavec, ki je dejal, da se živinorejo enostavno ne morejo odpovedati, saj jim ustvarja precejšen delež dohodka. Pač pa velja poudariti, je dejal, da bi bilo treba spremeniti strukturo zemljišč, če bi hoteli imeti to, kar zahtevamo ali menimo, da bi bilo bolje. V Avstriji se je to sicer zgodilo, vendar ob temeljiti spremembi strukture zemljišč.

Kako je s hektarskimi donosi, smo povprašali.

»Brez pretiravanja bi lahko rekli, da dosegamo solidne hektarske donose, je dejal Gorčan. Pri pšenici, na primer, tudi do 57 metrskih stotov na hektar. Vendar pa nas tepe neugodna struktura zemljišč. Razdrobljenost zemlje. Nenehno izboljšujemo sorte, jih spreminjamo, ožimo izbor, izrivamo sorte, ki se niso obnesle.

Še nekoliko besed o razonizaciji. O višinskih kmetijah bi se nasploh morali nekoliko več pogovarjati. Mislim, da je država premalo naredila zanje. To pri sosednjih državah ni ravno običajno. Je pa jasno, da vsiljevanje vseh kultur v vse predele nima smisla. Morali bi razmisliti, kako in kaj s koruzo. Tudi to je uvoz, ta nenehna odvisnost od koruze.

Menjalna razmerja in cene so poglavje zase, so menili naši sogovorniki. Pri tem gre, so posebej poudarili, za vrsto neločivosti, ki so seveda v škodo kmetijstvu. Posledica tega je seveda znižano število govedi in svinj za klanje. V sozdu menijo, da ne bodo dosegli načrtovanih števil.

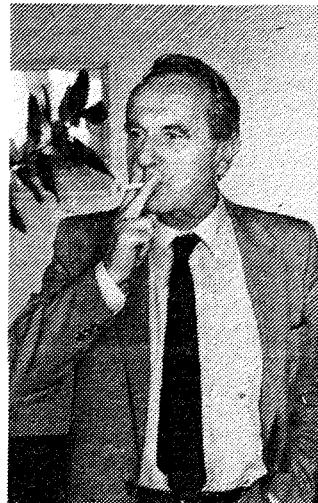
»Predvsem bi radi do-

segli – enkrat za vselej – da se dohodek v kmetijstvu zagotavlja po principu normalnih tržnih zakonitosti, ne pa na osnovi različnih dogovorov, ki jih nihče ne spoštuje, je dejal Milan Koren. K temu spada tudi ugotovitev, da zahteva ureditev teh vprašanj trezne in pretehtane odločitve.

Cene, cene in spet cene, misli na glas Gorčan. Kljub precej dobri organiziranosti je še vrsta težav, ki jim ne dajo dihati. »Če začnem pri koruzi, pravi Gorčan... Zahteve izvršnega sveta, naj bo koruza po 10.30 dinarjev, bi morali spoštovati. Premije ne bodo ničesar rešile. Reševale bodo normalne tržne zakonitosti. Disciplina odnosov. Tudi v razmerju do sosednjih republik, Hrvatske denimo. Poleg tega so naše zadruge tako obremenjene z administriranjem, da svojega osnovnega opravila čestokrat ne zmorejo. To velja tudi za pospeševalce.

Slovenija veliko pričakuje od Prekmurja

Pričakovanja skupnosti so upravičena, so povedali v Murski Soboti.

Ludvik Gorčan

Lahko bi proizvajali toliko, kot smo rekli, zapisali, pravijo. To nam omogoča tudi strojni park, vendar bi morali imeti ustrezne vzpodbude. Odnose kviri malodušje, ki ga je vse več. Zaradi pomanjkljive oskrbe z gnojili, škropivi, koruzo, gorivom in še čim postaja kmetovanje tako zapleteno, da ljudi odvrča.

»Gre pa seveda še za kaj več, je dejal Perhavec. »Nismo za trenutne odločitve, za premije, za nekakšne miloščine. Sprostiti je treba delovanje tržnih zakonitosti, reči nekaj o razvpitem enot-

nem jugoslovanskem tržišču. Mi bi radi le, da bi za vse veljala enaka pravila obnašanja.

Kaj misli o kmetovanju kmet-borec Štefan Kerčmar?

So cene stimulative? Ni tako rožnato, pravi. Kmet kooperant ne more tako ovrednotiti svojega dela kot to lahko njegov tovariš v industriji. Pro-

Štefan Šabjan

daš recimo bika. Ne plačajo po živi teži. Kup odbitkov ti kroji ceno. To ni prav. Pa pospeševalci. Plačamo jih, videti jih ni. Ukvarjajo se s papirji, ne z nami. Maščobna stopnja v mleku nenehno niha. Od meseca do meseca se spreminja. Cene v industriji rastejo tako rekoč čez noč, v kmetijstvu zaostajamo. Odkupne cene pšenice so na robu rentabilnosti. Pšenica bi morala biti pred koruzo.

Tako velika proizvodnja se gotovo spogleduje tudi z izvoznimi cilji, smo rekli.

»Morali bi izvoziti za okoli petdeset starih milijard dinarjev blaga. Računamo na izvoz sadja. Smo med desetimi največjimi izvozniki po uspešnosti v Sloveniji in drugi v kmetijstvu.

Besede Milana Korena so gotovo vzpodbudne, stabilizacijsko uravnane. Vzodbudne so bile tudi besede Štefana Šabjana, ki je za konec našega pogovora dejal, da se še vedno precej borec ukvarja s kmetovanjem in da se tudi sicer uspešno vključujejo v vsesplošno prizadevanja. Seveda vsak po svojih močeh.

»Ni naša stvar le ohranjanje tradicij in pisanje spominov, je dejal.

To je le delček iz našega pogovora v Murski Soboti, kanček precejšnjega – in pisanega mozaika.

Ugotovitve niso rožnate, a tudi ne prečne. Le nekoliko več volje bomo morali zbrati – in jo posvetiti hrani. Da postaja čedalje pomembnejša, ni treba ponavljati. Žal, ponekod to pozabljajo. Iz leta v leto. Melodija je ista, le vsebina se spreminja.

Prilogo »Bitka za kruh« so pripravili: Vinko Vasle, Zlata Krašovec, Milenko Strašek in Tone Urbas. Fotografije: Branko Vodušek

Tudi brat Viktor se nam je pridružil dokaj zgodaj, po požigu naše vasi. Po delu na terenu je vstopil v 15. brigado, bil bataljonski intendat, po vojni pa je končal itendantsko šolo.

Sestra Ivanka, poročena Mrvič, je odšla po najinih poteh in je vseskozi aktivno so-

nja ima tudi njegova žena Francka. Pokojni brat Janez je odšel v partizane 1943. leta.

Brat Anton je bil ob napadu na Jugoslavijo zaposlen v Nemčiji, vendar se kljub mojim pozivom, naj pride domov in se na nam pridruži, ni vrnil. Bržkone mu je to preprečila nepoučenost. Po osvoboditvi se je vrnil.

V vsa ta prizadevanja sta se vključila tudi sestra Marija in brat Matija. Sestra je bila poročena v Koroški vasi, njen mož pa je bil od 1942. leta naprej vaški odbornik OF ter član narodne zaščite, ob bombardiranju pa je bil težje ranjen in je v bolnišnici v Novem mestu tudi umrl.

Matija je bil starejši od nas in bolehen. Ostal je doma in pomagal pri delu. Rad je hodil po svetu in tako se je zgodilo, da se je med vojno odpravil od doma in od takrat ga ni bilo več nazaj do konca vojne.

Ni imela veliko hiš naša vasi Mačkovec, a je vendarle veliko žrtvovala za našo stvar. Bila je siromašna, ljudje so se preživljali tako rekoč iz rok v usta. Pred vojno so ljudje živeli težko, ni bil redek, ki je moral s trebuhom za kruhom na tuje. Nihče se ni zavzel zanje, »ne frak

Alojz Plut po vojni

delovala z gibanjem v različnih organizacijah, od OF do VOS. Podobno tudi brat Stanko, ki je naredil šolo za radiotelegrafiste pri glavnem štabu in potem še višji tečaj. V NOB je ostal do konca.

Anton in Ana Težak

Pri bratu Janezu z Jugorja, ki je začel delati za našo stvar že leta 1941, so se shajali prvi gorjanski partizani: Maks Vele, Pirkovič, Zemljan, Milan Živkovič, Jože Marinič in drugi. Tudi midva sva čvrsto sodelovala. Veliko zaslug za razvoj giba-

in ne talar«, le komunisti so prvi prisluhnili revli belokranjskega kmetiča. Upor skorajda brez izjem torej ni bil slučajnost.

Po pripovedovanju
Davidu Pluta-Aleša
priredil: mst

Tragična smrt partizana Urala

Pavle Kobal je bil kmečki fant, rojen leta 1921 na Pečinah na Šentviški planoti na Tolminskem. Tak, kakršni smo bili kmečki fantje – ga-rači, veseli mladosti, včasih razposajeni tja pozno v noč, sovražno razpoloženi do tu-jega prišleca na Primorsko in pripravljeni na spopad z njim, ko bi za to prišel čas.

Leta 1941 so Pavla poklicali v mornarico v Trst. Tam je kmalu našel veliko prijateljev med Slovenci in Italijani. Sredi 1942. leta je sekretar KPI za Trst Vincenc Markon – Da Villa želel utreti pot tudi do mornarjev, ker je vedel, da je med njimi več Slovencev. To nalogo je naložil Mariji Pervanje, ki je že nekaj časa sodelovala z Da Villom. Njeno poizvedovanje je kmalu rodilo uspehe. Zvedela je, da med njimi tudi njen sokrajan Pavle Kobal. Poiskala ga je in mu pojasnila, kar ji je bilo naročeno. Bil je vesel vsega, kar mu je povedala in brez pomislekov je prevzel nalogo, da bo določene dne zbral na ladji nekaj zanesljivih slovenskih fantov.

Na prvi sestanek jih je prišlo pet. Prišel je tudi Da Villa, ki jim je govoril o ciljih OF in o partizanskem boju, ki se je že razplamnel po vsej Jugoslaviji in Sloveniji, pa tudi na Primorskem so že bile partizanske enote. Na naslednji sestanek je prišlo tudi nekaj italijanskih protifašistov, Pavletovih prijateljev. Pavle je bil s to povezo-vo, z organiziranjem sestankov in njihovo vsebino nepopisno navdušen in pripravljen je bil izvrševati kakršnekoli naloge.

Zgodaj jeseni 1942 je Da Villa obvestil Marijo, da se je Pavle kompromitiral in da obstaja nevarnost aretacij in odkritja cele organizacije, ki jo je Da Villa med mornarji že dobro utrdil. Pavle je bil namreč tako navdušen za OF in partizane, da je marsikdaj pozabil na tedaj najpomembnejši element pri tem delu – na konspiracijo. Da Villa je zato predlagal Mariji, naj se s Pavlom dogovori za njegov čimprejšnji odhod k partizanom. Pavle se je strinjal brez pomislekov. Dodelala sta se, da si bo oskrbel nekajednevni dopust in se bo

v rojstni vasi na Pečinah javil Slavici in Janezu Mraku, ki ga bosta povezala s partizani. Tako je storil in zgodaj jeseni je že bil v partizanski skupini, ki se je kmalu priključila Soškemu nato pa Severnoprimorskemu odredu.

Pavle Kobal je bil prvi fant, ki je s Šentviške planote odšel k partizanom, če izzamemo dražgoška junaka Henrika in Franca Bička, Štefana Rijavca, predvojne-ga komunista, španskega borca, ke je že 1941. padel v partizanih, Jožeta Laharnarja-Tuga, ki je prišel kot partizan na Planoto že januarja 1942, in mogoče še koga, ki je odšel k partizanom v emigraciji. Takoj po prihodu v partizane je Pavle dobil ime – Ural. Kot zanesljiv partizan in poznavalec ljudi in poti na Planoti je bil poleti 1943 postavljen za komandirja karavle P – 21, ki je bila v bližini Pečin.

Po kapitulaciji Italije je na Severnoprimorskem nastala nekakšna praznina, kajti Gradnikova brigada, ki je pokrivala to območje, je bila avgusta poslana na Notranjsko in Dolenjsko, po kapitulaciji Italije pa na goriško fronto.

Ljudje so množično prihajali iz zaporov, internacij, konfinacij, konfinacijskih enot (bataglioni speciali) in iz izgnanstva. Hiteli so proti svojim domovom, ni pa bilo to nobene enote, ki bi ljudi usmerjala v svoje vrste. Zato je štab 3. operativne cone »Alpske« poslali na teren operativnega oficirja Antona Bavca-Ceneta. Po karavlah in med terenskimi delavci naj bi zbral ljudi, ki bi bili sposobni za poveljujoči in politkomisarski kader. Ti ljudje naj bi potem ustanavljali primerne partizanske enote in čakali nadaljnja navodila štaba cone.

S tako nalogo je Cene prišel tudi na karavlo P – 21 na Pečine. Tu je bila na okrevanju pomočnica politkomisarsarja bataljona Gradnikove brigade Marija Pervanje-Anamarija. Njej in komandirju karavle Uralu je dal nalogo, naj nemudoma odpotujeta v Cercko, skozi katerega je po obvestilih prihajalo iz italijanskega suženjstva veliko ljudi. Te ljudi naj bi v Cer-

knem ustavljala in ustanovila bataljon. Cene je Pavla kar na karavli imenoval za komandanta bataljona, Anamarijo pa za politkomisarko. Odpotovala sta v Cercko in res sta iz prihajajočih ljudi ustanovila enoto, ki je dobila naziv – Cerkljanski bataljon. Prevzel je funkcijo garnizije, čeprav se tedaj o tem ni govorilo. Pri tem delu so veliko pomagali tudi prizadevni politični delavci – Vide Štravs, Jaka Štucin, Jože Primožič-Miklavž in drugi. Sodelovanje med vojaško in civilno oblastjo je bilo prijateljsko in popolno.

Ob ustanovitvi Idrijske oziroma Vojkove brigade v Cerknem je bilo moštvo bataljona v celoti priključeno tej brigadi. Z odlokom štaba Idrijske brigade z dne 30. septembra 1943 je bil Ural imenovan za komandanta 2. bataljona, Anamarija pa za politkomisarko 3. bataljona. Po nekaj dneh je bila brigada preimenovana v Vojkovo brigado. Oktobra ali v začetku novembra so Urala poslali na novo dolžnost operativnega oficirja štaba 3. bataljona te brigade.

Dne 16. novembra 1943 je bil 3. bataljon na pohodu iz Žirov proti Žirovskemu vrhu, ko so Nemci in Kozaki iznenada napadli kolono. Bilo je skoraj meter snega, nemška ofenziva v Dolomite pa v polnem teku. Bataljon se je napadu izmaknil brez izgub. Ural je bil na koncu kolone, ko se je pomikala proti Žirovskemu vrhu. Stopil je nekoliko stran s poti kolone in zaradi visokega snega ni opazil, da se je znašel nad manjšim prepadom. Padel je vanj in si pri tem zlomil nogo. Tega pa ni nihče opazil. Sele, ko se je kolona ustavila k počitku in se je štab zbral na posvet, so ugotovili, da Urala ni. Po gori so poslali patroljo, ki jo je vodil Srečko Tušar (sedaj polkovnik v JLA). Zaslišali so Uralove klice, ki je pod smreko čakal na pomoč. Odnegli so ga v bližnji senik. Eden iz patrolje je odšel k najbližjemu kmetu – k Javorniku v Žirovskem vrhu. Povedal je gospodarju, kaj se je zgodilo in da bi ponesrečenca radi

skrili v njegovi hiši do prihoda posebne patrolje, ki ga bo odnesla v bolnišnico. Gospodar se je s tem strinjal. Poiskal je primerne deščice za imobilizacijo zlomljene noge. Prinesli so ga v Javornikov hlev in ga skrili v seno, ki so ga nametali iz skednja. Pri njem je patrolja pustila starejšega partizana, Poldeta Troho iz Idrije, da bi ga varoval in zanj skrbel.

Ko sem po vojni obiskal Javornikove (Pivkove) v Žirovskem vrhu, so mi nadrobno pripovedovali, kaj se je s tema dvema partizanoma dogajalo.

Bilo je 17. novembra popoldne. Meter snega in meglja do tal. Zato pa nihče ni opazil, da se hiši približujejo Nemci. Prišli so pred hlev v trenutku, ko se je na vratih pojavil Troha s puško na ramenu. Nemci (Javornikovi pravijo, da so bili po večini Kozaki) so ga zgrabili in nanj spustili psa, ki ga je neusmiljeno trgal. Odvzeli so mu puško in ga z njo tako tepli, da so jo na njegovem telesu zlomili. Javornikovi so videli, s kakšno silo je pes opravljal svojo vlogo. Na pol živega so Troho odveli za kozolec, kjer so ga ustrelili. Javornikovim so v hiši grozili, eno od sester pa tepli. Ob pregledu hleva so zločinci našli tudi Urala. Niti zasliševali ga niso, samo tepli so ga in z bajoneti prebadali skozi trebuh in jetra. Že skoraj mrtvega so ustrelili v srce.

Po opravljenem poslu so zločinci odšli. Domačini so žrtvi začasno pokopali pred hlevom. Ko je sneg skopnel, so ju prekopali v skupen grob, približno sto metrov od hiše, na robu njive, tik ob gozdu.

Leta 1947 so Urala in Troho prekopali. Trohova mati je sina prepoznala po posebni rinki hlačnega pasu. Trohove ostanke so pokopali v Idriji, medtem ko za Urala niso tedaj vedeli, ne kdo je in ne od kod. Zato so njegove ostanke prenesli v skupno grobnico neznanih borcev na pokopališče v Dobračevem pri Zireh.

Edvin Pervanje

Florijan in Daki prva partizana na smučeh

Sneg je padal, kot da bi se odprlo nebo. Kot piše Tone Ožbolt v knjigi »Serčerjeva bojna pot«, je gozdni delavec Karel Mikolič odpeljal izmučene partizane v lovsko kočjo in gozdne barake na Debelem vrhu. Komandant Serčer je poslal dve patrolji po hrano, eno v smeri Mikličeve vile, drugo pa nazaj na Bele vode, kjer pa so že bili Italijani. Prvo patroljo so Italijani zajeli, drugo pa v zasedi pobili. Komandant Ljubo in komisar Ante sta po karti odločila, da gredo vsi

skupaj po hrano v Glažuto, v vas, kjer so živeli kočevski Nemci. Ti so bili med seboj povezani in tudi oboroženi. Prav tistega dne pa so glavni vaški voditelji bili na nekem sestanku v Gračaricah. Partizani so v vasi pobrali nekaj orožja, hrano, našli so dva para smuču in se dobro naloženi vrnili na Debeli vrh, kjer so se po več dneh skupaj z ujetniki zopet najedli. Kočevarji so Italijanom takoj sporočili o neljubem obisku v svoji vasi in skupaj z njimi so kot vodiči sodelovali v zasledovalnih enotah.

Cveto Močnik-Florijan in Stane Semič-Daki sta nataknila smuču (bila sta tako prva

smučarja v NOB) in odšla v patroljo. Že po par kilometrih sta zaslišala strele iz smeri Glažute. Vrnila sta se v taborišče in borce so na položajih pričakali Italijane. Vnela se je ostra bitka. Proti večeru je Serčer ukazal umik globlje v gozd. Na čelu kolone je v snegu delal na smučeh gaz Florijan, v zaščitnici pa je Daki z zbrojevko vozil na smučeh cik-cak, spuščal rafale in slepil Italijane. Ujetnike so pustili zaprte v barakah in Italijani so jih rešili.

Komandant je vodil borce, ki jih je bilo le še 19, proti Ribniški dolini, na Travno goro. Italijani so imeli zasede na vseh križiščih in komandant in komisar sta se posvetovala. Kaj storiti?

Ob ognju sta zbrala vse borce: »Tovariši, orožje in opremo bomo zakopali v gozdu, vsak naj zadrži pištolo in bombe. Tako se bomo lažje premikali.« V vasi Ravni dol pri kmetu Šegu so se v štali pogreli, najedli in osušili. Dobili so zvezo z Ljubljano in soglasje, da enota prezimi. Preoblekli so se v kmečke obleke ter se po skupinah s postaj v Ribnici in Sodražici z vlakom odpeljali v Ljubljano. Pod tujimi imeni so se prikrili pri znanih, Florijan in Daki pri Stritarjevih in Zakrajškovih ter pri Močnikovih, Ljubo Serčer pa doma v Šiški. Takoj so se povezali z organizacijo in aktivno nadaljevali z delom. V racijah so nekatere preseneli, med njimi tudi Dakija, ki je imel ponarejeno legitimacijo na ime France Kumar. Serčerja pa so ujeli z zvijačo prek majorja bivše jugoslovanske vojske. Daki se je kljub provokacijam in mučenju izmazal in 6. decembra 1941 je že spet bil v partizanih. Pri Ljubu Serčerju so Italijani na vse načine iskali vzročno zvezo med Petričem in Serčerjem. V samico so mu celo podtaknili dva izdajalca, Rozmana in Novaka, ga pretepli in mučili. Toda Serčer je molčal, ni nasedel in ni priznal ničesar. Ko se je prete-

pen vračal z zaslišanja, sta se na hodniku ljubljanskih zaporov srečala z Dakijem.

»Ljubo mi je samo z očmi dal znak, naj bom trden. Pozdravil me ni, šel je mimo, kot da se ne pozna. Od nas ni nihče dvomil, da bi nas komandant Ljubo na zaslišanjih in mučenjih izdal! Vedeli smo, da je s celim bitjem partizan, da bo šel raje v smrt, kot da bi izdal svoje soborce,« se spominja zadnjega srečanja s svojim nepozabnim komandantom narodni heroj Daki. Lepšega in večjega priznanja od soborcev komandant ni mogel dobiti!

Toda izdajalca Rozman in Novak sta po glasu spoznala Serčerja in prisegli, da je bil on komandant in da je prav on vodil napad na Lož. Prav tako so tajno proti Serčerju pričali tudi nekateri bivši oficirji, ki so se že opredelili za plavo in belo gardo, ki sta v tem času nastajali.

To je bilo za Italijane dovolj. Ljubo Serčer je bil z ujetimi soborci obsojen na smrt in 22. decembra 1941 so fašistični streli uničili življenja mladih rodoljubov, polnih nad in hotenja, rodoljubov, ki so se z orožjem uprli zatiralcem in okupatorju.

Ime narodnega heroja Ljuba Serčerja je zapisano na plošči TVD Partizan v Spodnji Šiški, ki po njem nosi tudi ime, ter na stadionu bivšega ŽSK Hermes v Ljubljani, 1983. leta pa bodo Ljubo Serčerju športniki Knina odkrili doprni kip, tako da oficir, rodoljub, uspešen partizanski komandant in dober športnik med mladino ne bo pozabljen.

Viri:

Spomin na partizanska leta, III. knjiga, Stane Semič-Daki: Napad na Lož;
Tone Ožbolt: Serčerjeva bojna pot;
Leo Korelc: Ljubo Serčer;
Tone Ožbolt: V zemlji Petra Klepca;
ing. Miro Serčer, 1982 – ustni vir;
urednik polkovnik Zdravko Klanjšek s sodelavci: Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941–1945

Se nadaljuje

Nogometni klub Kamnik pred vojno. Tretji v zadnji vrsti z leve: Miro, Ljubo Serčer peti.

SIP

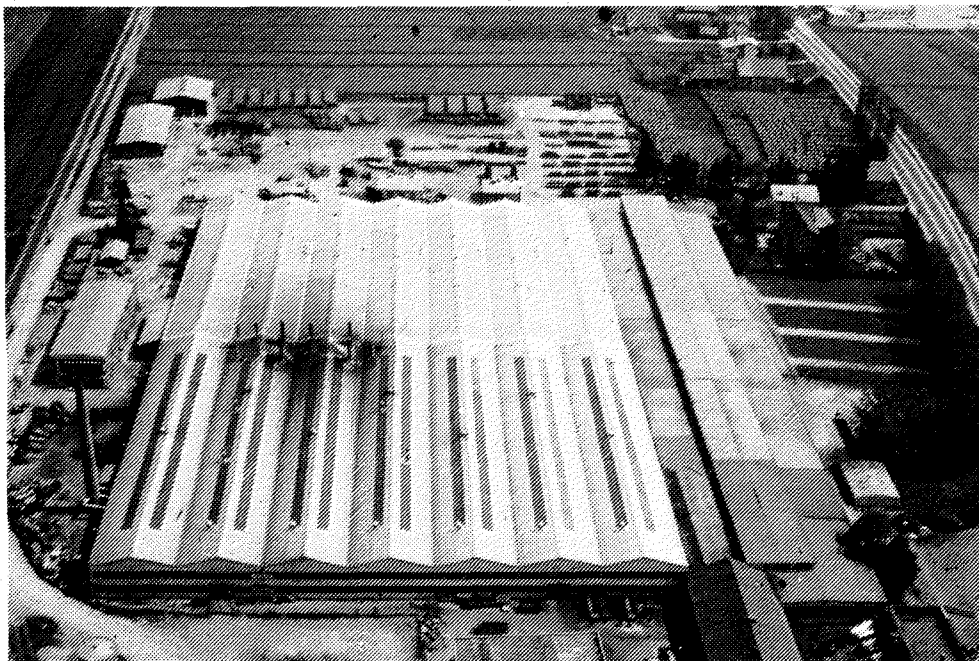
STROJNA INDUSTRIJA n. sol. o., tozd
63311 Šempeter v Savinjski dolini

TELEFON: 063/701-500, PRODAJA 701-424 – TELEX: 33562 YU SIP

SIP

Zadovoljiti potrebe kmetijstva

V Šempetru v Savinjski dolini stoji tovarna, ki jo dobro poznajo in čislajo poljedelci iz vseh naših republik. Še posebno aktualna je v teh dneh, ko noč in dan vozijo iz nje tovorni avtomobili, naloženi z obiralniki kuruze. SIP Šempeter skuša z dvanajsturnim delovnikom v treh izmenah zadovoljiti velike potrebe pridelovalcev kuruze in tako prispevati k stabilizaciji gospodarskih razmer. Odločitev za dvanajst ur dela je prišla iz vrst samih delavcev brez posebnega doplačila, razumeli so namreč veliko pomembnost pravočasnega spravila kuruze.

Pogled na SIP Šempeter v Savinjski dolini

SIP Šempeter v Savinjski dolini, član sozda Agros Šempeter, ima kot proizvajalec kmetijske mehaniza-

cije dve temeljni organizaciji: TKS (tovarna kmetijskih strojev) Šempeter in TKM (tovarna kmetijske

mehanizacije) Sežana ter delovno skupnost skupnih služb. Tisoč dvesto zaposlenih letno proizvede pri-

bližno 40.000 kmetijskih strojev, po katerih je izredno povpraševanje. Namenjeni so zasebnim kmetom in družbenemu sektorju.

Usmerili so se tudi v izvoz, saj petnajst odstotkov celotne proizvodnje prodajo v Italijo, Avstrijo, Švico, Španijo, Poljsko in Čehoslovaško. Povpraševanje po njihovih izdelkih (popolna linija strojev za spravilo pridelkov) na domačem tržišču je izredno, dobro zadovoljevanje teh potreb pa pomeni, da se SIP Šempeter odlično vključuje v proces pridobivanja zadostnih količin hrane.

»Velik problem nam predstavlja tako imenovano trganje reproverige, ker je preskrba potrebnih surovin zelo omejena,« je povedal direktor SIP Šempeter dipl. ing. str. Rafael KONČINA.

»Naši dobavitelji povezujejo svojo oskrbo z združevanjem deviz in sovlaganjem, kar presega naše izvozne uspehe, čeprav ti niso majhni. Zaradi velike odvisnosti od uvoza, s katero se bojujejo naši dobavitelji (železarji, gumarji in drugi), jih tudi mi ne moremo v celoti zadovoljiti. Sami imamo neposredno uvoženih materialov le tri odstotke od vrednosti izdelka.

Naš kolektiv se popolnoma zaveda velike odgovornosti, da čimbolje zadovolji kupce kmetijskih strojev in

Povsod težko pričakovani obiralnik kuruze KK 30

mehanizacije v vsej Jugoslaviji zaradi pomembnosti kmetijskih pridelkov in s tem prehrane delovnih ljudi. Še najboljše se to kaže v tem trenutku pri izredno pomembnem spravilu kuruze, saj noč in dan delamo koruzne kombajne in s tem omogočamo poljedelcem, da bodo pravočasno opravili to veliko nalogo.

Naši ljudje so razumeli nujnost in hud gospodarski položaj, in se sami odločili, da s podaljšanim delavnikom prispevajo k stabilizaciji razmer.

★

Naj naštejemo za konec še stroje, ki jih tako z veseljem sprejmejo v vsaki

kmečki družini ali kombinatu: ročni motorni kosilnik KOMBINATOR M 200, tračni kosilniški obračalnik SOKOL 140, rotacijski traktorski kosilnik RK 165, rotacijski traktorski kosilnik RK 135, tračni traktorski obračalnik EKSAKT 1, EKSAKT 2, EKSAKT 3, vrtavkasti obračalnik VO 2, VO 4, vrtavkasti zgrabljajnik VZ 280, pobiralo rezalna prikolica PRP 1, PRP 2, PRP 3, puhalnik, kombajn za siliranje kuruze, kombajn za obiranje kuruze, mlin kladivar MS 31, MS 32, mlin drobilnik MD 51, čelni nakladalnik TEŽAK 8, trosilnik gnojna TG 35 in TG 25.

Še naprej tako uspešno.

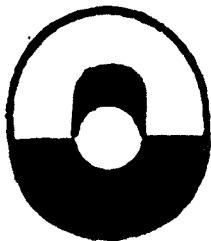

Silva products

61108 LJUBLJANA

Dolenjska cesta 42 pp 3

Telefon: 20-504

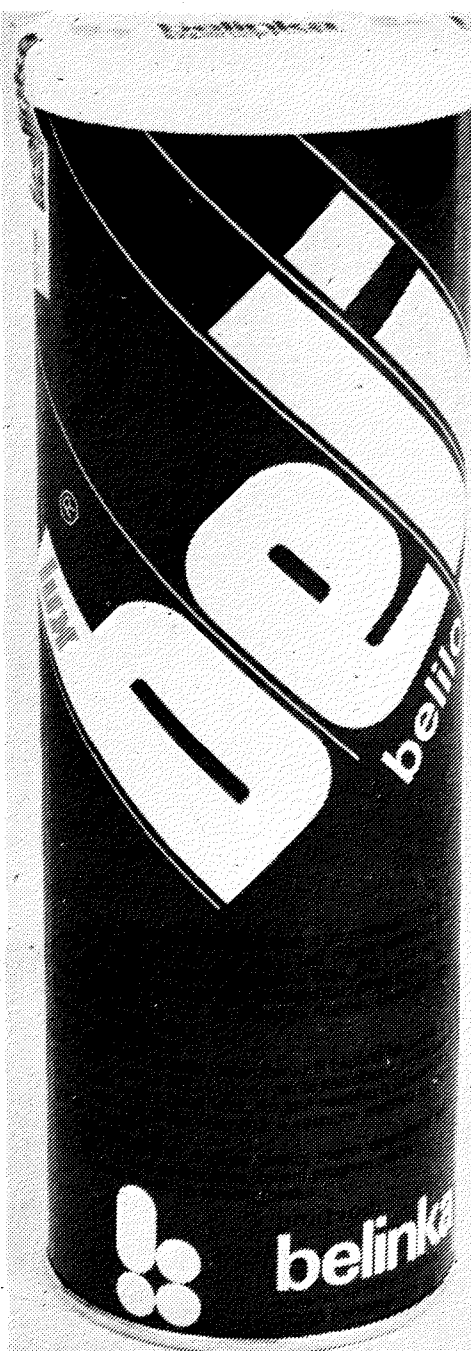

UNIPAPIR

TOZD PAPIR SERVIS LJUBLJANA

61000 LJUBLJANA
Pod ježami 3
Tel. 314-886, 312-506

SKRBI ZA
ODKUPOVANJE
STAREGA
PAPIRJA

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
ljubljana pp. 5-1

**BELO,
SNEŽNO
BELO**

BELI I u x BELO

AKTIVEN POČITEK V DOBRNI

Prvi vtis obiskovalca Zdravilišča Dobrna v teh dneh je izredna živahnost v hotelu Dobrna, vendar kot pravi voditeljica gostinstva MARIJA DEU, je tako vse dni. Kako tudi ne, saj Dobrna že dolga leta slovi po vsej Jugoslaviji. V svojem propagandnem sporočilu so zapisali:

»Zdravilišče Dobrna, že neštetokrat z uspehom vpisano na zdravniške napotnice pacientom, je danes z zdravilno močjo svojega vrelca že dodobra poznano doma in v svetu. Sloves so razširili pacienti sami, potem ko so jim pomagale akrototerme ter organski in anorganski peloidi. K dobremu počutju v Dobrni pa nedvomno prispevata srednjegorska gozdna klima in odlična lega, ki v vseh letnih časih nudita gostom široke možnosti za rekreacijo. O zdravilni moči vrelca Dobrna govorijo listine iz leta 1147, zdraviliška dejavnost pa obstaja že več kot 350 let.«

Marija Deu:

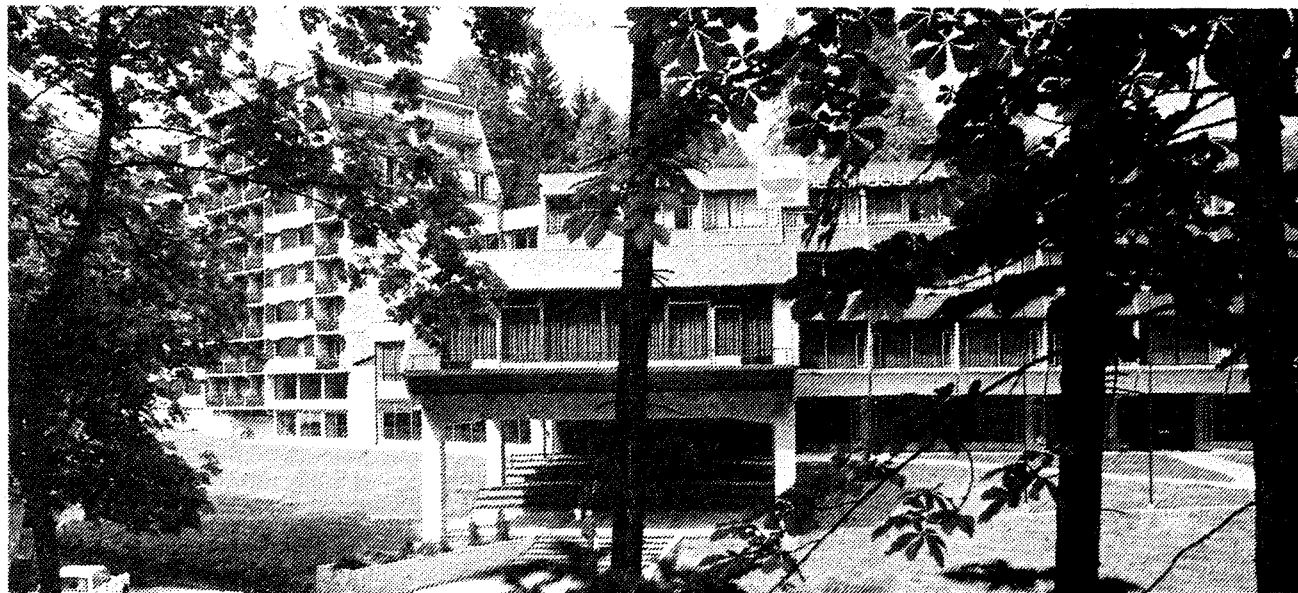
»V oktobru smo imeli kongres o uporabi naravnega faktorja, na katerem so sodelovali zdravniki iz vseh jugoslovanskih zdravilišč. Šestdeset udeležencev. Na jugoslovanskem

udeleženci. Društvo je organiziralo skupščino pri nas tudi preteklo leto, in da so letos znova prišli v Dobrno, pomeni da so bili zadovoljni. Beležimo še meddržavno (Avstrija, Italija, Jugoslavija) srečanje natu-

čarji so že bili letos pri nas in neskromno lahko trdim, da so bili zadovoljni.

Gostov je veliko, saj imamo 86-odstotno zasedene zmožljivosti. Mislim, da uresničujemo našo zamisel o aktivnem

delež borcev med gosti močno upadel, in sicer kar za 60 odstotkov, povečalo pa se je število individualnih gostov in zavarovancev. Na odlično raven smo dvignili tudi sodelovanje s sindikalnimi organizacijami, ki

kongresu športne medicine – obravnavali so poškodbe in zdravljenje športnikov in izvedli tečaj za športne zdravnike – je bilo 160 sodelujočih. Trenutno poteka pri nas sedma skupščina slovenskega farmaceutskega društva z 230

ristov. V začetku septembra smo postali podpisniki SKI POOL, tako da bosta moška A reprezentanca in ženska pri nas na pripravah in revitalizaciji. S tem bodo med drugim pridobili še boljši sloves za zdravljenje športnikov. Smu-

počitku, saj pripravimo vsak teden gostom vrsto različnih programov.

Zasedenost je kar za deset odstotkov večja kot lani, s tem da sta Hotel Dobrna in Zdraviliški dom praviloma vedno polna. Moram pa povedati, da je

pošiljajo v Dobrno na zdravljenje svoje delavce. Stalna pogodba s finsko agencijo nam je močno dvignila tudi odstotek tujskih nočitev, tako da odpade na tujce od skupnega števila gostov kar 12 odstotkov.«

Izredno prijetno okolje hotela, vzorno urejen kraj, dobre avtobusne zveze, solidna postrežba in ne nazadnje tudi zmerne cene razumljivo privlačijo goste iz vseh republik, zato je prav, da vam pri povabilu OBIŠČITE DOBRNO posredujemo še nekaj podatkov.

Zdravilišče zajema hotel Dobrna, Zdraviliški dom ter depandansi Zagreb in Beograd.

Hotel DOBRNA (B kategorija) ima devet nadstropij (tri dvigala za goste) 218 postelj (114 enoposteljnih, 46 dvoposteljnih – od tega 33 z balkonom, 12 francoskih ležišč in dodatna ležišča). V vseh sobah so kopalnice in WC (banje in tuši), telefon in radio. Gostinski prostori premorejo kar 500 sedežev. Tu so restavracija, narodna restavracija, kavarna, snack bar in klubski prostori. Hotel ima še dvorano za predavanja s 57 sedeži, štiristezno avtomatsko kegljišče in frizerski salon.

ZDRAVILIŠKI DOM razpolaga s 154 posteljami, depandansa Zagreb 80 in depandansa Beograd z 51 ležišči.

V Zdravilišču Dobrna zelo uspešno zdravijo: ginekološke, ortopedske, revmatične in nevrološke bolezni ter različna posttravmatska in psihonevrotična stanja.

Medicinsko-terapevtski

del:

- medicinski center: zdravniki specialisti – fizioterapevti, ginekologi, internisti, ortopedi
- laboratorij
- balneoterapija: kabine s termalno vodo (36,5°C), smrečne kopeli, kabine za

blatne in močvirne obloge, kabine za blatne in močvirne kopeli, kabine za podvodno masažo, galvanske kopeli, Hubbardova kad, Hauffove – izmenične kopeli, Kneippovi polivi, biserne kopeli, solne kopeli, Štanger kopeli in hidrogimnastika.

- fizioterapija: individualna insistirana in skupinska razgibavanja

- elektroterapija – modularni tokovi (jonomodulator, diadinator, sonomat z galvanomatom, galvanizacija, jontoforeza z zdravili)

- elektrostatusi
- elektrostimulacije
- fototerapija – UV, solux, IR, dina-diaterm ali toplotna masaža, kraktovalovna diatermija, UKW, mikroval, termomatik in mikroterm.

- ekstenzijska terapija
- troo-track, exomatik, Lumbex, Glison

- ergometrija-dinavit
- vaskularna terapija-vaskulator

- ročna in vibracijska masaža
- dva pokrita bazena s termalno vodo, 34°C, v hotelu Dobrna 12x18 in v Zdraviliškem domu 8x9 metrov.

- savna, trim kabinet z najmodernejšo trim napravo (12 vrst vaj), solarij, medicinsko kozmetična nega.

Zdravilišče DOBRNA vas pričakuje

CENE PAKETOV ZA SEZONO 82/83

Cene veljajo od 15. oktobra do 1. marca 1983

Cene po osebi:

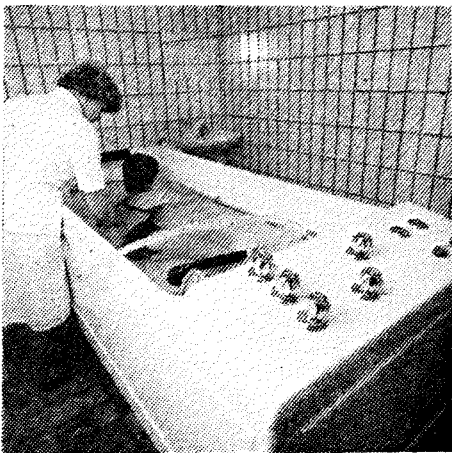
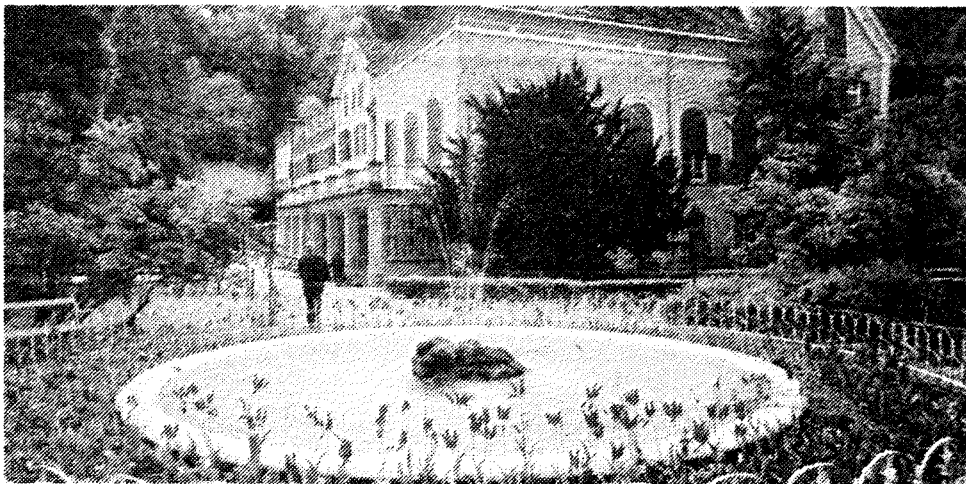
HOTEL DOBRNA – B kat.

	7 dni	10 dni	14 dni	21 dni
v dvoposteljni sobi	3.700	5.000	7.000	9.800
v enoposteljni sobi	4.100	5.650	7.450	10.600
ZDRAVILIŠKI DOM				
v dvoposteljni sobi	2.900	4.000	5.400	7.600
v enoposteljni sobi	3.300	4.500	6.000	8.500

V ceno paketov so vključeni: zdravstveni pregledi pri zdravniku specialistu, skupinske vaje v AT bazenu ali kopanje, vsakodnevni polni penzioni, turistična taksa, brezplačen vstop na kulturne in družabne prireditve, ki jih zdravilišče organizira tedensko.

Gostom nudimo za vsak teden bivanja pri nas po eno smrečno kopel.

Zdravilišče Dobrna

zdravilišče dobna
63204 dobna
tel. /063/ n.c. 778000
direktor 778012
recepција 778023

telegram: zdravilišče dobna
tekoči račun: s.d.k. celje 50700 603 30463

INVALIDI, BORCI, UPOKOJENCI

**odločite se za dopust, oddih, zdravljenje
v DOBRNI**

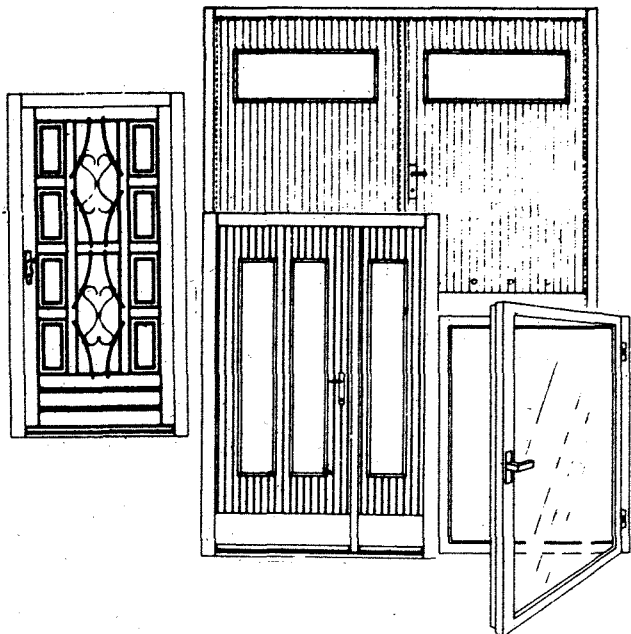
V zdravilišču Dobrna uspešno zdravimo ginekološka, ortopedska, revmatična, nevrološka obolenja, idr.

V novem hotelu visoke B kategorije je pacientom in drugim gostom na voljo: kozmetična nega, savna, solarij, veliki termalni bazen, avtomatsko kegljišče, trim kabinet in posebni prostori za seminarje in predavanja.

**LESNOINDUSTRIJSKI
KOMBINAT**

tel. (061) 751-295,

V industrijski prodajalni na Vrhniko, Kolodvorska ul.,

nudimo:

● OKNA, VRATA, PREDELNE STENE,
OBLOGE, PARKET, POHIŠTVO ZA
JEDILNICE IN DNEVNE SOBE

Prodajalna je odprta v ponedeljek, torek, četrtek od 7. do 13., v sredo, petek od 7. do 17.
in v soboto od 7. do 11. ure.

predelava lesa
ljubljana
langusova 8

IZ SVOJEGA PROIZVODNEGA PROGRAMA VAM NUDIMO:

TOZD »GALANTERIJA PODPEČ«: lesena galanterija – obešalniki, pohištveni sistem »HOPO-N« – TOZD »POHIŠTVO POLHOV GRADEC«: pohištvena oprema po naročilu – TOZD »STAVBNO MIZARSTVO« Ljubljana, Koprška c. 92 stavbno pohištvo, okna in balkonska vrata – TOZD »TESARSTVO« Ljubljana, Lžanska 18: tesarski izdelki, klasične konstrukcije, lepljeni leseni nosilci za vse razpone do 100 m – TOZD »ŽAGA« ROB NA DOLENJSKEM: žagan les listavcev in iglavcev – TOZD »ŽAGA« ŠKOFLJICA: žagan les listavcev in iglavcev – DSSS Ljubljana, Langusova 8

**LEPE TAPETE
LEPO
STANOVANJE**

vela
tapete vevče

Papirnica Vevče p. 61260 Lj.-Polje
telefon 48-141 – teleks 31-116

KUPON ŠT. 2

Če želite podrobne informacije o lepljenju in izboru tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naše prospekte.

A – navodilo za lepljenje tapet
B – vzorci iz kolekcije tapet '81/'82

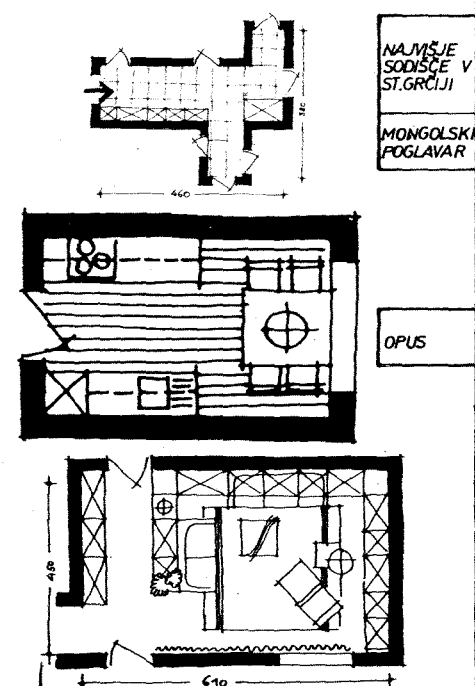
NAGRADNA KRIŽANKA

 lesnina
LJUBLJANA

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

V jesenskih dneh je križanka dobrodošla, še posebej če ni prelahka ali pretežka. Takšno smo vam pripravili s kolektivom LESNINA LJUBLJANA. Veliko sreče in znanja. Žreb bo razdelil tri knjižne nagrade iz programa založbe Borec.
Rešitve pošljite do 5. 11. 1982 na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana in v spodnji del pisma napišite LESNINA.

lesnina

NAJVIŠJE SODIŠČE V ST. GRČIJI
MONGOLSKI POGLAVAR
EDEN OD ČUTOV
OPUS
KRATICA HUM. ORGAN.
AMERIŠKI KOMIK
uniles
SLOV. TOVAR AVTOMOBIL.
FRANCOSKA TEROR. ORG.
BELGIJSKO LE TOVIŠČE
MAKEDON. KOLO
STADION V BUDIMPEŠTI
DALMATIN. M. IME
GOLO TELO
TENKA TRANINA
OGRADA ZA ŽIVALI
DRŽAVA V AFRIKI
DELAJSKI SVET
SPODNJE OKONČINE
VRSTA PTICE
EBENOVINA
KELLY
ŠTEVNIK
POŽIREK
AMERIŠKI PESNIK
KMEČKO ORODJE
SLOVENSKI POPEVKAR
OKRASNA RASTLINA
DOKTOR

LOŠČ
VEK
POSUŠENA TRAVA
NOBELIJ
IGOR PRETNAR
KRAJ V JORDANIJI
DRŽAVA V INDIJI
VRSTA JEDIL
DEL SKLADBE
VRSTA CETVERO-SKRGARJEV
MESTO V BABILONU
PROUCEVAL. AKSILOGUE
ZAR
ANTON OCVRK
RIMSKI POZDRAV
KRAJ V SLAVONIJI
REŠEVALNE SANI
DOMAČA ŽIVAL
DESKA CEZ VODO
FRANČOSKA
DARILO
ČE
ANTE KOVAČIČ
SMITH
FR. ŠVIČAR
PISATELJ
KARIČ
SLOVENSKI SKLADATELJ
KRAJ V BALMACLIJ
PRIPADNIK INDOEVROPSKE PLEMENA
CELJE
MADŽARS. PISATELJ
POGOBJE V AFRIKI
DEL ROKE
VRSTA PESMI
BRITANSKI POLITIK
GRŠKI POLOTOK
AM. TISKOV. AGENCIJA
VRSTA PAPIRJA
AMERIŠKO M. IME
uniles
ENOTA ZA OBČUTLJIV. FILMA
NEMŠKI PREDLOG

Nagradni kupon

IME _____

PRIIMEK _____

NASLOV _____

LOŠKA DOLINA

Tradicionalno
srečanje borcev
Kovinoplastike

Drugega oktobra je iz Starega trga krenil poln avtobus borcev NOV na svoje tradicionalno srečanje. Spet smo se pomešali upokojeni in aktivni člani ZZB NOV iz Loške doline, Doline Čabranke in Tuzle. V Kočevju smo si ogledali Šeskov dom ter druge zanimivosti. Pot smo nadaljevali prek Kočevskega Roga na Podstenice. Tovariš Tone Avsec je pripovedoval o prvi zaščitni liniji, skritih delavnicah, o bolnišnicah, ki jih sovražnik nikdar ni odkril.

Pot nas je vodila po partizanski magistrali. Ves čas nas je Tone seznanjal o bojih teh krajev in povezoval dogodke z dogodki v Loški dolini.

Malo daljši postanek smo imeli v Dolenjskih Toplicah. Po kosilu je spregovoril predsednik odbora aktivna Franc Poje. Poudaril je, da se moramo spomniti na naše borce, ki so krvaveli od leta 1942 dalje, darovali svoja življenja za lepšo prihodnost.

Zaradi slabega vremena smo se kar hitro odpeljali v Ljubljano in si ogledali Cankarjev dom, kar je še obogatilo naš izlet. Vsi prežeti z doživljenjem dneva smo se srečni vračali v lepo Loško dolino.

Iskrena hvala vsem, ki so nam pomagali pri izvedbi organizacije in se z nami udeležili srečanja. Vsem pa, ki smo jih vabili, pa se niso odzvali iz ne vem kakšnih razlogov pa polagam na srce, naj vendar v prihodnje vsaj dan preživijo ne z zgodovino, pač pa z živimi borci, kar predvsem velja za mlade, ki so stebri naše bodočnosti.

VILMA PROSENC

MATERIJA

Borci v Istri

Za drugi izlet v letošnjem letu so člani Združenja borcev NOV Materija izbrali Istro, ki je mnogi med njimi doslej niso podrobneje poznali. Videti pa so želeli tudi predor pod Učko, zato je bil prvi cilj na njihovi poti po našem največjem polotoku.

Izletniki so mimo rudarskih krajev Labina in Raše prispeli opoldne v Pulj, ki so si ga ogledali pod strokovnim vodstvom. Sledila je vožnja ob zahodni istrski obali. Udeleženci izleta so se zvečer razšli sicer utrujeni, a obogateni z mnogimi novimi spoznanji. To velja tudi za 85-letnega Ivana Križmna iz Rožic ter za 80-letnega Jožefa Škrjanca iz Skadanščine in Antona Gerželja iz Materije.

S. G.

ILIRSKA BISTRICA

Z mladino k
spomenikom boja

Z jesenjo je spet zaživelo organizirano izletništvo šolskih planinskih skupin v ilirskobistriškem planinskem društvu. Mladi namenajo svoje planinske poti v naravo, za njih primerne gore in vrhove, vendar vedno mimo krajev, spomenikov in drugih oboležij narodnoosvobodilnega boja. Tako je preteklo soboto kar dvesto mladih planincev iz vseh osnovnih šol ilirskobi-

Mladi planinci na Nanosu pred spomenikom Janka Premrla Vojka

striške občine kljub vetru in megli osvojilo vrh Nanosa in se ob spomeniku Janka Premrla Vojka seznanilo z likom in junaštvom tega primorskega junaka ter spoznalo delček trdega boja primorskega ljudstva za svobodo.

Mladi planinci iz osnovne šole Podgora v Kuteževem pa so te dni obiskali tudi kraj letalske nesreče Josipa Križaja, legendarnega pilota v španski državljanski vojni, partizanskemu letalstvu in v JLA, ki je pod Snežnikom pred 34. leti nesrečno izgubil življenje. Spominsko obeležje so okrasili s cvetjem in prisluhnili pripovedi borcev o tem velikem junaku.

VOJKO ČELIGOJ

RAZBOR

Skupaj ob življenjskih
jubilejih

Lep dan se nam je obetal, kot bi sončni žarki vedeli, da se pri Pečolarju zbirajo borci in aktivisti Razbora. Zbirali so se, da bi skupaj praznovali življenjske obletnice. Na fotografiji vidimo, kako so njihovi obrazi nasmejani, čeprav jim v jeseni življenja ni vse tako, kot so si želeli sami.

Ljudje Razbora so med NOB dosti pretrpeli, zato nikoli ne bodo pozabili tistega nesrečnega sestege oktobra 1944. leta, ko je na Razboru Tomšičeva brigada bila enega najtežjih bojev. Borci bodo na fotografiji prepoznali marsikoga, posebno pa Pečolarjevo mamo, ki letos praznuje 80 let svojega življenja. V tistem hudem boju je med vinske sode skrila mater partizanko z dvema otrokoma.

Razborske strmine so te ljudi pridobile zase, nekateri že imajo naslednike, drugi pa še upajo, da bodo svoje gospodarsko breme preložili na mlajši rod. Tudi tu se da lepo živeti.

Srečne pa smo se počutili, ker nas niso pozabili na občinskem odboru ZZB NOV v Slovenj Gradcu. Pozdravit sta nas prišla dva predstavnika.

ŠTEFKA MELANŠEK

Slavlenci med borci in aktivisti

VOGRSKO

Tovariško srečanje

Ob 40-letnici odhoda k partizanom so se v soboto, 9. oktobra, srečali na Vogrskem pripadniki 1. primorskega partizanskega bataljona Simona Gregorčiča iz novogoriške občine. Ob tej priložnosti so se spomnili tudi padlih tovarišev v narodnoosvobodilnem boju in položili venec na grobnico padlih borcev 9. korpusa na Trnovem.

LOJZE KRISTANČIČ MINKO

Pripadniki 1. primorskega partizanskega bataljona Simona Gregorčiča iz novogoriške občine na tovariškem srečanju.

SELO PRI ŽIROVNICI

Prisrčne vezi med
koroškimi partizani

Letošnje tradicionalno srečanje koroških partizanov je bilo v nedeljo 5. septembra na Selu pri Žirovnici. Tu se je zbralo nad 150 nekdanjih borcev in aktivistov iz Slovenije in avstrijske Koroške. Navzoče je pozdravil in jim zaželel dobro počutje Franc Dolar-Zdeno, predsednik krajevnega odbora ZB NOV Žirovnica. Osrednji govor je imel Alojz Zupančič-Zmago, predsednik področnega odbora koroških partizanov za Gorenjsko, ki je med drugim opisal razmere na Koroškem med vojno in danes. Navzoče so med drugimi pozdravili tudi Franc Brelih, predsednik skupščine občine Jesenice, Drago Uranič, predsednik osrednjega odbora koroških partizanov Slovenije, in Janez Wute-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov v Avstriji. Slednjemu je v imenu prireditelja izročil kip martinarja-železarja Stane Zorman, predsednik Občinskega odbora koroških partizanov pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice.

V kulturnem programu je pod vodstvom Marjana Jemca zapel več partizanskih in koroških narodnih pesmi oktet DPD Svoboda Žirovnica-Breznica, za dobro razpoloženje pa so zaigrali in zapeli člani ansambla Društva upokojencev Javornik-Koroška Bela. S prireditelja so odboru ZZB NOV Slovenije poslali protestno pismo proti agresiji Izraela v Libanonu. Udeleženci so se nato s Sela odpeljali do spominskega obeležja pri Smokuškem mostu, od tu pa so šli peš do Titove vasi v Završnici. Tu je leta 1944-1945 preživel I. bataljon Kokrškega odreda.

BRANKO BLENKUŠ

SLOVENJ GRADEC

Kako so mladi
organizirani

Osnovna organizacija ZSMS »Karla Rotovnika-Gojka« je na svoji konferenci v začetku leta sprejela zahteven program. Ker je obveščanje eno pomembnejših vprašanj pri delovanju mladinske organizacije, so se odločili, da imenujejo ulične odbore in poverjenike, ki bodo v najkrajšem času opravili svojo nalogo. Mladi na Legnu so zadalžitve sprejeli z vso odgovornostjo in so svojo vlogo dobro opravili že pri minulih volitvah in referendumu za uvedbo samoprispevka v občini Slovenj Gradec. Dokazali so, kako želijo biti prisotni v krajevni skupnosti in sodelovati pri informiranju krajanov. Na Legnu so si uredili tudi oglasno desko in ugotavljajo, da bodo v kratkem morali namestiti še več takšnih oglasnih panojev.

Temeljito so izdelali sistem obveščanja, žal pa vabila pri mnogih mladincih naletijo na gluha ušesa. Mnogi mladi se ne vključujejo v delo mladinske organizacije. Od 337 mladih, kolikor jih živi na Legnu, je aktivnih samo 30. Trudijo se, da bi jih vključili čim več. Posamezni mladinci imajo svoje zadolžitve. Morali pa bodo v delo s skupno akcijo pritegniti čim več mladih. Mladi niso zainteresirani za delo ZSMS, ker so premalo seznanjeni s programom osnovne organizacije, premalo poznajo samoupravni delegatski sistem v krajevni skupnosti in se ne zavedajo pomembnih nalog, ki jih morajo mladi izvrševati na vseh področjih družbenopolitičnega življenja. Mladinska organizacija si bo prizadevala, da bodo mlade vključili v najrazličnejše dejavnosti, saj je dela za vse dovolj.

ADOLF ANKON

LJUBLJANA

Prijeten večer
v novembru

Na zadnjem sestanku ljubljanske sekcije BBO 7. oktobra smo pregledali dosedanje delo in aktivnosti sekcije, posebno pri označevanju pomnikov in prispevkov za zgodovino briškobeneškega odreda. Tekla pa je tudi beseda o izletu v Benečijo.

Več bo o vsem tem govor na zboru ljubljanske sekcije BBO v četrtek, 4. novembra 1982. Spomnili se bomo tudi naših sorcev jubilaritov. Za popestritev večera bo poskrbel tovariš Danilo, ki bo iz naše polpretekle dobe predvajal nekaj filmov o aktivnostih ljubljanske sekcije. Zanimivo bo!

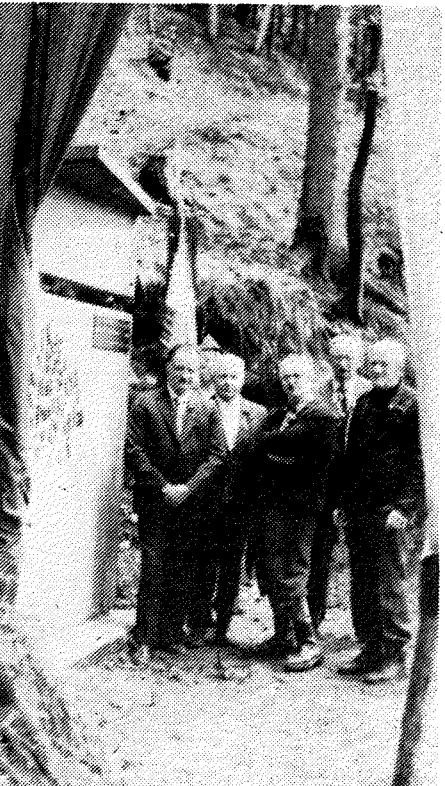
JANEZ DEISINGER

VODRIŽ PRI PODGORJU

Pomnik partizanski
tehnik

V nedeljo, 10. oktobra, so odkrili pomnik v spomin na partizansko tehniko Kajuh, ki je delovala v letih 1944-1945. V slavnostnem delu so sodelovali lovski pevski zbor, mladina in pionirji iz Podgorja. Slavnosti so se udeležili preživeli borci, ki so delali v tehniki ter občani občine Slovenj Gradec. Predsednik krajevnega skupnosti je predal pomnik v varstvo lovski družini Podgorje.

STANKO HOVNİK

Preživeli člani partizanske tehnike Kajuh

S TV 15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM

Praznične počitnice v Opatiji

4 in pol dni

Odhod 26.11. 1982 ob 15. uri

Prihod 30. 11. 1982 zvečer

CENA: 2.800 din

Tokrat nekoliko drugače. Nudimo vam, da se skupaj podamo v vedno zeleno Opatijo za skoraj pet dni – male počitnice. Ne bomo se samo sprehajali in uživali čisti zrak ob morju, marveč smo za vas pripravili vsak dan izlet, na katerem boste zopet videli nekaj novega. Resnično pa se boste lahko odpočili v udobnem hotelu v središču Opatije, koder so odprte kavarnice, gostilne, rekreacijski prostori, pokriti bazeni. Relacija izletov, kamor se bomo namenili v teh dneh, naj bo zaenkrat še skrivnost. Ne bo vam žal, če se boste odločili, da se s prijatelji srečate v Opatiji in skupaj preživite praznike.

Odhod iz Ljubljane s Trga osvoboditve 26. 11. 82 (petek) ob 15. uri. Vrnitev v Ljubljano 30.11. 82 zvečer.

Cena izleta je 2.800 din. V ceno so vključeni: štirje polni penzion, avtobusni prevoz, izleti, ogledi, vstopnina za ogled, cestnina, vodstvo in organizacija izleta. (minimalno število oseb je 40)

Želimo vam prijetno bivanje v Opatiji!

Prijave sprejemamo v turistični poslovalnici **SLAVNIK v Ljubljani, Tavčarjeva 8 a**, ali v poslovalnici v **Kopru**. Lahko se prijavite tudi po pošti na naslov: **SLAVNIK, poslovalnica Ljubljana, Tavčarjeva 8a 61000 LJUBLJANA**.

Vse informacije dobite po telefonu: 061 321-552, 321-351, 321-556

PRIJAVNICA: PRAZNIČNE POČITNICE V OPATIJI

Priimek in ime

Stalno bivališče

Prijavljam št. oseb

Karlo Kolman

Karlo Kolman se je rodil leta 1913 v Kostanjevici na Krasu. Kot zavednega narodnjaka ga je italijanska policija stalno preganjala. Bil je aretiran in zaprt v Trstu. Po izpustitvi iz zapora je pred kapitulacijo Italije odšel s prvo skupino iz Kostanjevice v partizane. Bil je bореc 1. kraške čete in težko ranjen v boju. Pokopali smo ga na pokopališču v Kostanjevici.

Lojzka Ahačič

Na tržškem pokopališču smo se junija poslovili od Lojzke Ahačič, rojene leta 1915 v Trzinu. V NOG se je vključila skupaj z možem že 1942. leta. Po odhodu moža v partizane je skrbela za zbiranje in pošiljanje potrebnega materiala za krojaško delavnico, v kateri je delal tudi njen mož. Kljub dvema se poslovlila od Jožeta Vogrinca. Rodil se je pred 55 leti v Beli krajini. Bil je partizanski kurir v Belokranjskem odredu. Po osvoboditvi je poprijel za delo pri obnovi naše domovine in prejel številna odlikovanja.

Jože Valjavec

Po dolgotrajni in hudi bolezni je umrl Jože Valjavec, ki se je rodil pred 67 leti v Trzinu. Že pred drugo svetovno vojno je našel stik s simpatizerji KPJ in se je udeleževal njihovih sestankov. Po vdoru okupatorja se je že v letu 1941 vključil v NOG. Pomagal je pri zbiranju raznega materiala, municije, denarja ter vse to pošiljal partizanom. Februarja 1944 se je pridružil Koroškemu odredu. Bil je kurir kurirske postaje T-1 in G-34. Svoboda je dočkal kot kurir rejele postaje 31. divizije 9. korpusa. Po vojni se je takoj vključil v obnovo domovine. Za svoje delo med NOB je prejel več odlikovanj. Od njega smo se poslovili sredi julija na tržškem pokopališču.

Jože Vogrinc

Na ljubljanskih Zalah smo se poslovili od Jožeta Vogrinca. Rodil se je pred 55 leti v Beli krajini. Bil je partizanski kurir v Belokranjskem odredu. Po osvoboditvi je poprijel za delo pri obnovi naše domovine in prejel številna odlikovanja.

Milan Žvokelj

Rodil se je 3. marca 1931 na Slapu v delavsko - kmečki družini, v kateri je vel napredni slovenski duh. Že v začetku 1942. leta so se v njihovi hiši zbirali aktivisti in simpatizerji OF. Italijanske oblasti so preganjale domače, zato je istega leta brat Jože pobegnil iz italijanske vojske in odšel k partizanom. Bratu Jožetu, ki je 1944. leta padel nekje pri Trstu, so sledile še tri sestre. V začetku 1943. leta so italijanski okupatorji izselili njegovo družino. Po osvoboditvi je bila njegova domačija med prvimi, ki se je lotila obnove. Ivan je bil kot mladinec vedno pripravljen sodelovati v vseh akcijah. Zaradi napredne in pravilne usmerjenosti je bil sprejet v KPJ.

Vika Bežan

Od Vike Bežan smo se poslovili januarja na pokopališču v Šentjanžu pri Dravogradu. Rodila se je leta 1924. Z NOV je začela sodelovati leta 1943, aktivno pa je stopila leta 1944 v Koroški odred, v katerem je bila borka in bolničarka do osvoboditve.

Marija Bandelj

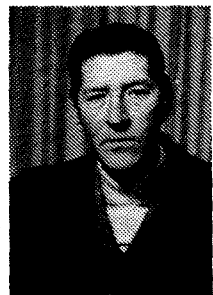
Julija smo se na tržškem pokopališču poslovili od Marije Bandelj, stare 70 let. Rojena na Primorskem se je vključila v narodnoosvobodilno gibanje že v začetku maja 1942. leta kot aktivistka in kurirka. Januarja 1943 so jo fašisti aretirali in odpeljali v zapore, najprej v Gorico, nato pa v Udine in Tolmezzo. Po vrnitvi iz zaporov 1944 leta, se je ponovno vključila v NOG in zopet vzdrževala kurirske zveze. Mučenja v italijanskih zaporih so pustila posledice, dolgotrajna bolezen ji je počasi izpodkopavala zdravje.

Zora Žorž

Njena življenjska pot je bila polna odrekovanja in skrbi za druge. Rojena leta 1903 v Nabrežini je že kot osemletni otrok izgubila mater. Otroška leta je zato preživljala pri stricah in tetah v Zabljah. Tu se je spoznala z Janezom Žoržem in se leta 1924 z njim poročila. Zaradi odkritega odpora proti italijanskim oblastem so večkrat zaprli

moža. Ko so se v naših krajih začele oblikovati prve skupine simpatizerjev OF, je bila njena hiša med prvimi, ki je temu gibanju nudila vso podporo in zatočišče. Od začetka leta 1942 so bila vrata vedno odprta borcev in aktivistom. Kljub boleznim, ki ji ni prizanašala, je vojno viхро prenašala trdna in odločna. Nema lokrat se je izpostavljala hudim nevarnostim pred pobešnim okupatorjem, da je pravočasno spravila na varno borce, ki so se prišli okrepčat v njihovo hišo, kjer so hčerke vzdrževale javko s kurirji od vsega začetka. Zaradi njenega odprtega srca in prave materinske ljubezni so jo borci upravičeno klicali »naša partizanska mama«.

Ivan Ferjančič-Maks

Novembra smo se na slapenskem pokopališču poslovili od Ivana Ferjančiča-Maksa, rojenega leta 1922. Med vojno je bil v posebnem bataljonu v Italiji. Takoj po kapitulaciji Italije se je priključil skupini Primorcev, ki je iskala zvezo za vrnitev domov. V začetku 1944. leta so v bližini Palerma dobili stik z repatricijsko bazo v Bariju. Vključil se je v prekomorsko brigado, prišel do Visa in naprej do Ljubljane. Po vojni je delal kot krojač. Vseposvoda je bil poznan kot dober tovariš, ki je vedno rad pomagal.

PRAVNI SVETOVALEC

D. K. V. Ste lastnik trisobnega stanovanja, ki ga nujno rabite za svojo poročeno hčerko. Kakšno stanovanje morate ponuditi v zameno vdovi, ki zaseda to stanovanje ter ga skoraj v celoti oddaja podnajemnikom?

Odgovor: Po veljavnem zakonu o stanovanjskih razmerjih ima lastnik stanovanja pravico, da se veseli, oziroma da vseli v stanovanje svojega polnoletnega otroka ali starše, če ponudi imetniku stanovanjske pravice v zameno drugo primerno stanovanje, to je stanovanje, ki ne pomeni glede na vse okoliščine za uporabnike stanovanja bistvenega poslabšanja. V primeru pa, da imetnik stanovanjske pravice oddaja del stanovanja podstanovalec ali ga oddaja za opravljanje poslovne dejavnosti, zadostuje, da mu lastnik ponudi v zameno nadomestno stanovanje, ki po velikosti in opremljenosti ustreza sorazmernemu delu stanovanja, ki ga imetnik dejansko uporablja.

T. V. O. Ali se bo res vojaškim invalidom, katerih delovna invalidnost je posledica bolezni ali poškodbe izven dela, po novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja odmerila invalidska pokojnina v višini 85% pokojninske osnove, ne glede na to, kolikšno pokojninsko dobo imajo?

Odgovor: Novi zakon o temeljnih pravicah pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se bo uporabljal od 1. 1. 1983 dalje, zagotavlja v 103. čl. res zavarovancem, vojaškim invalidom od I. do VI. skupine ter drugim invalidom, ki so izenačeni z mirnodobnimi vojaškimi invalidi I. do VI. skupine, ki pridobijo pravico do invalidske pokojnine, odmero te pokojnine v višini 85% pokojninske osnove, in sicer ob pogoju, če so od 15. 5. 1945 do dneva, ko so pridobili pravico do invalidske pokojnine, najmanj 20 let (zavarovanci) oziroma 17 let in 6 mesecev (zavarovanke) opravljali delo, ki se računa v zavarovalno dobo.

T.R.S. Ker ste bili nazadnje zaposleni in zavarovani v SR Srbiji, vam je pokojnino priznala in odmerila srbska skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Za vas bi bilo ugodnejše, če bi vam pokojnino priznala po predpisih, veljavnih v SR Sloveniji. Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS. Ali je res mogoče po novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja uveljavljati pravico do pokojnine pri skupnosti, v kateri je bil zavarovaneec pretežno zavarovan?

Odgovor: Tudi po novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se bo začel uporabljati s 1. januarjem 1983, se pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja uveljavljajo v skupnosti, v kateri je bil zavarovaneec nazadnje zavarovan. Vendar pa lahko zavarovaneec na svojo zahtevo uveljavi pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja v skupnosti, v kateri je dopolnil pretežni del zavarovalne dobe. V navedenem zakonu je tudi določeno, da lahko uživalci pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki so te pravice uveljavili po predpisih, veljavnih do 1. januarja 1983, te pravice uveljavijo pri skupnosti, v kateri so dopolnili pretežni del zavarovanja - če vložijo zahtevo najpozneje do 31. decembra 1983.

S.G.V. Vaš pokojni mož je bil kmet-borec NOV. Ali ste upravičeni do starostne pokojnine in varstvenega dodatka po njem, čeprav niste borka NOV?

Odgovor: Zakonec kmeta-borca NOV (pred 9. 9. oziroma 13. 10. 1943) ima po njegovi smrti pravico do starostne pokojnine po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov, tudi če sam ni bil borec NOV, ko dopolni 60 let starosti. Pravico do varstvenega dodatka pa ima, če je socialno ogrožen.

A.Z.P. Ali in kateri upokojeanci so upravičeni do invalidnine za telesno okvaro, ki so jo utrpeli po uveljavitvi pravice do pokojnine?

Odgovor: Tudi upokojeanci, in sicer uživalci starostne in invalidske pokojnine so zavarovani za telesno okvaro kot posledico bolezni ali poškodbe izven dela, ki so jo imeli v času, ko uživajo starostno oziroma invalidsko pokojnino. Če torej dobijo upoštevno telesno okvaro po uveljavitvi pravice do pokojnine, so upravičeni do invalidnine.

Vabila

V soboto, 23. oktobra 1982, bo ob 10. uri pri spomeniku padlim borcev na Golčaju spominska slovesnost. Navzoče bo pozdravil predsednik krajevne organizacije ZB NOV Franc Pestotnik. O boju na Golčaju pa bo spregovorila predsednica krajevne konference ZSMS Irena Judež. V kulturnem programu bodo sodelovali učenci podružnične osnovne šole Blagovica in komorni zbor SKD osnovne šole Radomljske čete iz Presej.

Prosimo, da se ob 41-letnici tragičnega dogodka udeležite proslave in tako počastite spomin na padle borce Radomljske čete na Golčaju.

KO ZB NOV Blagovica
skupščina KS in DPO

★

Vse borce enot XVIII. divizije VII. korpusa NOVJ (VIII. SNOB Frana Levstika, IX. SNOB - Kočevska X. SNOUB - Ljubljanske, jurišnega in inženirskega bataljona, prištabskih enot in štaba divizije) vabimo na tradicionalno srečanje, ki bo v soboto dne 6. novembra 1982 ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani. Posebnih vabil ne bomo pošiljali!

Odbor skupnosti borcev
XVIII. divizije NOVJ.

★

Skupščina občine Grosuplje in odbor Skupnosti borcev Zapadno-dolenjskega odreda vabita v petek, dne 29. oktobra 1982, vse borke in borce Zapadno-dolenjskega odreda na slavnosti ob podelitvi domicilne listine.

Program:
- ob 9.30 uri zbor borcev Zapadno-dolenjskega odreda v Grosupljem, ob Taborski cesti pred spomenikom Dolfeta Jakhla;
- ob 9.45 uri odhod zbranih borcev Zapadno-dolenjskega odreda v dobropoljsko dolino
- ob 10. uri v Zdenski vasi srečanje borcev s šolsko mladino in ogled okoliških krajev
- ob 11.30 uri srečanje z delavci v Predstrugah, kjer bo krajša slavnost
- ob 13.30 uri odhod v Grosuplje na srečanje ob občinskem prazniku občine Grosuplje.

Skupščina občine Grosuplje
Odbor skupnosti borcev ZDO

Zveza združenj borce NOV občine Hrastnik v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami Hrastnika organizira ob dnevu mrtvih žalno slovesnost v petek, 29. oktobra 1982, ob 16. uri pred osrednjim spomenikom v Hrastniku. V petek, 29. oktobra, ob 15. uri pa bo žalna slovesnost pred spomenikom v Dolu pri Hrastniku.

Vabimo vse svoje člane, delovne ljudi in občane Hrastnika in Dola, da s svojo navzočnostjo počastijo spomin na žrtve za svobodo.

Predsedstvo ZZZB NOV
Hrastnik

★

Borci minerskega voda Grintovec 1. in 2. minerske čete Gorenjskega odreda pridite v soboto, 23. oktobra 1982, ob 9. uri na prvo povojno srečanje v gostišče na Čepulah.

Odcep za cesto proti Čepulam je v Stražišču (Pševo, Jošt, Javornik). S seboj prinesite fotografije skupin borcev in druge predmete ter spomine na uspešne akcije minercev Gorenjskega odreda.

Jože Rebolj-Planinc
Milan Medvešek-Drago
Ivan Saksida-Peter

★

V počastitev 39-letnice ustanovitve 1. in 2. prekomorske brigade NOVJ bo v soboto, 23. oktobra 1982, ob 11. uri (Ulica 2. prekomorske brigade št. 33 - pri trafopostaji) v Kopru odkrite spominskega obeležja Drugi prekomorski brigadi NOVJ.

Govorila bosta dr. France Hočvar, predvojni revolucionar, prvoborec in nekdanji prvi komandant partizanskega tabora Gravina in Stojan Mušič, predsednik združenja borcev NOV krajevne skupnosti Koper-Breg. V izvedbi kulturnega programa bodo sodelovali Moški pevski zbor Ciril Kosmač iz Semelede, mladinski KUD osnovne šole Dušana Bordona in člani osnovne organizacije ZSMS iz Semelede.

V primeru slabega vremena bo proslava v osnovni šoli Dušana Bordona.

Po zborovanju bo na ogled razstava Prva in druga prekomorska brigada NOV Jugoslavije, ki bo postavljena v prostorih osnovne šole Dušana Bordona, Rozmanova 21-a v Semelede.

Kosilo in začetek tovariškega srečanja nekdanjih borcev 1. in 2. prekomorske brigade in prekomorcev - borcev NOVJ iz obalnega območja bo v Počitniškem domu upokojeencev Slovenije v Izoli

(Tomažičeva ulica) z začetkom ob 14. uri. V izvedbi kulturnega programa bodo sodelovali Moški pevski zbor Ciril Kosmač iz Semelede, harmonikarja Oskar Kjuder in Zoro Svagelj, recitatorja Stane Raztresen, Ernest Zega in še nekateri člani vojne kulturniške skupine brigade.

Prevoz iz Kopra bo opravil z avtobusi, ki vozijo na relaciji Koper-Piran.

Vsak udeleženec tovariškega srečanja (tudi člani njegove družine) si bodo lahko nabavili kupon za kosilo po znižani ceni 200 dinarjev v informativni pisarni (v recepciji Počitniškega doma upokojeencev Slovenije, Izola).

Organizatorji proslave (odbor skupnosti borcev 2. prekomorske brigade in Združenje borcev NOV krajevne skupnosti Koper-Breg) pričakujejo, da se bo odkritja spominskega obeležja in tovariškega srečanja udeležilo čimvečje število nekdanjih borcev 1. in 2. prekomorske brigade, prekomorcev - borcev NOVJ iz obalnega območja, bližnjega zamejstva in drugih borcev in aktivistov NOB.

Pripravljalni odbor

Obvestilo

Taborišni odbor koncentracijskega taborišča Rab pri komisiji za bivše politične zapornike, internirance in izgnance predsedstva RO ZZZB NOV Slovenije obvešča nekdanje internirance in njihove sorce, da se po možnosti udeležijo komemorativne svečanosti, ki bo v soboto dne 6. novembra 1982 ob 7.30 na spominskem grobišču v Kamporju na Rabu.

Na komemorativni slovesnosti bo sodeloval Partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič« iz Trsta, ki se vrača s turneje po Italiji in Jugoslaviji, recitatorji in govorniki; delegacija RO ZZZB NOV Slovenije pa bo položila venec.

Popravek

V članku Obletnica osvoboditve Beograda, objavljenem v TV 15, št. 41, z dne 14. oktobra se je vrnila napaka. V tretjem odstavku je pravilno tako: Javilo se je okrog 2000 (dva tisoč) rodoljubov.

PARTIZANSKO GOSPODARSTVO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA 12

Karel Kumše-Tomaž

Ob sovražnih ofenzivah so se največkrat premikale v varstvo bojnih enot. Na prostoru kjer so delovale komanda področja, komanda mesta Gorica, KM Sežana, KM Postojna, KM Senožeče in KM Ajdovščina, pa je bilo 76 postojank. Ta predel je bil gosto naseljen. V njegovi sosesčini so bila velika mesta in prometne komunikacije – ceste in železnice, po katerih je potekal živahen promet sovražnikovega bojnega stroja. S pravilnim političnim delovanjem, predvsem pa z zakonitimi postopki, si je komanda goriškega vojnega področja pridobila in uživala med prebivalstvom in borci splošen ugled. Pri tem delu so nam veliko pomagale politične organizacije na terenu. Še posebno je bilo pomembno delo odsekov

Ožja komanda goriškega vojnega področja: v sredini stoji politkomisar Franc Hvalič-Bolte, španski borec, predvojni komunist in revolucionar, v letih 1944–1945 politkomisar področja; padel 21. marca 1945 pri Kobjeglavi na Krasu. Levo komandant Karel Kumše-Tomaž, desno Davorin Kren, namestnik komandanta

področja in komand mest pri razvoju partizanskega gospodarstva: preskrbe, prometa, zvez, javnih del, zdravstva, veterinarske službe, zlasti pa še organizacija raznih delavnic, skladišč in drugo. Pri tem so pomagali tudi strokovnjaki iz odsekov vojne oblasti 9. korpusa. To je bil uspešen poizkus izkoristiti vse ekonomske, tehnološke, tehnične, organizacijske in kadrovske potencialne v takratnem skrajno težavnem položaju. Razvilo se je partizansko gospodarstvo na nerazvitem območju Primorske. Težavne razmere so zahtevale tako od vsakega posameznika partizana, kot tudi od raznovrstnih strokovnjakov visoko politično in delovno zavest, velike napore in obilno mero iznajdljivosti pri organiziranju gospodarske dejavnosti – preskrbe vsega, kar je bilo neobhodno potrebno za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja.

Poleg velikega števila skladišč smo organizirali na ozemlju goriškega vojnega področja, kolikor je doslej ugotovljeno, preko 100 delavnic 23 različnih panog. Razvijala sta se mala industrija in obrt različnih strokov. Še posebej velja omeniti delovanje tehničnega odseka in dejavnost treh bataljonov NOVGRAD. Visoko kvalificirani strokovnjaki-partizani različnih strokov so izdelovali v mehaničnih, kovaških, mazarskih in drugih delavnicah razno orodje za gradbeno dejavnost in popravila. Graditi in popravljati je bilo treba ceste, mostove, bolnišnične objekte, razne barake, električne centrale, hiše in drugo. Ti bataljoni oziroma njihove ekipe so pod strokovnim vodstvom inženirjev, tehnikov in obratovodij raznih strokov uspešno opravljali zahtevana dela in ustvarjali že takrat višjo obliko organizacije na področju izvajanja javnih del. Tako so bili že takrat ustvarjeni pogoji oziroma osnove za razvoj gradbeništva in nekaterih panog industrije, ki so se uspešno uveljavljale in so dandanes na vidnem mestu slovenskega gospodarstva. Vse te naloge pri razvijanju partizanskega gospodarstva, pa ne bi bile uspešno izvedljive, če ne bi pri tem sodelovalo primorsko ljudstvo, ki se je nesebično vključilo v skupna prizadevanja in tako dalo velik prispevek k naporom za osvoboditev, obnovo in razvoj socialistične družbe.

Ohranitev in podružbljanja tradicij Komande goriškega vojnega področja je nedvomno zelo pomembno tudi z vidika ljudske obrambe in družbene samozasčite, zlasti za mlado generacijo. Te tradicije pa niso še dovolj dognane, zato bi bilo treba zbrati še veliko gradiva med še živimi borci in aktivisti NOV.

Konec

ALBERT
KLUN

BOJI ZA OSVOBODITEV PELJEŠČA 1

V počastitev 39. obletnice osvoboditve polotoka Pelješca so v nedeljo, 17. oktobra 1982, ob 10. uri slovesno odprli Spominski park padlih borcev NOVJ v Stonu.

V skupnem grobu je pokopanih tudi 24 borcev in bork 3. prekomorske udarne brigade, ki so padli v bojih za osvoboditev polotoka Pelješca septembra 1944. V istem grobu so pokopani tudi številni padli borci 5. bataljona 11. dalmatinske udarne brigade, ki so padli v bojih na Pelješcu oktobra istega leta (ta bataljon je prišel v sestavo omenjene brigade in odredov NOVJ in je bil odlikovan v taboru Ginelfa v Afriki).

V začetku septembra 1944 so na domačem bojišču in na tujih potekali pomembni dogodki. Po zamisli maršala Tita, ki je bil v tem času na Visu, bi bilo treba z osvoboditvijo srednjedalmatinskih otokov, kar je bilo naloženo 26. diviziji, presekati sovražnikovo pomorsko zvezo med severnim in južnim Jadranom, hkrati pa ustvariti pogoje za desant na kopno in za sodelovanje z glavnimi silami 8. korpusa. Te naj bi namreč prav tako prešle v ofenzivo proti sovražnikovim postojankam ob obali in na prometnih poteh, ki vodijo v notranjost.

Srednje dalmatinske otoke in polotok Pelješac je zasedla nemška 118. divizija, ki je imela okrog 5000 vojakov.¹

Obramba je bila urejena po skupinskem sistemu, izbrani rajoni pa so bili obilno posejani z ovirami in utrdbami. Največjo pozornost so Nemci posvetili obrambi rajonov, ki so zagotavljali pomorski promet na črti Ploče (zdaj Kardeljevo)-Split.

Se nadaljuje

¹ Trgo Fajna, Osvobodjenje Dalmacije, str. 48

Tretja republiška problemska konferenca: Kako pionir varčuje in prispeva k stabilizaciji gospodarstva

Pionirji veselo na delo!

V uvodnih besedah, s katerimi je vsebinsko usmeril delo konference, je predsednik Sveta zveze pionirjev Slovenije Franci Kržan med drugim dejal: »Pionirji, pionirke, mentorji, spoštovani gostje; konferenca pionirjev v Kamniku poteka v obdobju, ko vsi delovni ljudje in občani širom po naši domovini vlagajo izjemne napore za uresničitev politike ekonomske stabilizacije. Uresničitev nalog na področju gospodarske stabilizacije pa terja najprej, da se v njihovo izvajanje vključimo prav vsi, v vseh okoljih, z jasno določenimi nalogami, brez ovinkarjenj in iskanja lastnih egoističnih koristi. Zato je potrebno predvsem spoštovati že sprejete samoupravne sporazume in družbene dogovore. Sam sem bil navzoč na nekaterih pionirskih konferencah, ki so bile sklicane v pripravah na to republiško srečanje delegatov pionirjev. Ugotovitve so lahko združene v enotne misli in pripravljenost pionirjev, da dejansko prispevajo vsak po svojih močeh h gospodarski stabilizaciji. V okviru odredov so bili sprejeti posebni programi dela v razredih, šolah, pa tudi zunaj šolskih prostorov.

Opraviti moramo z dosežanjo miselnostjo in odnosom do družbene lastnine, do dela na vseh področjih, do gospodarjenja z družbeni

prave o vsakem problemu posebej.

Na prvo mesto so postavili učenje in prizadevanje za čim boljši učni uspeh. Z znanjem, ki si ga bodo pridobili, bodo nekoč lahko koristili skupnosti. Pri tem so obljubili, da bodo pomagali slabšim učencem. Znanje pa si želijo nabirati tudi pri krožkih. Želijo si primerne mentorje-strokovnjake, ki jih sedaj dostikrat primanjkuje. Omenili so tudi celo vrsto akcij, ki jih že sedaj izvajajo in katerih rezultati so že pokazali določene uspehe. Takšno je na primer zbiranje odpadnih surovin, bodisi papirja, steklenic ali plastike, pa akcije zelene straže, ki skrbijo za lepo in zdravo okolje, drugod so spet žive pionirske akcije pobiranja poljščin itd. Med pionirji je zelo veliko zanimanje za prostovoljno delo. Imajo tudi svoje pionirske delovne brigade. Ker pa je premalo republiških in zveznih MDA, na katerih bi lahko sodelovali, so sklenili, da se bodo bolj usmerili na lokalne delovne akcije in z njimi prispevali k napredku kraja oziroma bližnje okolice, v kateri živijo. »Vsak pionirski odred naj vsak mesec organizira eno akcijo,« so zapisali v sklepih. Beseda je dalje nanesele tudi na pionirske hranilnice, ki postajajo vse bolj domače v pionirskih odredih. Kjer se niso, pa naj bi postale. In te

nirjev v stabilizacijska prizadevanja in številna so ostala samo načeta. Mnenja so se strnila v tem, da si ni mogoče privoščiti le kampanjskega dela s pionirji in da se je treba povezati z vsemi dejavniki v občini, predvsem z mladino, če si hočemo zagotoviti uspeh. V šolah naj bi bilo več delovne vzgoje. Izobražujmo in vzgajajmo z zgledom! Včasih je družina skrbela za to, da se je že otrok vsak dan čutil proizvajalca. Danes družina te funkcije ne opravlja več, šola pa je ni prevzela. Veliko vlogo pri tem lahko opravi šolska zadruga, v povezavi z združenim delom.

Ko smo Zlatko Medved, mentorico z osnovne šole v Vuzenici, vprašali, kaj ji takšenle posvet pomeni, je dejala: »Otroci dobijo samozaupanje in obenem jih obvezujemo za nove naloge. Nam mentorjem pa pomeni pridobivanje novih izhodišč za še bolj poglobljeno delo s pionirji. Vsekakor pa je treba z njimi živeti. Brez ljubezni do otrok ne dosežemo uspeha. Otroci naj občutijo, da je to življenje, za katerega jih učimo in ne neka obveza.«

Romana Ivačić z občinskega sveta Zveze pionirjev Sevnica pa pravi: »Preveč hočemo naenkrat. Mislim, da ne smemo biti polovičarski. Končen rezultat je zmeden pionir in ne nazadnje tudi mentor. Če pa bi se vsi v šoli in zunaj nje potrudili,

»Posvet je za nas šola, izmenjava izkušenj, pridobivanje novih izhodišč za delo s pionirji in utrjevanje pionirske organizacije,« so dejali mentorji.

mi sredstvi. Začeti pa moramo že pri najmlajših, pri pionirjih, ki se ob otroški razigranosti, igrivi prešernosti in kot ste že sami dejali na problemskih srečanjih v odredih in v občinah že zavedate vaših nalog.«

Vredno je vzeti svinčnik v roke, ko govorijo pionirji

Več kot sto pionirjev-delegatov je prišlo iz vseh slovenskih regij. V svojih priporočilih, razpravah in sklepih, tako po skupinah, v katerih so bili razporejeni, kakor tudi na skupnem plenarnem zasedanju, so bili zelo konkretni. Nabralo se je veliko vsega, da je kar zmanjkalo časa za poglobljene raz-

naj se čim tesneje povežejo z banko.

Se veliko stvari so našteali pionirji, ki so morda na videz drobne, skupaj pa predstavljajo kar dober zalogaj: od ugašanja luči, ki po nepotrebnem gorijo, peš hoje, zbiranja šolskih učbenikov do pravilnega odnosa do kruha, do hrane in do družbene lastnine. »Čprav se nismo odrasli,« so dejali pionirji, »je naš delež v prispevku k stabilizaciji lahko velik. Računajte na nas!« Naloga mentorjev pa je, da skupaj s pionirji rešujejo težave, da jih skupaj premagujejo in tako kot en moč preokračajo vse, kar se je neprijetnega in zaskrbljujočega nakopičilo v zadnjem času.

Na sobotnem posvetu mentorjev je bilo načetih več vprašanj o vključevanju pio-

kolikor se da, bi tudi vse lahko izpeljali. Posvet mentorjev je nujen. Tu pride do izmenjave izkušenj, do pomenjenja v slovenskem prostoru in krepitevi pionirske organizacije, pa tudi potožimo se lahko.«

Trinajste Jugoslovanske pionirske igre z geslom »Pionirji, veselo na delo!« želijo vrniti vrednost delu. Niso edine, ampak le sestavni del programa vsakega pionirskega odreda. V njihovem okviru bo konec meseca v Mariboru znena pionirska konferenca o prizadevanju pionirjev za stabilizacijo. Slovenske pionirje bodo zastopali delegati iz vseh slovenskih regij, ki so jih izvolili na republiški konferenci v Kamniku.

Živa Drole

Dolenjska metropola živi s kongresom

(Pogovor s predsednikom OK ZSMS Novo mesto Antonom Anderličem)

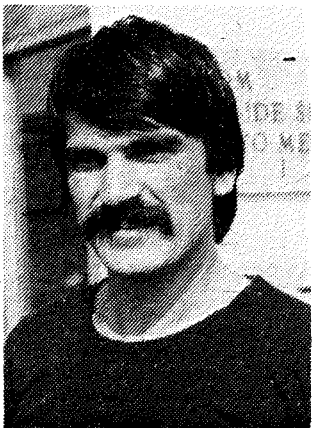
Dolenjska metropola že več mesecev živi v znamenju kongresnih aktivnosti. Prav vsi, še zlasti pa tisti, ki so tako ali drugače vpeti v »novomeški vrh« slovenske mladine, se intenzivno pripravljajo. Med najbolj zaposlenimi je prav gotovo Tone Anderlič, predsednik OK ZSMS Novo mesto in z njim smo se pred dnevi na seji organizacijskega odbora za pripravo kongresa pogovarjali, kako so pripravljene na 11. kongres slovenske mladine.

»V pripravah na kongres smo se Novomeščani resnično angažirali. Že več mesecev potekajo najrazličnejše aktivnosti na številnih področjih. V vseh sredinah je bila živahna javna razprava o kongresnih dokumentih. Mladi čutijo, da je potrebno v teh zaostrenih pogojih gospodarjenja dati od sebe maksimalne napore in si prizadevati, da se napisano tudi uresničuje.«

Kako poteka sama organizacija kongresa in kje bo kongres potekal?

»Poleg odbora za izvedbo kongresa je bilo imenovanih tudi 6 komisij in več podkomisij, ki bodo skrbele za nemoten potek kongresa. Vsaka komisija ima svoj program, ki ga bo izvajala med kongresom oziroma ga že

izvaja v predkongresnih aktivnostih. V priprave je vključenih več kot 300 mladih iz OO ZSMS novomeške občine. Mesto bo praznično okrašeno in na vsakem kora-

Predsednik OK ZSMS Novo mesto Anton Anderlič

ku bo čutiti kongresni utrip. Delegati bodo med kongresom nastanjeni v štiri leta starem dijaškem domu »Majde Šilc«, gostje in ostali udeleženci kongresa pa v hotelih v Novem mestu in ena skupina na Otočcu. Osrednji del kongresa se bo odvijal v športni dvorani, ki bo za to priložnost posebej prirejena. Kongresne komisije pa bodo

delovale v prostorih Zavornice Triglav in Ljubljanske banke, ki imata svoje poslovne prostore v neposredni bližini športne dvorane. Delo bo potekalo v petih komisijah. Delegati bodo delovali v komisiji za družbeno-ekonomske odnose, v komisiji za politični sistem socialističnega samoupravljanja, v komisiji za množično in frontno organiziranost ZSMS, v komisiji za preobrazbo vzgoje in izobraževanja in v komisiji za razvoj kulture, množične kulture, telesne kulture, prostega časa in interesnih dejavnosti mladih.

Med kongresom in v dneh pred kongresom se obeta vrsta kulturnih in zabavnih prireditev, ki bodo popestrile kongresni utrip. Kaj vse se bo dogajalo v tem času?

»Kulturno – zabavno življenje je šibka točka naše občine, zato je prav kongres priložnost, da temu področju odpremo zeleno luč tudi na našem območju. Ker pa v tem času praznujemo tudi občinski praznik, bomo številne prireditve združili in tako še obogatili kongresne prireditve. Sicer pa bomo v Novem mestu v dneh kongresa, pred kongresom in po njem poskušali prikazati

droben presek ustvarjalnosti mladih na področju kulture. V kongresnem mestu se bodo predstavili letošnji dobitniki Zlate ptice ter dobitniki tega odličja iz minulih let, ki se vse bolj uveljavljajo. Poleg njih pa bodo v Novem mestu tudi drugi ustvarjalci, predvsem tisti, ki delajo na področju množične glasbe in nekateri mladi literati. Delegati in gostje si bodo imeli priložnost ogledati vrsto razstav ter drugih prireditev. Predstavili se bodo grafik Bojan Gorenc, kipar Matjaž Počivalšek, arhitekti Majda Cajnko in Andrej Hrauski ter Andrej Mlakar in Tomaž Mihelčič, oblikovalec Zdravko Papič, fotograf Saša Fuiša – vsi nagajenci Zlate ptice. Več razstav bo po delovnih organizacijah kot tudi drugih kulturnih prireditev. Tu bo še program filmov filmske sekcije ŠKUC, slavnostna akademija, rock koncert z osmimi skupinami, več gledaliških predstav, balet, literarnih večerov itd. Skratka, pestra paleta raznovrstnih kulturnih in zabavnih prireditev, ki bodo dale kongresnim dnevom še slavnejši pečat.«

Enajsti kongres ZSMS je pred vrati, upamo lahko, da bo uspešno opravil svoje delo,

Darko Naraglav

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Spomin na padle

Mračni 1. november je že čisto blizu. Toda vi, dragi pionirji, ga znate narediti prijetnejšega in svetlejšega, ko na grobove talcev, padlih borcev in drugih žrtev fašizma polagate šopke cvetja in prižigate plamenčke sveč. Tako je vsako leto, tako bo tudi letos. Na naši mladinski strani bomo že v naslednji številki počastili dan mrtvih. Kako? Želimo si čimveč vaših sestavkov o padlih borcih. Morda je zdaj že kar malo pozno, da bi poiskali svojce padlih iz vaše bližnje okolice in z njimi zapisali kratak pogovor. Če pa se boste potrudili, bo šlo tudi to. Verjamem tudi, da že od prej poznate kakšno zgodbo o junaški smrti partizana, kurirja, terenskega aktivista, lahko celo vašega vrstnika. Napišite nam jo. Če nam boste zraven priložili še njegovo fotografijo, ga bo mogoče prepoznal kdo, ki se je z njim bojeval v isti partizanski enoti, hodil z njim po istih gazez v snegu in skupaj z njim preživljal hude ure. Kako vam bodo hvaležni naši še živeči borci! Dokazite: Ne, na padle ne bomo nikoli pozabili!

Živa Drole

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Srečanje bratstva in enotnosti na Kozari

V šolskem letu 1981/82 je bilo naše športno društvo Pionir izbrano za najboljše, zato smo bili določeni, da zastopamo SR Slovenijo na srečanju »Bratstva in enotnosti«, ki je bilo septembra na Kozari.

Ob spremstvu mentorja smo krenili na pot. Zbrali smo se v mladinskem centru na Kozari. Srečanje z delegacijami drugih republik je bilo prisrčno; pozdravljali in spoznavali

Srečanje na Kozari je bilo res prijetno!

smo se, izmenjali nekaj športnih zanimivosti in tako preživeli prijeten večer.

Naslednji dan je bil za nas nekaj posebnega. Na vrhu Makrova smo si ogledali spomenik in muzej. Ob spomeniku smo imeli živo zgodovinsko uro. Nekdanji borci so nam pripovedovali o bojih na Kozari in Podkozarju.

Ponovno smo se zbrali v mladinskem centru, kjer je bilo slovesno odprtje tega srečanja, takoj za tem pa so sledila tekmovanja v streljanju z zračno puško, v košarki in biatlonu. Tekmovanja smo končali naslednji dan.

Zvečer smo se zbrali ob tabornem ognju. Peli smo bratske, partizanske pesmi, plesali kola, nekdanji borec pa nam je pripovedoval svoje spomine na kozarške boje.

V nedeljo je bilo sklepno tekmovanje v streljanju. Pomerili so se najboljši iz posamezni delegacij in vojni invalidi.

Zaplesali smo kozarčko kolo, ki ga je začela nekdanja borka. Vrnili smo se polni lepih spominov in spoznanj, pridobili pa smo tudi nove športne prijatelje.

Udeleženci srečanja
»Bratstva in enotnosti« na Kozari

Živa Drole

Mladost v besedi, pesmi in spretnosti

Tekmovanje mladih pod zgornjim naslovom je organizirano na nivojih občine, regije in nazadnje republike. In sicer bodo občinska tekmovanja potekala do 10. novembra, regijska do 12. decembra, republiška pa bo 22. decembra. Mladinci in mladinke se bodo skupaj z vajaki pomerili v znanju, kulturnih aktivnostih in spretnostih. V tem okviru bodo namenili pozornost tudi obvladanju večšin, zlasti tistih, ki vsebujejo elemente usposabljanja mladine za splošni ljudski odpor in družbeno samozaščito (streljanje z zračno puško, met bombe v cilj in krajše orientacijsko tekmovanje).

Ž. D.

Ena – dva... lezi... povrat...

Tako so mladi iz tolminske občine naslovili bilten, ki so ga izdali potem, ko so se udeležili pouka obrambe in zaščite v Kobaridu letos septembra in oktobra. Tri tedne so se usposabljali in sklenili so, da v okviru dela OO ZSMS na usposabljanju izdajo tudi številko svojega glasila, ki naj vsaj v bežnih obrisih predstavi utrip njihovega »vojaškega« življenja in učenja. »Vemo, da glasilo še zdaleč ni popolno,« so dejali, »mogoče pa bo vzpodbuda za prihodnje generacije naših vrstnikov, da oni poskušajo nadaljevati in izpopolniti naše začetno delo. Upamo, da bodo še uspešnejši od nas.«

Ko človek prelista teh šestnajst strani, ki so jih napolnili s svojimi sestavki, res dobi pestro podobo občutkov, opažanj, spoznanj in mogoče tudi razočaranj, ki so jih skupaj doživljali. »Morda smo kaj zapisali po svoje, a ne iz škodoželjnosti ali odpora. Tako smo pač stvar doživljali in si jo v svoji mladostni zagnanosti razlagali«, pravijo. Povejmo še to, da je pouk za SLO in DS potekal po učnem načrtu za moško in žensko mladino, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja, in sicer v njenem 16. letu starosti. Pouk obrambne vzgoje so vodili Marjan Orač in Tolmina, Vinko Gabršček tudi iz Tolmina ter Boris Mlekuž iz

Bovca. V »generaciji mladinskih učnih enot Kobarid '82«, je bilo 43 udeležencev.

Naj za kratko ilustracijo predstavimo danes sestavek Irene Kofol: Preplah, kaj je to? Takole piše:

»Iz globokega spanja so nas zbudili močni strelji pušk. V hipu smo bili vsi na nogah. V sobi se je slišalo samo: »Kje so čevlji, kje je kapa, daj mi moj opasač«. Ko pa smo na hodniku zasli-

šali glas komandanta »Tiho!«, je zavladala popolna tišina. Vsi iznenadeni smo se kolikor toliko oblekli in drli na hodnik. Komandirji oddelkov smo dobili strelivo, da bi branili svoj oddelek. Hitro smo zapustili postore. Tekli smo do mreže, od koder smo se splazili na travnik. Bila je še tema, zato je bilo težko najti smer za položaj. Posrečilo se nam je. Komandirji oddelkov smo mladinke razporedili na svoje položaje. Tiho smo čakali, kaj se bo zgodilo. Tovariš komandant je prišel na kontrolo. Opozoril nas je na napake. Postavili smo se v zbor in počasi odkorakali nazaj v naselje.

Vsem se nam zdi prav, da smo tudi mi poskušali in videli, kako je videti takšna akcija v primeru vojne.«

Poskus tolminske mladine v pripravljenosti na splošen ljudski odpor je vsekakor vreden pohvale, saj kaže, da med drugim tudi informativna dejavnost ni zatajila. Poleg pridobivanja spretnosti v ravnanju z orožjem pa velja poudariti, kolikšen pomen ima takšno organizirano usposabljanje pri krepitvi zavesti mladih po nujnosti opiranja na lastne obrambne sile, po potrebi vsestranskega sodelovanja v obrambi SFRJ in utrjevanju socialističnih moralnih vrednot.

Tito – revolucija – mir

Tekmovanje v znanju Tito – revolucija – mir postaja vse bolj množično. Lani se je tekmovanja udeležilo 35.000 mladih tekmovalcev v približno 400 občinah v Jugoslaviji. Kar 600 ekip je bilo iz Slovenije.

Da bi bilo tudi letošnje tekmovanje v popolni pripravljenosti, je prav, da mladinske organizacije na novo ustanovijo ali pa oživijo »stare« občinske koordinacijske odbore za vodenje tekmovanja. Letos bo potekalo pod naslovom »Graditev nove Jugoslavije« v počastitev drugega zasedanja AVNOJ.

Ž. D.

Zločin v Bejrutu

Vsak večer gledam televizijski dnevnik. Poslušam politične novice, šport, novice iz domovine in tujine...

Nekega večera pa zagledam na ekranu porušene hiše in ljudi, ki so ležali vsenaokrog. Bejrut! Napovedovalec je povedal, kaj so storili Izraelci. To niso ljudje! sem pomislila. Meni nič tebi nič pridejo v Bejrut in postrelijo na stotine nedolžnih mož, žena in otrok. Ves svet se zgraža nad tem zločinom. Zato zahteva OZN izključitev Izraela iz te organizacije.

Zločin Izraelcev bo odmeval še dolgo let.

URSA NARDONI, 4. a
OŠ Cvetka Golarja
Škofja Loka

Naš sogovornik: dr. Stane Pavlič

Najpotrebnejša ta hip je – volja

V torek so na seji predsedstva republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije spregovorili o vprašanjih, ki najostreje zahtevajo naš sedanji trenutek. Kako iz gospodarskih težav, kako uresničevati stabilizacijo, to tolikokrat ponavljano besedo in še večkrat izigrano ter neupoštevano nujnost? O tem in nekaterih drugih vprašanjih, ki se s prvim povezujejo, smo spregovorili z dr. Stanetom Pavličem, dolgoletnim družbenopolitičnim delavcem, ki je tudi delegat ZZB NOV Jugoslavije in Slovenije v različnih družbenopolitičnih organih.

Dr. Pavlič, zadnje dni so novice o raznih administrativnih ukrepih, ki smo jih sicer pričakovali, kar prehitvele druga drugo. Vendar je treba reči, da so borci že zdavnaj opozarjali, do česa bo moralo priti, če se bo v nedogled ponavljalo, da ne delamo tako, kot se dogovorimo. Lahko podrobneje razčleniva, na kaj ste borci v prvi vrsti opozarjali?

Borci so povsod in seveda tudi v SZDL opozarjali na nujnost odločnega ukrepanja za doslednejše uveljavljanje samoupravnega socialističnega sistema, da bi resnično prebrodili težave in opravičili zaupanje in pričakovanja naših delovnih ljudi. Mi smo opozarjali na neučinkovitost štirih intervencijskih zakonov in zdajle lahko ugotavljamo le, da so bile naše bojzorni upravičene. Mi se ves čas zavedamo, da je naš sistem samoupravnega socializma čudovit, zgodovinsko enkratni družbeni način sožitja delovnih ljudi v federaciji, ki pa se mora nenehno potrjevati s prakso.

Nikomur ne bo koristila parola »stanje je težko, vendar ne brezizhodno«, če ne poiščemo pravega izhoda iz težav, in če ne začnemo končno uresničevati dogovorjenega. Prav neuresničevanje že nakazanih izhodov iz sedanjega stanja najbolj demoralizira. Glejte, celo po dvanajstem partijskem kongresu se nadajujejo grobe kršitve stabilizacijskega programa. In nena zadnje je treba ponoviti tudi misel, ki jo je izrekel Miha Ravnik, da je treba že vendar enkrat prenehati s prakso, ko molče sprejemamo resolucije, potem pa polemiziramo, ko jih je treba izvajati. Po kongresu smo se vse preveč zadrževali pri obrobni vprašanjih, obrobni problemih, namesto da bi vse moči in sile uprli v uresničevanje kongresnih stabilizacijskih dokumentov.

Brez dvoma drži, kar je bilo izrečeno na sindikalnem kongresu, da namreč samoupravljanje ni le za dobre čase. Potrjuje se v kriznih situacijah. Imeli bomo toliko svobode in enakopravnosti, kolikor bomo imeli do tega odgovornosti. Življenje je

že doslej potrjevalo, da samoupravljanje zagotavlja narodom in narodnostim ne le politično in kulturno svobodo, temveč tudi gospodarsko samostojnost – enakopravnost. Vendar je, kot je dejal predsednik ustavnega sodišča Jugoslavije, »naša stopnja spoštovanja samoupravnih obveznosti zaskrbljujoče majhna«.

Nekateri to našo skupnost še vedno razumejo v smislu krilatice: »kar je naše, je tudi moje, kar je pa moje, vas pa nič ne briga«. Kaj bi rekli o tem?

Žal se v naši družbi še vedno ne uresničuje globoka Kardeljeva misel o pluralizmu samouprav-

izvršuje svoje naloge in živi od dohodkov svojega dela. Te vznemirja in razburja vedenje tistih, ki ne živijo le od rezultatov lastnega dela. Deloma je že točno, da smo krivi vsi. Saj vsi živimo bolje kot dovoljujejo naše materialne možnosti. Toda gotovo je, da ne moreta biti enako odgovorna denimo – rudar v jami in vodilni družbenopolitični delavec, ki neposredno vpliva na najpomembnejše odločitve. Zato bo treba na vprašanja o odgovornosti tudi konkretnije odgovoriti.

V tujem časopisju našega stanja zvečine ne dramtizirajo. Vsi po vrsti pa poudarjajo, da smo Jugoslavlani živeli prek svojih

kršitev pregovorne pridobitve nove Jugoslavije – najbolj odprte meje v Evropi kot faktorja sožitja z drugimi narodi. Vendar občani sprejemajo te ukrepe z razumevanjem. Bilo pa bi nepolitično, če bi šli mimo tega, da postavljajo vprašanja, zakaj prihaja do tako drastičnih ukrepov z zakasnitvijo, saj bi bili mnogo blažji, če bi bili pravočasni.

Jugoslavija je zadnja, ki se je v vsej Evropi zavedela energetske krize. Ta se je pa začela že leta 1973!

Nekateri ljudje pravijo, da so bili dovolj pridni, in da je težko preiti nazaj h kruhu, če so se že navadili poleg kruha jesti klobase. Kaj prвите na taka modrovanja?

Ne strinjam se z njimi. Velika večina naših ljudi je pripravljena na žrtve, vendar s pogojem, da zajejajo vse! Da omejijo pravično porazdelitvo, in da tokrat zares poskrbimo, da ne bo prišlo do zlorab. Hkrati pa mora biti proizvodnji in trgovini na voljo vse, kar je delovnim ljudem nujno potrebno za nemoteno delo in življenje.

Življenjski standard se zadnja leta zares znižuje, toda to ni glavni problem naših ljudi. Ljudi jezi nerazumljivo dejstvo, da se v takšnih pogojih nekaterim ta standard še kar naprej zvišuje...

Večina ljudi pravi zase, da garajo. Prav tako pa pravijo mnogi, da smo še vedno družba, kjer je nedelo odlično zaščiteno. Kako je s tem?

O tem je bilo že zares mnogo povedanega in zapisanega. Pomemben del ljudi še vedno trdo dela, predvsem v proizvodnji. Očitek o nedelu je brez dvoma usmerjen in to upravičeno, k neproizvodnemu delu.

Ljudje so jezni, če vidijo, da imajo na primer v sisih boljše plače kot v neposredni proizvodnji.

Imam dovolj izkušenj iz sodniške prakse na

ustavnem sodišču Jugoslavije, da se pri tolmačenju ustave in zakona o združenem delu preveč izpostavljajo pravice, zapostavljajo pa dolžnosti!

Mlajša generacija, ki prihaja na krmilo, ne čuti odgovornosti za to, da je prišlo do takšnega stanja. Nekako se zdi, da je vse preveč glasno načelo za uspešno življenje: »brigaj se (le) zase«.

Na partijskih kongresih je bilo v središču razprav vprašanje komunistične morale in zavesti, državljske morale in zavesti. Sedanje težave zahtevajo spremembo zavesti vseh tistih, ki so s svojim vedenjem in ravnanjem prispevali k temu težkemu stanju. To velja za vse tiste, za katere je značilno nedelo, izmikanje, povečevanje osebnih dohodkov mimo dejanskega ustvarjenega dohodka po delu. Pri vsem tem ne bi izvezl mlajše generacije, saj so premnogi med njimi uživali blaginjo (brez dela) na rezultatih dela svojih staršev. Rešitev je le v skupnih naporih in v tem, da vsakdo sprejme svoj del odgovornosti.

Kako je ob vsem tem treba stopiti naproti mlajši generaciji, da se ne bi mladi prepuščali mračnemu brezdušju, lenobi in brezvoljnosti?

Ni razloga za brezdušje mlajše generacije! Kot že rečeno, je velika večina zadnji dve desetletji žive la boljše, kot so dovoljevale materialne možnosti. Tudi perspektive so zanje neprimerno ugodnejše, kot je bila naša, ko smo po končanem narodnoosvobodilnem boju začeli graditi domovino zares od temeljev.

Danes razpolaga naša družba z ogromnimi proizvodnimi možnostmi, ki jih še vedno premalo in nerentabilno izkoriščamo. Res je, da je nezaposlenost mladih resen problem. Toda, trdno sem prepričan, da bomo z odločno voljo in pripravljenostjo vseh uspeli premagati to težavo in bomo uspeli zagotoviti delo vsem. Seveda ne le v centrih, ali celo v centru Ljubljane! Pred vojno smo bili presrečni, če smo dobili zaposlitev v notranjosti dežele. Tudi današnji mladi se morajo

zavedati resnosti položaja in zmanjšati svoje pretirane zahteve.

Na kakšen način lahko danes predočimo in približamo našim razmeram vrednost in moč partizanske morale in etike?

Vse bolj pogosto ponavljamo, da je »stanje težko, vendar ne brezizhodno« in se pri tem sklicujemo na partizanske izkušnje. Toda pozabljamo, da se je v partizanskem času resnično, čeprav je bilo včasih skoraj brezupno, vedno našla rešitev! Včasih je rešitev terjala velikanske žrtve, vendar je tako narekoval položaj. Ker je obstajala trdna partizanska zavest, zavest skupnosti, čudovita enovitost volje in discipline, je bilo vse to mogoče. Kadar je padlo povečje, smo šli na juriš vsi – brez izjeme! Žal te volje, odločnosti in tudi pripravljenosti na žrtve v današnjem času primanjkuje.

Naloge, ki jih moramo opraviti, stabilizacija, ki jo moramo izpeljati, niso le stvari, ki bi bile pomembne zaradi naše notranje trdnosti, in zato da ohranimo svoj obraz pred to revolucijo, ki jo še vedno bojujemo. Najbrž je to pomembno tudi za Jugoslavijo v svetu?

Mednarodni položaj Jugoslavije je pogojen z njeno notranjo politično in gospodarsko trdnostjo. Zavedati se je treba resnosti stanja v svetu in resnosti časa, v katerem živimo. Napovedi in seveda stanje v svetovni politiki pa so takšne da je pričakovati še bolj neusmiljene pritiske na nevrščene, vstevši Jugoslavijo. Zaostritve med supersilama se stopnjujejo in s tem tudi ogroženost tistih, ki se v to igro sami nočejo vključevati. Zato je še tembolj pomembno, da se znebimo dolgov, saj smo v peti skupini dolžnikov med deželami v razvoju, v tako imenovani »nevarni coni«. Predvidevanja o počasnem upadanju gospodarske krize v Evropi pa segajo šele nekaj let. Vse to je treba imeti nenehoma v mislih, saj je naša stabilnost življenjsko povezana z doslednim izvajanjem stabilizacije.

Bojana Žokalj-Jesih

nih socialističnih interesov, ki nakazujejo pravičnejšo pot pri uveljavljanju interesov vseh narodov in narodnosti. Namesto tega se vse preveč uveljavlja pluralizem partikularističnih interesov, pluralizem egoističnih in tudi cehovskih interesov. To se usodno kaže v krizi politične in tudi komunistične zavesti. Borci smo na ta vprašanja posebno občutljivi in se nenehno zavzemamo za pluralizem, kakršnega je tolmačil Kardelj. Brez tega ni izhoda iz sedanjih težav.

Kdajpakdaj je slišati ljudi: »Jaz nisem nič kriv za te težave. Jaz delam svoje. Krivi so drugi.«

Res, večina delovnih ljudi in občanov pošteno

zmožnosti. Zdi pa se, da je pojem »zmožnosti« pri nas še vedno raztegljiv?

Ne drži, da vsa tuja sredstva javnega obveščanja ne dramtizirajo našega sedanjega stanja. Res je, da je velik del zelo dobronameran, čeprav kritičen. Je pa tudi kar nekaj tistih, ki naše težave izkoriščajo v protijugoslovanski propagandi in pritiskih. Na seji zveznega družbenega sveta za mednarodne odnose (minuli četrtek) je bilo prav to osrednja točka dnevnega reda.

Kaj pa lahko rečete na odmeve o uvedbi enega od ukrepov – o pologih?

Občani so gotovo prizadeti. Ne gre le za resno

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kulirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SEMČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35